
УДК 082
ББК 94
Z 40

Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»

Druk I oprawa: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»

Adres wydawcy I redakcji: Warszawa, ul. Wyszogrodzka, 16
e-mail: info@conferenc.pl

Cena (zł.): bezpłatnie

Zbiór raportów naukowych.

Z 40 Zbiór raportów naukowych. „Nauka dziś: teoria, metodologia, praktyka„.
(28.09.2013 - 30.09.2013) - Wrocław: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»,
2013. - 112 str.
ISBN: 978-83-63620-13-4 (t.1)

Zbiór raportów naukowych. Wykonane na materiałach Międzynarodowej Naukowi-
Praktycznej Konferencji 28.09.2013 - 30.09.2013 roku. Wrocław.
Część 1.

УДК 082
ББК 94

Wszelkie prawa zastrzeżone.

Powielanie i kopiowanie materiałów bez zgody autora zakazany.

Wszelkie prawa do materiałów konferencji należą do ich autorów.

Pisownia oryginalna jest zachowana.

Wszelkie prawa do materiałów w formie elektronicznej opublikowanych w zbiorach
należą Sp. z o.o. «Diamond trading tour».

Obowiązkowa odniesienia do zbioru.

ISBN: 978-83-63620-13-4 (t.1)

«Diamond trading tour» ©

SEKCYA 1. ARCHITEKTURA. BUDOWNICTWO.

(АРХИТЕКТУРА. СТРОИТЕЛЬСТВО.)

1. Храпач В.В., Краморова Д.Ю.	6
БЛАГОУСТРОЙСТВО ПРИХРАМОВОЙ ТЕРРИТОРИИ ХРАМА СВЯТОГО ПРЕПОДОБНОГО СЕРГИЯ ИГУМЕНА РАДОНЕЖСКОГО И ВЕЛИКОМУЧЕННИКА ГЕОРГИЯ ПОБЕДОНОСЦА В Г. СТАВРОПОЛЕ	
2. Shevchenko L.S.	13
HISTORICAL CONDITIONS OF THE PALACE-MANOR BUILDING IN POLTAVA PROVINCE IN XVIII-XIX CENTURIES	
3. Жакупова И. Н., Кисметова Г. Н.	17
COMPARATIVE CHARACTERISTICS OF VARIETIES OF CELLULAR FOAM CONCRETE	
4. Ферт П.В.,.....	20
АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ УТЕПЛЮЮЧИХ ЕНЕРГОЗБЕРІГАЮЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ	
SEKCYA 3. NAUK BIOLOGICZNYCH.(БИОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ)	
5. Михайлов Д.В., Котысько А.А.	24
ПОСЛЕДСТВИЯ ВОЗДЕЙСТВИЯ МОЛНИИ НА ЧЕЛОВЕКА	
6. Михайлов Д.В., Пеньков В.О.	26
ВЛИЯНИЕ ЗВУКА НА ЧЕЛОВЕКА	
7. Михайлов Д.В., Вигідна О.В.....	28
НЕБЕЗПЕКА ПОБУТОВОЇ ХІМІЇ	
8. Шанина Е. В., Степанова Н. В.	30
КОМПЛЕКС ЭКОЛОГО-ТЕХНОЛОГИЧЕСКИХ РЕШЕНИЙ ПРОБЛЕМЫ ПЫЛЕПОДАВЛЕНИЯ НА ОБОГАТИТЕЛЬНОЙ ФАБРИКЕ УГЛЕДОБЫВАЮЩЕГО ПРЕДПРИЯТИЯ	
9. Цапко Ю.Л., Десятник К.О.	33
ЦЕМЕНТНИЙ ПИЛ – СТАБІЛІЗАТОР РОДЮЧОСТІ КИСЛИХ ГРУНТІВ ЧИ ЧИННИК ПОГІРШЕННЯ ЇХ ЕКОЛОГІЧНОГО СТАНУ?	
10. Отченашко В. В.	36
ВЛИЯНИЕ УРОВНЕЙ ПРОТЕИНОВОГО ПИТАНИЯ НА ЯИЧНУЮ ПРОДУКТИВНОСТЬ ПЕРЕПЕЛОВ	
11. Ташлицкая А. В.	45
ВЛИЯНИЕ СКАРМЛИВАНИЯ ФЕРМЕНТНОГО ПРЕПАРАТА НА ПЕРЕВАРИВАЕМОСТЬ ПИТАТЕЛЬНЫХ ВЕЩЕСТВ КОРМА ЦЫПЛЯТАМИ-БРОЙЛЕРАМИ	

SEKCJA 5. GEOGRAFICZNY NAUKI(ГЕОГРАФИЧЕСКИЕ НАУКИ)	
12. Dargahov V.S., Karimov R.N.....	48
CHARACTERISTICS OF NATIONAL PARKS AS RECREATIONAL RESOURCES	
SEKCJA 7. JOURNALISM.(ЖУРНАЛИСТИКА)	
13. Bozrikova S.A.	52
JOURNALISTIC NARRATIVE VS STRAIGHT NEWS STORY	
SEKCJA 8. ART (ИСКУССТВОВЕДЕНИЕ)	
14. Бех Л.В.....	55
ФАРФОР У ПОБУТІ УКРАЇНСЬКОЇ ЕЛІТИ 18 СТОЛІТТЯ	
15. Генадис М. Е.....	60
МЕЖПРЕДМЕТНЫЕ СВЯЗИ И ИХ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ НА ЗАНЯТИЯХ ПО ДИСЦИПЛИНЕ «МУЗЫКА И МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ»	
SEKCJA 10. KULTUROZNAWSTWO. (КУЛЬТУРОЛОГИЯ)	
16. Галета О.В.	65
ДИТЯЧІ МАЙДАНЧИКИ У ПРОСТОРАХ МІСТ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ.	
17. Кожина Т.Н., Репина Е.Н.....	70
АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ МУЛЬТИМЕДИЙНОГО СОПРОВОЖДЕНИЯ ПРЕЗЕНТАЦИИ ИСТОРИЧЕСКИХ ФАКТОВ	
18. Сагиндиков Д.Н.....	74
СОВРЕМЕННЫЙ МИР: ДИАЛЕКТИКА НАЦИОНАЛЬНОГО И ОБЩЕЧЕЛОВЕЧЕСКОГО В КУЛЬТУРЕ	
19. Фирер Н. Д., Лаврентьева Е. А.	77
ИЗ ИСТОРИИ ИССЛЕДОВАНИЯ «ЖЕНСКОГО ВОПРОСА» В РОССИИ	
SEKCJA 12. NAUK MEDYCZNYCH. (МЕДИЦИНСКИЕ НАУКИ)	
20. Бакалец Е.В., Марущак М.И., Дзыга С.В., Бегеш Н.Б., Заец Т.А.....	80
ИЗМЕНЕНИЯ ПОКАЗАТЕЛЕЙ ИММУННОГО СТАТУСА ПОД ВЛИЯНИЕМ КОМПЛЕКСНОЙ ТЕРАПИИ У БОЛЬНЫХ С АЛЛЕРГИЧЕСКИМИ ДЕРМАТОЗАМИ НА ФОНЕ АКТИВНОЙ ЦИТОМЕГАЛОВИРУСНОЙ ИНФЕКЦИИ	
21. Оробцова М. В.	82
ОСОБЕННОСТИ ОКАЗАНИЯ ХИРУРГИЧЕСКОЙ ПОМОЩИ БОЛЬНЫМ СТАРШИХ ВОЗРАСТНЫХ ГРУПП В УСЛОВИЯХ ГОРОДСКИХ ПОЛИКЛИНИК.	

22. Таран І. В.....	86
ОСОБЛИВОСТІ АВТОРСЬКИХ МЕТОДИК ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ПРИ СПАСТИЧНИХ ФОРМАХ ДИТЯЧОГО ЦЕРЕБРАЛЬНОГО ПАРАЛІЧА	
23. Малеева Т.Л.	96
КАНАЛЫ СБЫТА ТОВАРОВ АПТЕЧНОГО АССОРТИМЕНТА НА ПРИМЕРЕ ДЕТСКОГО ПИТАНИЯ	
24. Мельников С.В.	98
АКТУАЛЬНЫЕ ОТЛИЧИТЕЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ АПТЕЧНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ	
25. Ткаченко Н.А., Червоненко Н.М., Григорян И.А.....	101
ИЗУЧЕНИЕ МОТИВОВ ВЫБОРА ПРОФЕССИИ «ПРОВИЗОР» СТУДЕНТАМИ ЗАОЧНОЙ ФОРМЫ ОБУЧЕНИЯ	
26. Козлов А.В.	103
МЕТОДОЛОГИЯ НАУЧНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ В СФЕРЕ СЕЛЬСКОГО ТУРИЗМА. ГЕОСИСТЕМНЫЙ ПОДХОД	
27. Гукалова Т.В. , Бондар Н.П., Арпуль О.В.	105
ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА В ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	
28. Нездойминов С. Г., Грачева А.	108
РЫНОК ЛЕЧЕБНО-ОЗДОРОВИТЕЛЬНОГО ТУРИЗМА В УКРАИНЕ	

SEKCJA 1. ARCHITEKTURA. BUDOWNICTWO.
(АРХИТЕКТУРА. СТРОИТЕЛЬСТВО.)

ПОД- СЕКЦИЯ 2. Градостроение и ландшафтная архитектура.

Храпач В.В.

зам. директора по научной работе

ГНУ Ставропольский ботанический сад им. В.В. Скрипчинского,

доцент кафедры дизайна

Гуманитарного института ФГАОУ ВПО СКФУ,

кандидат сельскохозяйственных наук,

член Союза дизайнеров России

Краморова Д.Ю.

студентка 6 курса факультета истории,

философии и искусств Гуманитарного института ФГАОУ ВПО СКФУ

**БЛАГОУСТРОЙСТВО ПРИХРАМОВОЙ ТЕРРИТОРИИ ХРАМА
СВЯТОГО ПРЕПОДОБНОГО СЕРГИЯ ИГУМЕНА РАДОНЕЖСКОГО И
ВЕЛИКОМУЧЕНИКА ГЕОРГИЯ ПОБЕДОНОСЦА В Г. СТАВРОПОЛЕ**

Храм—это культовое сооружение, предназначенное для совершения богослужений и религиозных обрядов. Типы храмов и история их развития обусловлены, кроме обрядовых требований, также общим развитием архитектуры и строительной техники у различных народов в разных странах. Архитектура храмов (святилища, христианской церкви, мусульманской мечети, иудаистской синагоги, буддийского храма) исторически видоизменялась соответственно развитию зодчества в разных странах и приобретала яркое национальное своеобразие.

Значение храмов часто гораздо шире обрядовых функций, ими выполняемых, и религиозных идей, которые они воплощают. В символике архитектуры и декоративного убранства святилищ раскрываются представления о мироздании, во многие эпохи (особенно в Средние века в Европе) храмы были местом общественных собраний, торжественных церемоний, имели мемориальный характер. Выделявшиеся среди рядовой застройки монументальные здания молельн, расположенные в узловых точках города, имели большое градостроительное значение. Во многих странах мира здания храмов, являющиеся выдающимися памятниками национального зодчества, находятся под охраной государства.

В январе 2005 года в г. Ставрополе началось строительство новой церкви Святого Преподобного Сергия Радонежского и Святого Великомученика Георгия Победоносца. Приходской храм занимает площадь 5300 м², и рассчитан на принятие 500 человек.

Концептуальная идея нашего проекта заключается в создании современного благоустроенного пространства для верующих, построенного на основах духовности. Эмоциональная обстановка, в которой расположен храм, должна быть спокойной и умиротворенной. Пространство не должно отвлекать прихожан от основной цели нахождения в этом пространстве, но, в то же время, оно должно отвечать всем

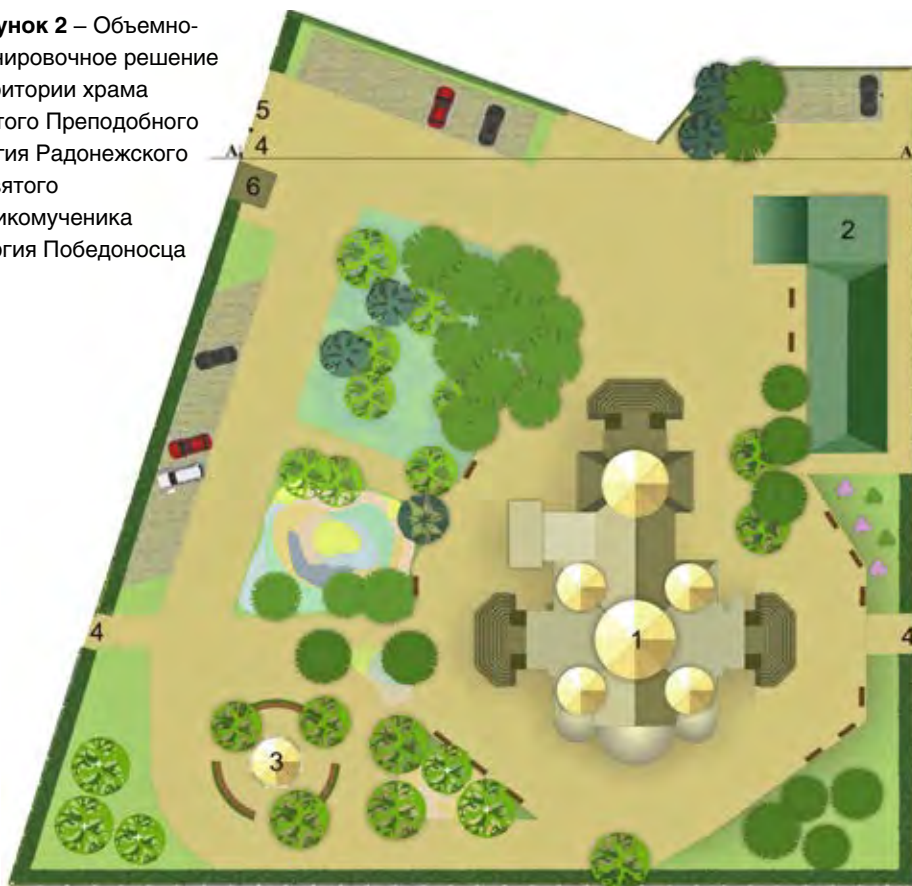
Рисунок 1 –

Функциональные зоны территории храма Святого Преподобного Сергия Радонежского и Святого Великомученика Георгия Победоносца

Рисунок 2 –

Объемно-планировочное решение территории храма Святого Преподобного Сергия Радонежского и Святого Великомученика Георгия Победоносца

Условные обозначения:

1. Храм Святого Сергия Радонежского и Георгия Победоносца
2. Причтовое здание
3. Площадка для водосвятия
4. Входы на территорию храма
5. Въезд на территорию храма
6. Пункт охраны

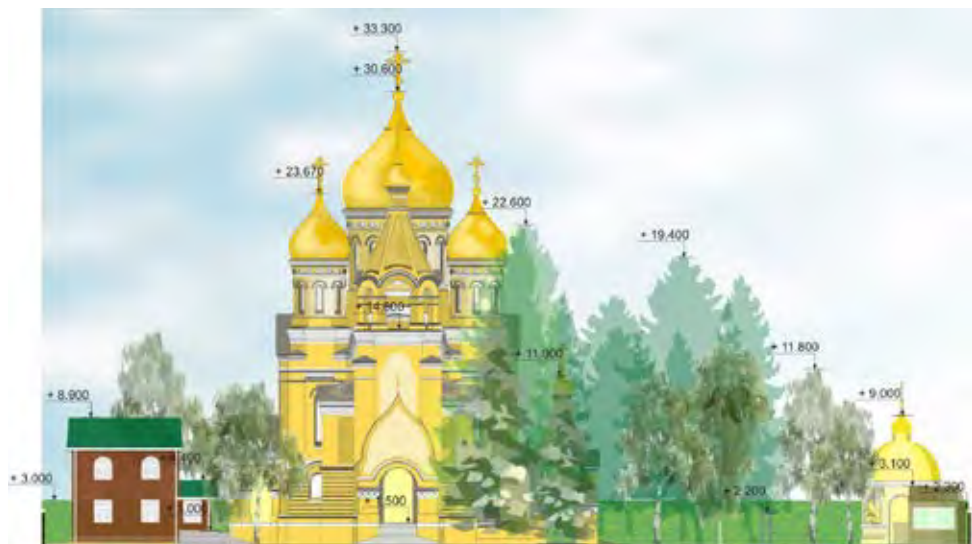

Рисунок 3 – Поперечный разрез.

современным требованиям безопасности и эргономики.

Проектом запланировано разделение территории храмового комплекса на функциональные зоны: входную; храмовую; вспомогательную; хозяйственную; защитную (рис. 1).

Во входной зоне предусмотрены въезд для автотранспорта и входы для прихожан. Внутри храмового комплекса предусмотрена стоянка автомобилей (рис. 2).

В храмовой зоне находятся здание Церкви, водосвятный колодец с часовней, площадки для проведения культовых мероприятий и отдыха прихожан. Вокруг храма обеспечен круговой обход для Крестного хода. Рядом с храмом расположены скамьи, предназначенные для ожидания и отдыха. Для прихожан с детьми оборудована небольшая детская площадка с детским игровым оборудованием.

Вспомогательная зона, предназначенная для организации приходской, учебной, благотворительной и иной деятельности. В этой зоне размещается причтовый дом, где осуществляет свою деятельность православный союз молодежи.

Туалетные для прихожан размещены в торце причтового дома с восточной стороны. Туалетные для священнослужителей находятся в причтовом доме и в цокольном этаже храма.

Хозяйственная зона предназначена для размещения хозяйственных сооружений, площадки для мусоросборника и печного устройства для сжигания поминальных записок.

По периметру предусмотрена защитная зона. С внешней стороны она представляет собой металлическую ограду высотой 1,8 м и украшенную символическими элементами. А с внутренней стороны – зеленую стену из густо посаженных и регулярно подстригаемых деревьев ели европейской ‘Пумиля’. На границе автозаправки и наноцентра используется вертикальное озеленение – здесь металлический забор заплетает девичий виноград пятилисточковый.

Рисунок 4 – Малые архитектурные формы: а – водосвятная часовня, б – декоративная клумба, в – чаша для святой воды, г – скамья, д – информационный стенд, е – оборудование для детской площадки.

У православных при озеленении территории композициям присуща динамика (в отличие от католической статики и симметрии). Здесь доминантой является храм и вокруг него сажают деревья соответствующей величины, чтобы соблюсти соразмерность деревьев и храма (рис. 3).

На площадке для водосвятия располагается восьмиугольная в плане часовня. Благодаря архитектурным элементам конструкция приобретает новые очертания и более выгодно смотрится. Для выделения входов в часовню, установлены бетонные декоративные квадратные тумбы, декорированные элементом «Виноград» (рис. 4).

Водосвятный сосуд из армированного бетона и покрыт жидким гранитом по

Рисунок 5 – Схема освещения территории храма

технологии «Granistone» устанавливается в часовне и внешне походит на потир для причастия.

Пятнадцать небольших деревянных скамеек с опорными спинками установлены вокруг храма для отдыха прихожан во время длительного богослужения. Вокруг часовни установлены три большие скамейки, с задней стороны которых прикреплены деревянные декоративные решетки, используемые как опоры для плетистых роз.

Информационные стенды, сделанные из металла и пластика выступают посредниками между людьми и местами, которые те посещают, и помогают посетителям получить необходимую информацию. С их помощью трудно дать подробную или глубокую информацию, но возможно побудить прихожан узнать больше.

На прихрамовой территории уже установлено металлическое оборудование для детской площадки, которое включает в себя: игровую башню с лестницей и крышей, скат, две качели, «шведскую стенку», песочницу с двумя скамейками.

На дорожках и в местах отдыха проектом запланированы металлические напольные урны.

На всей территории предусмотрено мощение из тротуарной плитки «старый город». Вокруг храма планируется устройство «живой» дорожки. С этой целью при её строительстве на определенном расстоянии друг от друга вместо плит засыпают почву и высаживают туда тимьян прижатый. Высаженные многолетники стилистически объединяют дорожку с клумбами.

Благодаря приствольным решеткам обеспечивается доступ воды и воздуха к корневым системам деревьев, а также создается удобное и практичное дорожное покрытие.

Проектом предусмотрено использование нескольких приёмов освещения – заливающее, сопровождающее, декоративное и техническое. Для этого мы используем, выполненные из металла и бетона различные типы светильников (рис. 5).

Таблица 1

Посадочная ведомость растений

№ п/п	Наименование растений (русское/латинское)	Количество, шт.
1	Ель восточная (<i>Picea orientalis</i> (L.) Link.)	9
2	Ель европейская 'Пумила' (<i>Picea abies</i> 'Pumila')	123
3	Сосна обыкновенная (<i>Pinus sylvestris</i> L.)	2
4	Можжевельник казацкий	12
5	Береза плакучая (<i>Betula pendula</i> Roth)	21
6	Клен остролистный (<i>Acer platanoides</i> L.)	1
7	Рябина глаговина (<i>Sorbus torminalis</i> (L.) Crantz)	13
8	Ива козья, форма Плакучая (<i>Salix caprea</i> 'Pendula')	2
9	Сирень обыкновенная (<i>Syringa vulgaris</i> L.)	3
10	Виноград девичий пятилисточковый (<i>Parthenocissus quinquefolia</i> (L.) Planch.)	32
11	Роза х гибридная группа Плетистые (<i>Rosa</i> x <i>hybrida</i> x <i>climbing hort.</i>)	9
12	Барвинок малый (<i>Vinca minor</i> L.)	4288
13	Нарцисс (<i>Narcissus</i>) + Лилия (<i>Lilium</i>)	496 500
14	Водосбор обыкновенный (<i>Aquilegia vulgaris</i> L.)	287
15	Незабудка лесная (<i>Myosotis sylvatica</i> Ehrh. ex Hoffm.)	670
16	Эхинацея пурпурная (<i>Echinacea purpurea</i> (L.) Moench)	380
17	Хризантема мелкоцветковая 'Листопад' (<i>Chrysanthemum</i> x <i>koreanum hort.</i>)	1011
18	Колокольчик персиколистный (<i>Campanula persicifolia</i> L.)	578
19	Ясколка серебристая (<i>Cerastium argenteum</i> Bieb.)	128
20	Флокс шиловидный (<i>Phlox subulata</i> L.)	420
21	Тимьян прижатый (<i>Thymus serpyllum</i> L.)	317
22	Тюльпаны <i>Tulipa</i> + Бархатцы тонколистные (<i>Tagetes tenuifolia</i> Cav.)	380

Наибольшую площадь на участке занимают площадки и дорожки – 46 %, деревья покрывают 23 % от общей территории, под цветниками и газонами занято 23 %.

К выбору растений для посадки их на прихрамовой территории есть определенные требования. Желательно, чтобы было много цветов и во всей красе расцветали к большим церковным праздникам. Тогда цветы не только будут радовать прихожан вокруг храма, но их можно будет использовать для украшения интерьера (табл. 1).

Во входной зоне предлагаются цветники, выполненные в ландшафтном стиле из теневыносливых растений. При озеленении территории участка, спланировано гармоничное сочетание окрасок цветов, правильность компоновки их по высоте, подбор такого видового состава, который обеспечит постоянную декоративность цветника с ранней весны до поздней осени. На границе защитной и входной зон, где достаточная освещенность, разбит обыкновенный газон.

Бехтерев утверждал, что умело подобранная цветовая гамма оказывает более благотворное воздействие на нервную систему, чем многие лекарства.

Основным цветом насаждений в проекте является зеленый, цвет природы,

естественности, устойчивости, жизни, роста и гармонии.

С помощью цвета можно сделать акцент на какой-то важной части участка, которую необходимо особо выделить. Доминантой на территории является Церковь, стены которой окрашены в желтый цвет, который известен как «теплый» и призывает к вниманию.

Проходя мимо храма, увидев красивую территорию, благоухающую ароматами цветов и умиротворением, человек захочет зайти в храм. В настоящее время люди ставят церковь далеко не на первое место, и очень важно, чтобы она привлекала людей. Озелененная и благоустроенная территория дает людям возможность подольше наслаждаться тем умиротворением и спокойствием, которое они могут получить, придя в храм Божий.

Shevchenko L.S.

Associate professor, candidate of architecture, chair of design of the architectural space and urban planning, Poltava national technical university named after Jury Kondratyuk

HISTORICAL CONDITIONS OF THE PALACE-MANOR BUILDING IN POLTAVA PROVINCE IN XVIII-XIX CENTURIES

Summary. Historical conditions which have been developed in Poltava province during XVIII-XIX centuries and have given rise and widespread occurrence of the palace-manor building in the region are considered in the article.

Key words: palace-manor building, the Russian Empire, manors in Poltava region.

Research of Poltava province within the period of XVIII-XIX centuries made possible to track the historical and social aspects of the palace-manor building development, beginning from their uprising and existence in all their charm till the end of XIX- beginning of XX centuries when change of the socio-political and socio-economic conditions have been resulted in loss of the initial value of properties and their gradual disappearance.

Within this period the Russian Empire embodied Poltava province and social and political situation of the latter depended on it. It was the territory of the Levoberezhie, Getmanshchina, Malorossiya (Small Russia), which later was divided at three vicegerencies – Chernigov, Kiev and Katerinoslavsky. The centralized policy of the Empire has been directed on the maximum use of the economic, land and human resources of this territory, imposing of its management, economy and culture. Even despite all attempts of hetman Mazepa, P.Orlik, I.Skoropadsky and P.Polubotok during this period to create an independent state, this part of Ukraine remained «an infant, devoid of long-term tradition of statehood territory which by the end of XVIII century was completely incorporated by the Russian Empire and relegated to the rank of Russian territory» [1, p.594]. The situation after the Poltava battle was especially aggravated. Therefore terror against inhabitants of Getmanshchina (especially I.Mazepy's supporters) was proceeded almost till the end of XVIII century but at the same time representatives of the cossack leaders who have shown at once their loyalty and have testified their fidelity to the Emperor, were generously presented with titles and imperial

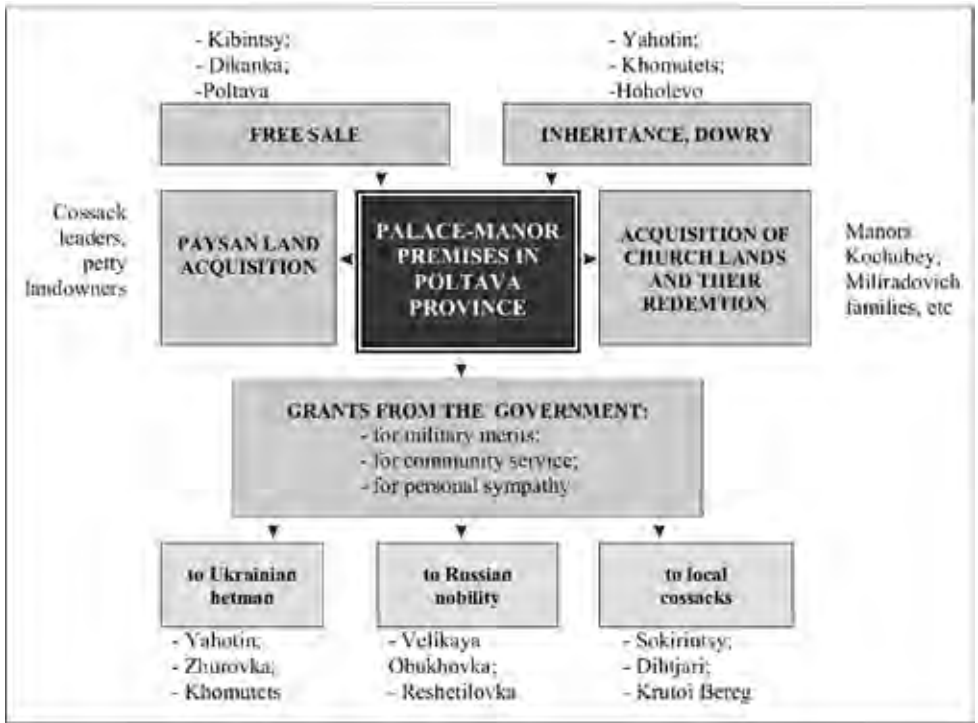

Figure 1 – Distribution of Poltava manors in course of XVIII-XIX centuries

certificate for the grant of lands (general ensign Sulima, colonels D.Apostol and G.Galagan). This concerned not only Ukrainians, but also the Russian generals – Menshikov, Golovin, Dolgorukov, Sheremetev, etc. They became the Ukrainian landowners, awarded with large allotments, including the territory of Poltava province (fig. 1).

Such management of territory of Getmanshchina resulted in total disappearance of the cossack self-management. It was replaced with leader–staff management, which was isolated from country government and in general from any political activity. Cossack leaders executed whims of the great Russian governors, receiving in exchange for “gratitudes”, they vigorously were engaged in purchase (and frequently in capture) of lands from peasants, cossacks and lower middle class. The race of malorossiia cossack leaders for «an exclusive social status» – to be included into Russian nobility – it was a price of that lentil soup which was swapped for the previous way of the Ukrainian life » [2 p. 347].

Processes of further colonization of Poltava province initiated occurrence of the regional manors and lasted until liquidation of Getmanshchina. Colonization of Poltava province was diversified into cossack-leader’s nature and national one (whilst building of a fortified barrier «the Ukrainian barrier») and zaymanshchina.

After vicegerencies in Malorossiia have been established military cossack leaders became the higher part of the society. They have been equated in the rights and posts with the Russian nobility. The Empire general laws and usages have been introduced in life after formation of the Poltava province in 1802. By the end of XVIII century Ukrainians occupied variety of the highest positions in the Russian Empire. For this purpose they quickly borrowed

Figure 2 – Palace-manoor ensembles of Poltava province of XVIII-XIX centuries

imperial culture, Russian and French languages, refusing thus the beautiful cossack clothes and the Ukrainian language. The elite content of the population of Poltavshchina was among number of the highest government – namely Miloradovichis, Kochubeys, Kapnisty, Troshchinsky etc. which gave during this period chancellors and ministers to the Empires, helped many fellow countrymen to receive places at high posts in St.-Petersburg. Many representatives of the former Ukrainian cossack-leaders have had their eye on puissance and size of the Empire, on possibility to make an outstanding career, on a direct accessory to the noble family.

Development of the first palace-manoor premises occurred on a basis the hetman' residences (Khomutets – D.Apostol, Zgurovka – K.Rozumovsky, Berezova Rudka – Skoropadsky, etc.) and manors of cossack leaders (Sokirintsy, Digtjari – Galagan, etc.) . Holding the important positions in the Russian government, receiving the big allotments, land owners preferred to equip them according to their “elite” condition and imperial tastes. Spending the most part of life in Russia, in magnificent palaces, absorbing new cultural and

political tendencies, they tried to transfer all this onto the malorossia manors: in Dikanka, Homutets, Sokirentsy, etc. Moreover, their official position gave them possibility to select the best specialists among wide number of architects and gardeners as from Russia and from abroad. It was reflected not only on cultural and ethical standards, but also in architectural forms of the palace- manors premises. This was resulted in Classical ensembles in Dikanka, Jagotin, Sokirintsy, Baroque –Classical ensemble in Homutets, etc.

Development of capitalism in Poltava province was promoted by was reform processes of the second half of XIX century, especially by reform of 1861 the Country economy not always gave the stable incomes, therefore rich land owners tried to get profit from factories. Later capitalists-merchants, both Russians and Ukrainians have started to penetrate into the industry. Increase of economic zones in the big manors and later – their localization in the economic-industrial zones not only in territory of manors, but also with a yield on settlement (Dikanka) takes place. It is no coincidence that the majority of the palace-manor premises were considered as samples in the household and economical plan (Dikanka, Jagotin, Kruglyk).

Striking the balance, it is necessary to notice that the state affiliation of Poltava region during the investigated period of the Russian Empire, resulted in serious alterations in the social and political life of this region – its “Russification”, reorientation of the top of society to the Russian government. Generation in the foreground of a new social class – Cossack leaders (nobility, merchants-capitalists) has led to concentration of the power in their hands, to financial and property enrichment. Encroachment of lands in Poltava region and granting of large land allotment to noble families resulted in occurrence of new manors with considerable palace constructions. Cultural and ethical reorientation of their owners resulted in updating of “nests of noble family» – palace-manor ensembles (fig. 2).

Literature (sources):

1. Verstjuk V.Ukraine under a totalitarianism yoke / V.Verstjuk//the Illustrated history of Ukraine. – K: МІІІІ «Levada», 1997. – Pages. 591-626.
2. P-ko VI. The end of old Malorossiya (1733-1788 in the history of Levoberezhnaya Ukraine) / VI. P-ko//Kiev olden time. – K, 1905. – T XCI. – November-December. – pages. 343-349.

Жакупова И. Н.

студентка Западно-Казахстанского
аграрно-технического университета им. Жангир Хана;

Кисметова Г. Н.

кпн, доцент, заведующая кафедрой «Иностранные языки»
Западно-Казахстанского аграрно-технического университета
им. Жангир Хана

COMPARATIVE CHARACTERISTICS OF VARIETIES OF CELLULAR FOAM CONCRETE

Key words: gas foam concrete, building materials, chalk, damage

Building materials and their capabilities – is a big topic of discussion. Many people have a variety of questions, such as aerated concrete blocks, especially because of an abundance of advertising in specialized media and simply advertising billboards. In this age of technology is very easy to interest the man on the important issue of building materials. Construction in past, present and in the future will be an integral part of our life, because we are all humans, and we want to live in warmth and comfort. No wonder that advertising campaign costs more expensive than the quality control of the product. In this article, we will try to understand a construction material as gas block, as well as, the focus I would like to emphasize at this point as the color gas foam concrete block (gas-block) and how to achieve the desired color, and do we really need it at all?

Cellular concrete – an artificial stone with uniformly distributed pores. Derived from cellular concrete are aerated concrete, concrete, difference between these materials is determined by the technology of the production of these materials

Foam concrete – lightweight cellular concrete, hardening the resulting solution consisting of cement, sand and water and foam. The foam provides the required air content of the concrete and its uniform distribution throughout the mass in the form of closed cells.

Aerated gas Concrete – autoclaved aerated concrete, composed of quartz sand, cement, lime, water and aluminum powder. These components are mixed and fed into an autoclave under certain conditions where their foaming occurs (when corrosion of aluminum powder, with hydrogen evolution, which forms pores) and subsequent hardening. [3]

The main components of these materials are practically identical. The only difference is used in the blowing agent and curing method. Aerated gas block in advantage that the use of autoclave controlled process allows to obtain a material with a predetermined set of necessary properties and stable quality characteristics.

Let's understand the advantages of both materials:

- Environmentally (if uses only natural, organic materials)
- Fire protection (applies to non-combustible)

Ферт П.В.,

Національний університет «Львівська політехніка»

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ УТЕПЛЮЮЧИХ ЕНЕРГОЗБЕРІГАЮЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Ефективне використання енергії – це гігантське джерело економії коштів та природних ресурсів. Особливо необхідним воно є у будівельній сфері. Розглядаючи енергозберігаючі технології як метод ефективного використання енергетичних ресурсів, можемо стверджувати, що вони втілюють новітній підхід екологічно дружнього будівництва. Інвестиції у підвищення енергоефективності будинків у Європі можуть дати економію понад 270 млрд. євро та зменшити викиди вуглекислого газу на 400 млн. тонн щорічно.

Актуальність проблеми неефективного використання енергії у будівництві можемо розглянути із трьох ракурсів: екологічного, економічного та соціального.

По-перше, з екологічної точки зору, системи обігріву будівельних споруд передбачають спалення великої кількості вугілля, нафти, газу, що негативно відображається на екології Землі, а саме – підвищенні температури атмосфери і нагромадженні вуглекислого газу. За даними ООН, з кінця XIX ст. до початку XX ст. глобальна температура на земній кулі підвищилася на 0,6 °C, при цьому середня швидкість підвищення глобальної темперери до 1970 р. становили 0,05 °C за 10 років, а продовж останніх десятиліть вона зростає вдвічі. Окрім цього, в цей період вміст CO₂ в повітрі збільшився на 17%, що провокує розігрівання атмосфери (парниковий ефект) та появу екологічної кризи, пов'язаної з нездатністю Північного Льодовитого океану поглинати вуглекислий газ. Іншим аспектом проблеми в екологічному контексті є обмеженість природних ресурсів, які використовуються для обігріву побутових і промислових приміщень. Наприклад, запаси нафти розраховані лише на найближчих 30 років, урану – на 50, природного газу – на 55, вугілля – на 120. Відповідно гостро постає питання не лише про можливе використання енергії відновлювальних джерел, а й про її економію та збереження.

По-друге, економічна доцільність використання енергозберігаючих технологій полягає у можливості запобігти втратам тепла з котлів, бойлерів, печей, а також неізольованих розігрітих трубопроводів, вентилів і фланців, що забезпечує економію 1 млн. м³ газу щорічно для одного підприємства. За статистикою [1, с. 25], споживання енергетичних ресурсів розділяють на три групи: промисловість – 31%, транспорт – 29%, житловий сектор – 40%. Таким чином, житлово-комунальний сектор є найбільшим споживачем енергії, тому за рахунок енергозберігаючих технологій в будинках ми зможемо досягнути значного заощадження коштів, збереження не відновлюваних ресурсів, а також запровадити нові місця праці. На думку М.А.Саницького, впровадження сучасних технологій може зменшити споживання енергії у житловому секторі до 90%, що неможливо реалізувати у сфері промисловості та транспорту.

По-третє, проблему ефективності енергозбереження у будівництві можна розглянути і з соціальної точки зору. Враховуючи потребу сучасного суспільства у розвиненій інфраструктурі житлових районів та ергономічному використанні їх території, можемо стверджувати про необхідність впровадження новітніх засобів енергозбереження. Завдяки використанню енергозберігаючих технологій ми можемо забезпечити комфортний мікроклімат і зручні умови перебування у приміщеннях, що суттєво впливає на соціальні показники якості життя. Окрім цього, здоров'я та безпека людей частково залежить від використання енергозберігаючих технологій. Впровадження їх в сучасних та історичних будівлях впливає на естетичність панорами міста, соціокультурну атмосферу на вулицях.

Виходячи з описаних аспектів проблеми, констатуємо, що існує необхідність термомодернізації житлово-комунального сектору в Україні. Метою статті є проаналізувати ефективність впровадження утеплюючих енергозберігаючих технологій у сучасному будівництві.

Для здійснення порівняльного аналізу різних утеплюючих технологій, перш за все, необхідно ввести систему критеріїв оцінки їх ефективності. На нашу думку, доцільно аналізувати утеплюючі енергозберігаючі технології з фінансової точки зору, в контексті їх впливу на навколишнє середовище і за користю соціокультурного ефекту, який вони здійснюють на життя людей і розвиток суспільства в цілому. Тобто необхідна комплексна оцінка за економічним, екологічним та соціальним критеріями.

За ДСТУ 2155-93, «під економічною ефективністю заходів щодо енергозбереження мається на увазі збільшення прибутку, зумовлене впровадженням заходів для енергозбереження, що залишається у безпосередньому розпорядженні підприємства» [2]. На нашу думку, для детермінації економічної ефективності утеплюючих технологій варто визначити такі показники, як: а) вартість інвестицій; б) рентабельність; в) показник економії (заощаджені кошти); г) вартість необхідних додаткових технологій для повноцінного безпечного використання.

На екологічну ефективність будуть вказувати наступні аспекти: а) використання первинних ресурсів, б) викиди CO_2 .

Отож, візьмімо до уваги таких 5 сучасних утеплюючих технологій, які виконують функцію енергозбереження в будівництві: скловолокно, мінеральна вата, пінополістирол, пінополіуретан, комірчастий бетон. Результати порівняльного аналізу їх економічної та екологічної ефективності подані у Таблиці 1.

З метою оптимізації процедури порівняльного аналізу за вказаними критеріями, ми вводимо константи (умовні сталі показники будівельних споруд), які дозволять саме в прикладному аспекті оцінити ефективність сучасних утеплюючих технологій.

Зовнішня стіна довжиною 4м висотою 3м складається з цегляної кладки товщиною 50 см (кладка в дві цегли, цегла червона повнотіла на цементно-піщаному розчині). Шаром внутрішньої цементної штукатурки, товщиною 1 см можна знехтувати. Коефіцієнт теплопровідності такої кладки $\lambda = 0,8 \text{ (м}^2 \cdot \text{C) / Вт}$. Коефіцієнт теплопередачі такої стіни: $k = 1 / (1 / 8,7 + 0,5 / 0,8 + 1 / 23) = 1,3 \text{ Вт / (м}^2 \cdot \text{C)}$.

Тепловтрати через стіну при різниці температур 40С (на вулиці -20 в приміщенні +20): $Q_{т.п.} = K \cdot F \cdot dt = 1,3 \cdot (3 \cdot 4) \cdot 40 = 624 \text{ Вт}$.

Таблиця 1.

Критерії оцінки ефективності		Сучасні утеплюючі енергозберігаючі технології				
		Склово-локно	Мінераль-на вата	Пінополіс-тирол	Пінополіу-ретан	Комірчас-тий бетон
Економічний	Вартість інвестицій, грн./м ²	10	16	7	120	58
	Рентабельність (час окупності), років.	1,8	3	1,3	22,5	10,8
	Показник економії (заощаджені кошти), грн.	0,038	0,038	0,039	0,039	0,021
	Вартість необхідних додаткових технологій, грн	1104	1104	1068	1068	229
Екологічний	Використання первинних ресурсів, м ³ газу	0,037	0,037	0,035	0,035	0,06
	Викиди CO ₂ , г	86	86	82	82	140

Розглянемо дану стіну утеплену за допомогою мінеральної вати або скловати. Утеплення з зовнішнього боку, товщина скловати 5 см, теплопровідність $\lambda = 0,045$ (м * С) / Вт. Коефіцієнт теплопередачі утепленої стіни: $k = 1 / (1 / 8,7 + 0,5 / 0,8 + 0,05 / 0,045 + 1 / 23) = 0,53$ Вт / (м² * С), тепловтрати через утеплення стін: $Q_{т.п.} = K * F * dt = 0,53 * (3 * 4) * 40 = 254$ Вт. Таким чином, різниця в тепловтратах до утеплення і після становить: $\Delta Q_{т.п.} = 624 - 254 = 370$ Вт.

Отже, утеплення – дуже ефективний спосіб зменшення споживання природного газу. Якщо утеплити будинок, можна зменшити споживання природного газу в 2 а то й у 2,5 рази, що приведе не тільки до економії коштів, але й зменшення викидів CO₂, що у свою чергу є позитивним для екології.

Заданими порівняльних досліджень, в економічному контексті найвигіднішим утеплюючим матеріалом є пінополістирол, оскільки на монтаж теплоізоляції з цього матеріалу необхідно найменше коштів. Найдорожчим виступає пінополіуретан, проте теплоізоляційний шар з цього матеріалу монтується у рази швидше, ніж з інших досліджуваних утеплювачів.

З екологічного аспекту, найбільш сприятливим для навколишнього середовища виступає пінополістирол та пінополіуретан. Завдяки цим утеплювачам ми економимо більшу частину природних ресурсів (газу), в порівнянні з досліджуваними утеплюючими матеріалами. Найбільш шкідливим для екології є комірчастий бетон, так

як через найвищу серед порівнювальних утеплювачів теплопровідність втрачається дороге цінне тепло, утворене в результаті спалювання природного газу.

Можемо зробити висновок, що найефективнішим утеплювачем є пінополістирол. Проте, слід зауважити, що залежно від умов виконання робіт, термінів та інших факторів, ефективність даного утеплювача може знижуватись. Необхідно виконувати підбір утеплюючих технологій індивідуально до кожного об'єкта.

Отже, ефективне використання енергії, досягнуте впровадженням та експлуатацією утеплюючих енергозберігаючих технологій у спорудах, може стати пріоритетним напрямом екологічно дружньої (за рахунок скорочення викидів CO₂) та економічно продуманої (зменшення витрат на обігрів) будівельної політики.

Список використаних джерел

1. Саницький М.А. Енергозберігаючі технології в будівництві: навч. посібник / М. А. Саницький, О. Р. Позняк, У. Д. Марущак. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2012. – 236 с.
2. ДСТУ 2155-93 Енергозбереження. Методи визначення економічної ефективності заходів по енергозбереженню.

Михайлов Д.В.

к.т.н., доцент кафедры Охраны труда
и безопасности жизнедеятельности

Котысько А.А.

студентка

Восточноукраинский национальный университет
имени Владимира Даля, г. Луганск, Украина

ПОСЛЕДСТВИЯ ВОЗДЕЙСТВИЯ МОЛНИИ НА ЧЕЛОВЕКА

Ключевые слова / key words: молния / lightning, разряд / discharge, опасность поражения током / shock hazard.

Молния – это гигантский электрический разряд в атмосфере, сопровождаемый вспышкой света и последующим громом. Это восхитительное и захватывающее явление природы. В то же время молния – это один из самых опасных и непредсказуемых природных феноменов. За год в мире от молнии погибает около 3000 человек.

Для формирования молнии необходимо разделение положительных и отрицательных зарядов в облаке [1]. Механизм возникновения зарядов полностью не изучен, но однажды образовавшись, заряды разносятся электрическим полем Земли. Положительно заряженные капли и льдинки поднимаются вверх, заряжая верхнюю часть грозового облака, а отрицательно заряженные оказываются внизу. После накопления достаточно больших зарядов происходит искровой разряд, напряжение в котором достигает десятков миллионов вольт. В большинстве случаев разряд проходит между облаками, но нередко происходит разряд между облаком и поверхностью Земли. Длина молнии достигает нескольких километров, а диаметр ее канала иногда составляет метр и больше, температура достигает 10 000 К, что и рождает яркий свет, который мы наблюдаем при разряде молнии. Сила тока в канале молнии огромна: от 1-2 до 200 кА. Однако длительность разряда мала: она составляет тысячные доли секунды. Поэтому общий заряд, протекающий при одной вспышке молнии, не превосходит десятка или сотни кулонов.

Молния – серьезная угроза для жизни людей. Поражение человека часто происходит на открытых пространствах, так как электрический ток идет по кратчайшему пути «грозовое облако – земля. Поражение обычной линейной молнией внутри здания невозможно, однако так называемая шаровая молния может проникать через щели и открытые окна. В организме пострадавших отмечаются такие же патологические изменения, как при поражении электротоком. Жертва теряет сознание, падает, могут отмечаться судороги, часто останавливается дыхание и сердцебиение. На теле обычно можно обнаружить «метки тока», места входа и выхода электричества. В случае смертельного исхода причиной прекращения основных жизненных функций является внезапная остановка дыхания и сердцебиения, от прямого действия молнии на дыхательный и двигательный центры продолговатого мозга. На коже часто остаются так называемые знаки молнии, древовидные светло-розовые или красные по-

лосы, исчезающие при надавливании пальцами. Они – результат расширения капилляров в зоне контакта молнии с телом. Пострадавший от удара молнией нуждается в госпитализации, так как подвержен риску расстройств электрической активности сердца. До приезда квалифицированного медика ему может быть оказана первая помощь. В случае остановки дыхания показано проведение реанимации, в более легких случаях – помощь зависит от состояния и симптомов.

Во время грозы на открытой местности нельзя прятаться под высокие деревья, особенно одиночные. Чаще всех молнии поражают дубы, тополя, ель, сосну, реже акацию и почти не трогают клен, орешник и лавр. Статистика свидетельствует, что треть пораженных молнией погибли или пострадали именно под деревьями. Необходимо присесть в сухую яму, траншею, обязательно выключить мобильный телефон. Нельзя прикасаться к мокрому и железному, необходимо снять часы и цепочки, ключи выложить из кармана. Тело должно иметь как можно меньше точек соприкосновения с землей. Лучше стоять не на земле, а на дереве, доске, камне, палатке или рюкзаке в безопасной позе. Надо учитывать и характер грунта: на глинистой почве находиться в грозу опаснее, чем на каменистых или песчаных участках. Не нужно бежать. Необходимо находиться подальше от места, куда ударила молния, часто молния несколько раз подряд ударяет в одно место, поскольку как электроток, она устремляется по пути наименьшего сопротивления. Ни в коем случае нельзя оставаться в воде или в лодке. Дальний раскат грозовых разрядов должен побудить как можно быстрее добраться до берега, но вода – хороший проводник электричества, поэтому даже дальний удар молнии может обернуться бедой. Обязательно отойдите подальше от водоема. Молния чаще всего бьет в берега, и ее удар распространяется в радиусе 100 м.

Водителям и пассажирам автомобилей надо закрыть окна и спокойно переждать грозу на стоянке. А вот велосипедистам и мотоциклистам нужно положить свой транспорт на землю и отойти на 30-40 м, он хорошо проводит ток. Опасно приближаться к электроподстанциям, линиям электропередач, телефонным столбам, водонапорным башням, железным оградкам, не нужно прятаться от ливня на чердаке. Безопаснее всего находиться в помещении с молниезащитой (магазины, подьезды, здания без антенн). Если гроза застала вас в собственном доме, держитесь подальше от окон, электроприборов, труб, сантехники. Отключите внешние антенны и электроприборы, загасите печи и камины, выключите обычные и мобильные телефоны.

Литература

1. Юман М. Молния / М. Юман; пер. с англ. – М.: Мир, 1972. – 328 с.

Михайлов Д.В.

к.т.н., доцент кафедры

Охраны труда и безопасности жизнедеятельности

Пеньков В.О.

студент

Восточноукраинский национальный университет

имени Владимира Даля, г. Луганск, Украина

ВЛИЯНИЕ ЗВУКА НА ЧЕЛОВЕКА

Ключевые слова / key words: звук / sound, шум / noise, опасность / danger, здоровье / health.

Человек всегда жил в мире звуков и шума. Звуком называют такие механические колебания внешней среды, которые воспринимаются слуховым аппаратом человека (20 – 20000 Гц.). Колебания большей частоты называют ультразвуком, меньшей – инфразвуком. Шум – громкие звуки, слившиеся в нестройное звучание. Для всех живых организмов, в том числе и человека, звук является одним из воздействий окружающей среды [1].

В природе громкие звуки редки, шум относительно слаб и непродолжителен. Сочетание звуковых раздражителей дает животным и человеку время, необходимое для оценки их характера и формирования ответной реакции. Звуки и шумы большой мощности поражают слуховой аппарат, нервные центры, могут вызвать болевые ощущения и шок. Так действует шумовое загрязнение. Наоборот, тихий шелест листвы, журчание ручья, птичьи голоса, легкий плеск воды и шум прибоя всегда приятны человеку. Они успокаивают его, снимают стрессы. Но естественные звучания голосов природы становятся все более редкими, исчезают совсем или заглушаются промышленными, транспортными и другими шумами.

Длительный шум неблагоприятно влияет на орган слуха, понижая чувствительность к звуку. Он приводит к расстройству деятельности сердца, печени, к истощению и перенапряжению нервных клеток. Ослабленные клетки нервной системы не могут достаточно четко координировать работу различных систем организма. Отсюда возникают нарушения их деятельности. Уровень шума измеряется в единицах, выражающих степень звукового давления, – децибелах (дБ). Это давление воспринимается не беспредельно. Уровень шума в 20-30 дБ практически безвреден для человека, это естественный шумовой фон. Что же касается громких звуков, то здесь допустимая граница составляет примерно 80 дБ. Звук в 130 дБ уже вызывает у человека болевое ощущение, а 150 дБ становится для него непереносимым. Очень высокий уровень промышленных шумов. На многих работах и шумных производствах он достигает 90-110 дБ и более. Регулярное и длительное воздействие производственного шума в 85-90 дБ приводит к появлению тугоухости. Согласно санитарным нормам, в жилых помещениях допустим уровень шума 30 дБ ночью и 40 дБ днем.

Особенно вредное влияние шум оказывает на нервно-психическую деятельность организма. Поэтому перед потерей слуха от воздействия шумов возникает

функциональное расстройство центральной нервной системы. Процент нервно-психических заболеваний выше среди лиц, работающих в шумных условиях, нежели у лиц, работающих в нормальных звуковых условиях. Когда звук нарастает, организм производит много гормонов стресса, например, адреналин. При этом сужаются кровеносные сосуды, что в дальнейшем может привести к нарушениям работы сердца и кровообращения. Шумы оказывают вредное влияние на зрительный и вестибулярный анализаторы, снижают рефлекторную деятельность, что часто становится причиной несчастных случаев и травм.

Шум коварен, его вредное воздействие на организм совершается незаметно. Организм человека против шума практически беззащитен. У большинства людей острота слуха с возрастом притупляется. Это объясняется тем, что ушные косточки утрачивают свою изначальную подвижность. Кроме того, инфекции органов слуха могут повреждать барабанную перепонку и негативно отражаться на работе косточек. При возникновении каких-либо проблем со слухом необходимо незамедлительно обратиться к врачу. Ухудшение слуха из-за шума относится к неизлечимым заболеваниям. Восстановить поврежденный нерв хирургическим путем практически невозможно.

Необходимо очень осторожно пользоваться персональными mp3-плеерами, поскольку чрезмерная громкость звучания также может привести к глухоте, ведь звук, который в них издается, равен 114 дБ. Для сравнения: шепот приравнивается приблизительно к 15 дБ, а уличный шум при интенсивном дорожном движении – около 90 дБ. Даже низкий уровень громкости мешает концентрации внимания во время умственной работы. Музыка, пусть даже совсем тихая, снижает внимание.

Защита от шума должна обеспечиваться разработкой шумобезопасной техники, применением средств и методов коллективной защиты. В первую очередь следует использовать средства коллективной защиты. По отношению к источнику возбуждения шума коллективные средства защиты подразделяются на средства, снижающие шум в источнике его возникновения, и средства, снижающие шум на пути его распространения от источника до защищаемого объекта. Средства индивидуальной защиты (противошумные вкладыши (беруши), наушники, шлемы и каски, специальные костюмы.) применяются в том случае, если другими способами обеспечить допустимый уровень шума на рабочем месте не удастся.

Литература

1. Безопасность жизнедеятельности. Учебник Под ред. Э.А. Арустамова. – 10-е изд. – М.: Изд-во «Дашков и К°», 2006. – 476 с.

Михайлов Д.В.

к.т.н., доцент кафедри
Охорони праці та безпеки життєдіяльності

Вигідна О.В.

студентка
Східноукраїнський національний університет
імені Володимира Даля, м. Луганськ

НЕБЕЗПЕКА ПОБУТОВОЇ ХІМІЇ

Ключові слова / key words: побутова хімія / household chemical goods, небезпека / danger, здоров'я / health.

Пральні порошки, засоби для чищення, кондиціонери для білизни... Спирок побутової хімії, яку людина використовує щодня, величезний. І всі ці засоби так міцно увійшли в наше життя, що без них вже, здається, не можна обійтися. Проте фахівці попереджають: у боротьбі за чистоту потрібно діяти обачно, щоб не зашкодити здоров'ю – своєму і близьких.

Доведено, що побутова хімія є одним з головних алергенів, які провокують організм на різні хворобливі реакції [1]. Через дії хімічних компонентів можуть страждати шкіра, органи зору та дихання. Тоді у вигляді реакції виникають надсадний кашель і напади задухи, сльозотеча і проблеми із зором, печіння слизових оболонок і дерматологічні роздратування, що супроводжуються свербінням і станом загального дискомфорту.

Один з найнебезпечніших видів побутової хімії – засоби для миття посуду. Вони не особливо токсичні, але постійно, по декілька разів на день потрапляють в їжу з «чистих тарілок». Уже давно доведено, що вони важко відмиваються при митті посуду, навіть якщо ми по кілька разів омиємо посуд проточною водою. Коли ми наступного разу їмо з цього посуду, їжа разом з хімією на посуді потрапляє до нас прямо в організм. У Дніпропетровському хіміко-технологічному інституті вчені встановили, що за рік, користуючись різними засобами для миття посуду, людина споживає близько 250 мл шкідливих для здоров'я речовин. Страшно уявити, як засіб, який справляється з жиром навіть у холодній воді, «відмиває» наш шлунок.

У пральних порошках містяться фосфати. Фосфати – це добрива, звичайні добрива, якими добре підливати рослини, і які, потрапляючи в оточуюче середовище – в підземні води, в стічні води, в річки, створюють дуже поживний «бульйон» для всяких бактерій, а особливо для синьо-зелених водоростей. Відповідно створюється замуленість, вода коричневіє, буріє і нормальна водойма перетворюється на болото.

При використанні хімії для знищення небажаних комах у квартирі, люди використовують пестициди. Але проблема в тому, що після їх використання залишаються шкідливі речовини, від яких особливо страждають діти і домашні тварини.

Такий вид побутової хімії, як освіжувачі повітря є малоефективним, оскільки він не прибирає причину поганого запаху, а тільки на якийсь час приховує його, маскує, замінюючи неприємний запах на вкрай шкідливе повітря. Виробники освіжувачів

повітря борються за те, щоб запах освіжувача тримався в повітрі як можна довше. Це і завдає великої шкоди організму, оскільки весь цей час ми дихаємо освіжувачем і отруюємо свій організм через легені. Згубний вплив аерозолів добре відомий людям із захворюваннями алергічного характеру, а також дітям. Але навіть якщо ваш організм не подає сигналів про те, що ви дихаєте зараженим повітрям, це не означає, що йому не завдано шкоди. Просто про результат ви дізнаєтеся не відразу, а з часом, через головний біль, сухість в горлі, сухий кашель, також можливі почервоніння і різні алергічні реакції організму.

Репеленти молі у брикетах чи кристалах, туалетні дезінфектори та дезодоранти – основне джерело парадихлорбензолу, який теж викликає рак у тварин. Основне джерело хлороформу – це душ, кипіння води та пральні машини. Цей газ утворюється із хлору, яким обробляють питну воду. Він теж спричиняє рак у тварин. Після інтенсивного прибирання квартири з використанням великої кількості побутових миючих засобів, повітря в квартирі насичується шкідливими компонентами, концентрація яких часом вища від норми у кілька разів. Особливо ніколи не варто змішувати різні мийні засоби між собою – вони можуть вступити в реакцію і утворити небезпечні хімічні сполуки, перетворюючи квартиру в хімічну лабораторію.

За шкідливістю сьогодні домогосподарку можна порівняти до робочого на хімзаводі. Унаслідок недостатньої інформованості населення про токсичні речовини, відсутності відповідного маркування, контрабанди деяких хімікатів, нерідко спостерігається порушення гігієнічних та екологічних вимог під час їх використання у побуті, що призводить до гострих та хронічних отруєнь. Під час використання хімікатів у своїй квартирі захищайте органи дихання, принаймні пов'язкою, а в разі використання лаків, клеїв та сильних розчинників – респіратором, руки захищайте гумовими рукавицями. Не напускайте у квартирі пари, поліпшуйте вентиляцію у ванні та на кухні. Щодня провітрюйте приміщення вдома і на роботі по кілька разів. Усе, що перете, чистите, миєте, використовуючи засоби побутової хімії, ополіскуйте достатньою кількістю проточної води.

Ми на даний час вже не можемо обійтися без побутової хімії, але ми можемо ставитися до неї розумно. Маючи знання про токсичні складові у побутових виробках люди зможуть робити власний обдуманий вибір на користь здорового майбутнього вже сьогодні. Здоров'я – найбільша цінність людини, яку вона передає своїм дітям.

Література

1. Желібо Є.П. Безпека життєдіяльності. – Київ: Каравела, 2008. – 344 с.

Шанина Е. В.

кандидат технических наук, доцент

Хакасский государственный университет им. Н.Ф. Катанова

Степанова Н. В.

Хакасский государственный университет им. Н.Ф. Катанова

**КОМПЛЕКС ЭКОЛОГО-ТЕХНОЛОГИЧЕСКИХ РЕШЕНИЙ
ПРОБЛЕМЫ ПЫЛЕПОДАВЛЕНИЯ НА ОБОГАТИТЕЛЬНОЙ ФАБРИКЕ
УГЛЕДОБЫВАЮЩЕГО ПРЕДПРИЯТИЯ**

Ключевые слова: пыль, угольный разрез, обогатительная фабрика, пылеподавления / dust, coal mine, concentrating factory, dust suppressions.

Деятельность обогатительной фабрики угледобывающего предприятия является одним из факторов ухудшения условий труда работников и загрязнения окружающей природной среды пылегазовыми выбросами, как в рабочей зоне, так и на прилегающих территориях поселений. Источниками воздействия являются не только пылящие дороги и отвалы, но и вспомогательные объекты, такие как угольный склад отсева, конвейерные галереи, а также цех приема и дробления угля. В настоящее время мероприятия по пылеподавлению на угольном складе отсутствуют, а галереи, в которых осуществляется транспортировка угля, в должной мере не оснащены средствами пылеподавления.

Промышленная площадка обогатительной фабрики Черногорского филиала ОАО «СУЭК» расположена в Усть-Абаканском районе Республики Хакасия, в 6 км юго-западнее д. Курганная и в 25 км от г. Черногорска на территории ООО «СУЭК-Хакасия» разреза «Черногорский». Площадка комплекса обогащения находится в границах существующего земельного отвода [1, с. 26].

Обогатительная фабрика осуществляет переработку рядового угля, выпуск продуктов переработки концентрата и отсева, организацию хранения продуктов переработки на угольном складе фабрики, а так же отгрузку угольной продукции в железнодорожный и автомобильный транспорт. Источником поступления сырья обогатительной фабрики являются угли марки Д, доставляемые с разреза «Черногорский» и шахты «Хакасская».

Обогатительная фабрика представляет собой поверхностный технологический комплекс, состоящий из следующих объектов: пункта приема и дробления рядового угля, здания перегрузки, главного корпуса, комплекса обогащения класса 0-25 мм, конвейерных галерей и склада угля отсева (класса 0-25 мм). Склад предназначен для кратковременного хранения угля отсева и выполняет функции перегрузки и отгрузки в автотранспорт. Склад имеет площадку, площадью 32,6 га и емкостью 340 тыс. т. [2, 34].

Многие виды технологических процессов, связанных с подачей, погрузкой, транспортировкой и складированием угля сопровождаются выделением угольной пыли неорганической (менее 20 % SiO₂) и вносят существенный вклад в загрязнение природной среды города Черногорска и прилегающих территорий. Преобладающими

направлениями ветра данной территории являются юго-западное и северное и в связи с этим, город Черногорск попадает в зону воздействия пылевых выбросов.

По данным Роспотребнадзора по Республике Хакасия, в структуре первичной заболеваемости населения республики, как и в прежние годы, значительный удельный вес занимают болезни органов дыхания, составив в 2011 году 20,9 %.

Черногорск по уровню загрязнения атмосферного воздуха занимает первое место по республике Хакасия и 34 место по России. Согласно государственному докладу о состоянии окружающей среды города Черногорска, уровень загрязнения атмосферного воздуха, относительно комплексного индекса загрязнения (ИЗА 5), на 2012 год составил 14,46 и характеризовался как очень высокий. В 2011 г произошло резкое увеличение среднего уровня загрязнения атмосферы г. Черногорска взвешенными веществами.

Очистка воздуха от угольной пыли на обогатительной фабрике осуществляется с помощью мокрых пылеуловителей ПК-35 и мокрых сливных пылеуловителей ПВМ20СА и ПВМ40СА, со степенью очистки 68-80 %, расположенных в здании пункта приема и дробления угля. Для снижения пыления при движении автомобилей по дорогам, их поверхность увлажняется поливочными машинами. В основных зданиях и сооружениях фабрики осуществляется приточно-вытяжная вентиляция [2, 45].

Согласно, произведенным расчетам было выявлено, что основным источником загрязнения является склад отсева, годовой выброс пыли которого составил 278,3 т. По экспериментальным данным, выброс пыли на территории цеха приема и дробления угля составил 0,2 т/год, а на территории склада отсева – 481,6 т/год, это более чем в полтора раза превышает расчетные данные.

Проведенный предварительный анализ современного пылеподавляющего оборудования, позволил выбрать оптимальное оборудование для пылеподавления от подачи угля в приемный бункер. Для этой цели, на здание цеха приема и дробления угля можно закрепить мини-систему пылеподавления *Spraystream 10*, производящую туман из тонкораспыленной воды [3, 4].

Так как пылеподавление на складе отсева отсутствует, и он является основным источником поступления взвешенных веществ в атмосферный воздух, на его территории возможно использовать машину *Duztech D400*, создающую мощный поток мельчайших капель.

«Искусственный туман», создаваемый *Duztech D400*, агломерирует воздушные частицы и предотвращает распространение пыли. Преимуществами *Duztech D400* являются: низкий уровень шума, защита от обмерзания, две ступени водяного потока, угол подъема до 60°.

Дополнительное внедрение электростатического пылеподавления *Sandvik HX410* на ленточные конвейеры, расположенные в галерее № 24, соединяющей цех приема и дробления угля со зданием перегрузки, а так же в галерее № 40, соединяющей здание перегрузки с главным корпусом, позволит усилить эффект осаждения взвешенных частиц.

Для достижения максимальной эффективности подавления пыли, достаточно двух установок *Sandvik HX410*, одной установки *Duztech D400*, площадью покрытия 6000 м² и одной установки *Spraystream 10*, площадью покрытия 300 м².

Большая часть платежей приходится на сверхлимитные. Внедрение оборудо-

вания пылеподавления Spraystream 10, Duztech D400 и Sandvik HX410 позволит снизить плату за выбросы угольной пыли неорганической (SiO_2 менее 20 %) с 180408 руб./год до 1336 руб./год, а также уменьшить объем взвешенных частиц, поступающих на территорию города Черногорска.

Предотвращенный экологический ущерб от внедрения оборудования составит 1588532 руб. и оно окупится за 4,1 года.

Литература

1. Годовой отчет ОАО «Сибирская Угольная Энергетическая Компания» за 2011 год. http://kgo.rcb.ru/2012/otchet/syek_otchet_rus_2011.pdf (дата обращения: 15.02.2013).
2. Проект перегрузочного пункта угля отсева на Обогажительной фабрике Черногорского филиала «СУЭК». Черногорск: Обогажительная фабрика Черногорского филиала «СУЭК». – 54 с.
3. Пылеподавление [Электронный ресурс] – URL: <http://www.mining-enc.ru/p/rylepodavlenie/> (дата обращения: 20.12.2012).
4. Промышленное пылеподавление [Электронный ресурс] – URL: <http://www.miningexpo.ru/company/> (дата обращения: 22.12.2012).

Цапко Ю.Л.

д.б.н., с.н.с.,

зав. лабораторії родючості гідроморфних і кислих ґрунтів

Національного наукового центру

«Інститут ґрунтознавства та агрохімії імені О. Н. Соколовського»

Десятник К.О.

аспірант, молодший науковий співробітник

Національного наукового центру

«Інститут ґрунтознавства та агрохімії імені О. Н. Соколовського»

ЦЕМЕНТНИЙ ПИЛ – СТАБІЛІЗАТОР РОДЮЧОСТІ КИСЛИХ ҐРУНТІВ ЧИ ЧИННИК ПОГІРШЕННЯ ЇХ ЕКОЛОГІЧНОГО СТАНУ?

Ключові слова/ Keywords: ґрунт/soil, цементний пил/cement dust, кислі ґрунти/ acidic soils

В наш час зростання антропогенного пресингу на довкілля та усвідомлення людством наслідків своєї діяльності, зробило екологію, невід'ємною часткою практично всіх наукових досліджень.

За останні роки з'являється маса наукових публікацій присвячених змінам в природних екосистемах внаслідок техногенних навантажень. Одним із напрямів таких досліджень є виявлення впливу промислових викидів кальцієвмісного пилу (основними джерелами яких є заводи з виробництва цементу) на ґрунтове середовище.

Разом із цим в Україні, де ґрунти з низьким значенням рН займають вагому частку, не втрачає своєї актуальності вирішення питань пов'язаних з підвищенням їх продуктивності, за рахунок вапнуванням ґрунтів (фінансування меліоративних проектів, видобуток та транспортування меліорантів, визначення їх якості та впливу на ґрунтове середовище).

Усвідомлення того факту, що економічний напрямок вимагає зростання сільськогосподарської продукції, екологічний спрямований на збереження здатності ґрунту виконувати ті функції, без яких неможливе стабільне існування біосфери і людства, спонукає до об'єднання цих двох напрямів та дослідження кальцієвмісних відходів виробництва і, зокрема, цементного пилу не лише як забрудника оточуючого середовища, але й як меліоранту. Адже, цементний пил майже на 60% складається з оксидів Са та Mg, які й зумовлюють його сильну лужну реакцію [1, с.7].

Результати вивчення цементного пилу як нелокалізованого викиду цементного виробництва наводяться за підсумками наших досліджень проведених на чорноземі опідзоленому важкосуглинковому, розміщеному у територіальних межах Балакліївського району Харківської області, який перебуває під впливом аеротехногенних емісій ВАТ «Балцем» та на підставі обробки літературних даних. Дослідження цементного пилу як меліоранту, було проведено в дрібноділянковому дослідженні на аналогічному ґрунті.

Таблиця 1.

pH ґрунтів у техногенній зоні «Балцему», 2013 р.

Глибина відбору, см	Віддаль від «Балцему», км				
	0,05	0,1	0,5	2,0	5,0
0-15	8,5	8,3	8,5	7,5	6,6

Починаючи з 1997 р. відбулося значне скорочення викидів «Балцему» і в теперішній час спостерігається стабільне відновлення кислотно-лужного балансу

Таблиця 2

Вплив цементного пилу на фізико-хімічні, біологічні показники чорнозему опідзоленого та урожайність цукрових буряків

Варіант	pH	Активність кальцію, аСа, мекв/л	ІПБ, %	Урожай ц/га	Приріст	
					ц/га	%
Контроль	5,2	10	55	335	-	-
Цементний пил	6,7	110	71	391	56	16,7
НІР0,5	12,3					

прилеглих ґрунтів [1-3]. З таблиці 1 видно, зниження pH ґрунту по мірі віддалення від заводу і вже на відстані 2 км реакція наближається до нейтральної, а на відстані 5 км значення pH становить 6,6, що є притаманним для даного типу ґрунтів.

Слід зазначити, що літературні джерела свідчать про позитивні зміни процесів структуроутворення під впливом помірного навантаження ґрунту цементним пилом на відстані 2–6 км від джерела його викиду, що спричиняють позитивні тенденції у трансформації фізичного стану ґрунтової екосистеми які проявляються у формуванні оптимальних параметрів його фізичної будови – щільності складення на рівні, загальної та оптимального співвідношення некапілярних і капілярних пор [4, с.50].

Дослідження у дрібноділянковому досліді цементного пилу, як меліоранту (таблиця 2) показало його позитивну дію як на продуктивність ґрунту (приріст урожаю 16,7) та його фізико-хімічні показники, так і на загальну чисельність основних еколого-трофічних груп мікроорганізмів в прикореневій зоні про, що свідчить інтегрований показник біогенності ґрунту (ІПБ – 71%).

Наведені вище факти свідчать, що близьке розташування цементного виробництва, не є перешкодою для ведення землеробства на прилеглих опідзолених ґрунтах. Відмічено позитивні зміни на ґрунти від впливу цементного пилу як меліоранту. При віддаленні від такого виробництва в опідзолених ґрунтах спостерігається підвищення pH опідзолених ґрунтів, поліпшення фізичних властивостей ґрунту, підвищення активності кальцію, магнію та біогенності ґрунту.

Література:

1. В.П. Ворон, О.І. Романенко, Є.Є. Мельник, О.Ю. Бологов Зміни соснових лісів в умовах забруднення атмосфери викидами Балаклійського ВАТ «Балцем» / Науково-виробниче видання “Лісовий журнал”. — 2011. — №. 2. — С. 7-12

2. Ворон В.П. Кислотно-основні властивості ґрунтів в умовах забруднення довкілля викидами цементного виробництва / В. П. Ворон, С. П. Рас-попіна // Вісник ХДАУ. Серія «Ґрунтознавство, агро-хімія, землеробство, лісове господарство». – 1999. – Вип. 2. – С. 302–308.
3. Распопіна С.П. Оцінка антропогенних по-рушень ґрунтів Слобожанського лісорослинного району / С. П. Распопіна, В. П. Ворон // Агрохімія і ґрунтознавство. Міжвідомчий тематичний науко-вий збірник / Спец. вип. до VII з'їзду УТГА. – Липень 2006, Київ – Харків, 2006. – С. 277–279.
4. О. Г. Ізюмова Фізичні властивості чорнозему опідзоленого у зоні впливу цементного виробництва [Текст] / О. Г. Ізюмова // Агроекологічний журнал. – 2013. - № 2. – С. 46-50.

Отченашко В. В.

доктор сельскохозяйственных наук, доцент
Национальный университет биоресурсов
и природопользования Украины (Киев)

ВЛИЯНИЕ УРОВНЕЙ ПРОТЕИНОВОГО ПИТАНИЯ НА ЯИЧНУЮ ПРОДУКТИВНОСТЬ ПЕРЕПЕЛОВ

Освещены результаты исследований относительно продуктивности перепелов породы фараон при скормливании им комбикормов с содержанием сырого протеина от 16 до 24 %. Установлено нелинейный характер ответа организма перепелов на поступление разного количества сырого протеина. Оптимальное содержание протеина в комбикорме для взрослых перепелов составляет 24 %. В программах кормления, базирующихся на дифференцированном подходе к нормированию протеина, его рекомендованное содержание может изменяться от 16 % в первые три месяца яйценоскости до 20-24 % в следующие 3 месяца. Наиболее заметное влияние на яйценоскость и массу яиц осуществляет количество потребленного протеина перепелами.

Ключевые слова: перепела, порода фараон, яйценоскость, комбикорма, сырой протеин.

Deals with the results of studies regarding the productivity of Pharaoh quail species when fed feed them with a crude protein content of 16 to 24 %. Established non-linear response of the organism to supply quails of different amounts of crude protein. Optimal protein content in feed for adult quails of 24 %. The programs of feeding, based on a graded approach to regulation of protein recommended by its content can vary from 16 % in the first three months of egg production up to 20-24 % in the next 3 months. The most noticeable effect on egg production and egg mass provides the number of protein consumed quails.

Keywords: quail, Pharaoh breed, egg production, mixed fodder, crude protein.

Постановка проблемы. Современное состояние перепеловодства в Украине характеризуется интенсивным развитием. Объясняется это как внедрением разработок по научному сопровождению технологического процесса производства, так и развитием крупных комплексов на основе промышленных технологий и появлением Национального союза перепеловодов. Однако, несмотря на это, существующие производственные проблемы (стоимость белковых компонентов, качество комбикормов, уровень продуктивности, необходимость учета породных особенностей, отсутствие специальных программ кормления, эффективность использования добавок и т.д.) недостаточно полно разработаны в виде определенных научных решений в профессиональной литературе. В частности, в условиях отсутствия племенных заводов по разведению перепелов в Украине и соответствующем отсутствии мощных компаний-оригинаторов, которые способны обеспечить сопровождение кормления, в научной и производственной сфере используются рекомендации разного уровня и характера.

Разработка нормативного документа, регламентирующего основные параметры технологического процесса производства перепелиных яиц, была мощным стимулом для развития перепеловодства, однако не дает ответа на вопрос о возможном отклонении в показателях питательности корма, минимальных потребностей перепелов в питательных веществах, уменьшении затрат корма, особенностей кормления перепелов мясной породы.

Таким образом, увеличивается количество ошибок в организации полноценного кормления птицы, которые вызывают снижение эффективности использования питательных веществ и неполную реализацию генетического потенциала продуктивности. В связи с этим в рамках научно-исследовательской работы Национального университета биоресурсов и природопользования Украины «Разработать систему оценки питательности кормов и нормы кормления мясных перепелов» (номер государственной регистрации 0107U004374) были проведены исследования по обоснованию оптимальных параметров питания мясных перепелов, в частности оптимальных норм протеина.

Анализ последних исследований и публикаций. На предприятиях комбикормовой промышленности и в практике кормления перепелов сейчас предусмотрены различные варианты нормирования содержания питательных веществ в комбикормах. В последние годы была проведена значительная работа по обоснованию и нормализации уровней энергии, протеина, некоторых аминокислот, минеральных элементов и витаминов в комбикормах для перепелов, которые нашли отражение в соответствующих рекомендациях [1, с. 44; 2, с. 33] и нормативном документе [3, с. 6].

Рекомендуемое содержание сырого протеина в корме для взрослых перепелов по этим источникам составляет 20–21 %. Одновременно следует отметить, что существующие документы, несмотря на некоторое сходство, отличаются по некоторым принципиальным положениям. В частности, энергетической ценности, содержанию лимитирующих аминокислот, минеральных элементов и витаминов, создавая тем самым проблему выбора конкретной нормы кормления, дискуссионность их применения и эффективности в кормлении перепелов. Необходимо также учесть, что информация по большинству источников отечественной и зарубежной литературы относительно перепелов освещает вопросы, связанные с использованием именно японских перепелов и изучением их биологических и продуктивных особенностей [4, с. 1190; 5, с. 2676; 6, с. 190], влиянием факторов кормления [7, с. 1169; 8, с. 112; 9, с. 128; 10, с. 14] в сравнительно кратковременных экспериментах. Лишь в последнее время появились первые отечественные работы, в которых исследуется влияние уровня кормления на продуктивность именно мясных перепелов [11, с. 6; 12, с. 138; 13, с.45], однако они касаются молодняка или вопросов энергетического питания взрослых перепелов [14, с. 39]. Единичные работы относительно потребностей взрослых перепелов породы фараон в зарубежных источниках указывают на рекомендуемое содержание протеина для них на уровне 18 % [15, с. 12].

Таким образом, анализ специальных источников литературы свидетельствует о недостаточной разработанности вопроса протеинового питания мясных перепелов: отсутствует или противоречивая информация об уровнях потребления кормов, мало данных по динамике яичной продуктивности, физиолого-биохимическим показателям, ограниченная информация о влиянии кормления на уровень продуктивности, отсутствуют данные об обосновании норм их кормления.

Формулировка целей статьи. Учитывая состояние разработанности проблемы обеспечения полноценного питания перепелов, целью исследования является

Таблица 1

Схема научно-хозяйственного опыта

Группа	Поголовье перепелов, гол.	Период опыта	
		уравнительный (14 суток)	основной (6 мес.)
1 – контрольная	30	ОР (ОЕ – 1,34 МДж, сырой протеин – 20%, лизин – 1,70 %, метионин – 0,55 %)	СП – 20 %
Опытные: 2	30		СП – 16 %
3	30		СП – 18 %
4	30		СП – 22 %
5	30		СП – 24 %

изучение характера влияния разноразовного протеинового питания на продуктивность перепелов породы фараон и обоснование дифференцированного подхода к нормированию их кормления.

Материал и методика исследований. Материалом для научно-хозяйственного опыта были перепела породы фараон. Опыт проводился по методу групп. Согласно схеме опыта (табл. 1) в возрасте 47 суток отбирали 150 перепелов, из которых по принципу групп-аналогов сформировали 5 групп – контрольную и 4 опытные, по 30 голов (25 самок и 5 самцов) в каждой.

Подопытное поголовье содержали в шестиярусной клеточной батарее в соответствии с существующими нормативами [3, с. 4]. Перепела всех групп получали рассыпные полнорационные комбикорма, составленные по специальным рецептурам, которые обеспечивали различия в содержании сырого протеина и аналогичность содержания обменной энергии, лизина, метионина, минеральных элементов и витаминов (табл. 2). В течение уравнительного периода продолжительностью 14 дней перепела всех групп потребляли комбикорм контрольной группы. Возраст птицы в начале основного периода составил 62 суток. Основной период длился 6 месяцев.

В опытах на взрослых перепелах осуществляли учет: яйценоскости, сохранности поголовья, массы яиц, живой массы перепелов, затрат комбикормов. Яйценоскость перепелок оценивали ежедневно из расчета на среднюю и начальную несушку, а также по показателю интенсивности яйценоскости за каждый месяц яйцекладки и за весь период опыта. Живую массу птицы определяли индивидуальным взвешиванием ежемесячно на весах ВЛКТ-500 с точностью до 0,01 г. Потребление комбикорма взрослыми перепелками всех групп учитывали ежедневно за каждый месяц яйцекладки и за весь период опыта. Массу яиц определяли индивидуальным ежесуточным их взвешиванием в течение пяти последних дней каждого месяца опыта. Биометрическую обработку данных осуществляли с помощью программного обеспечения MS Excel с использованием встроенных статистических функций. С целью изучения статистической связи между явлениями использовали непараметрический метод χ^2 расчет коэффициента ранговой корреляции Спирмена по формуле:

$$r = 1 - \frac{6 \sum d^2}{n(n^2 - 1)},$$

где $\sum d^2$ - сумма квадратов разницы рангов, а n – количество парных наблюдений.

Таблица 2

Рецептура комбикормов с разными уровнями протеина для взрослых перепелов

Показатель	Группа				
	1	2	3	4	5
Состав комбикорма, %					
Кукуруза	57,598	48,666	57,370	7,470	34,674
Пшеница	-	24,680	9,376	53,586	15,782
Жмых соевый СП38	6,526	-	5,696	2,764	13,880
Шрот подсолн. СП35	5,000	-	-	-	-
Масло подсолнечное	5,000	4,000	4,000	5,000	5,000
Дрожжи кормовые СП49	4,000	4,000	4,000	6,000	6,000
Глютен кукурузный	5,000	-	-	6,000	6,000
Рыбная мука СП65	6,928	8,394	10,000	10,000	10,000
Мел	7,038	6,988	6,810	6,904	6,756
Соль поваренная	0,170	0,132	0,090	0,068	0,070
Монокальцийфосфат	1,260	1,340	1,176	0,924	0,910
Минеральная смесь для птицы	0,074	0,074	0,074	0,074	0,074
Витаминная смесь	0,054	0,054	0,054	0,054	0,054
Лизин	1,042	1,214	0,984	0,884	0,620
Метионин	0,128	0,226	0,180	0,082	0,048
Холин-хлорид	0,122	0,172	0,130	0,130	0,072
Ладозим Респект	0,050	0,050	0,050	0,050	0,050
Локсидан ЦФ 26391	0,010	0,010	0,010	0,010	0,010
Содержание в 100 г комбикорма					
Обменная энергия, МДж	1,34	1,34	1,34	1,34	1,34
Сырой протеин, %	20	16	18	22	24
Сырой жир, %	8,5	7,0	7,6	7,6	8,7
Сырая клетчатка, %	2,9	1,9	2,1	1,8	2,2
Кальций, %	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0
Фосфор общий, %	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8
Натрий, %	0,15	0,15	0,15	0,15	0,15
Лизин, %	1,70	1,70	1,70	1,70	1,70
Метионин, %	0,55	0,55	0,55	0,55	0,55
Витамин А, МО	1620	1620	1620	1620	1620
Витамин D3, МО	324	324	324	324	324
Витамин B1, мг	0,73	0,73	0,73	0,73	0,73
Цинк, мг	7,4	7,4	7,4	7,4	7,4

Расчет коэффициента ранговой корреляции Спирмена и уровня его значимости осуществляли в режиме он-лайн на медицинский портале Инфамед по адресу <http://www.infamed.com/stat/s05.html>.

Изложение основного материала. Результаты экспериментальных исследований (табл. 3) свидетельствуют, что уровень протеинового питания, который харак-

Таблица 3

Основные показатели использования перепёлок-несушек

Показатель	Группа				
	1	2	3	4	5
Валовый сбор яиц, шт.	2074	2274	1592	3412	3208
Яйценоскость на начальную несушку, шт.:					
– за опыт	115,28	128,97	68,88	130,99	138,27
- за месяц	19,21 ±0,94	21,50 ±1,71	11,48 ±0,91***	21,83 ±1,20	23,05 ±1,23*
Яйценоскость на начальную несушку, шт.:					
– за опыт	125,23	136,43	71,17	131,99	141,26
- за месяц	20,87 ±0,95	22,74 ±1,51	11,86 ±0,92***	22,00 ±1,18	23,54 ±1,20
Интенсивность яйценоскости, %	74,55 ±3,40	81,21 ±5,39	42,37 ±3,28***	78,57 ±4,24	84,09 ±4,30
Затраты корма на 10 яиц, кг	0,677 ±0,028	0,630 ±0,027	0,947 ±0,073*	0,536 ±0,017**	0,504 ±0,011***
Потребление корма за сутки, г	50,33 ±2,83	50,83 ±3,32	39,14 ±2,20*	42,06 ±2,57*	42,45 ±2,57
Масса яиц, г	12,04 ±0,06	12,06 ±0,03	11,86 ±0,08	12,31 ±0,10*	12,17 ±0,06
Количество яичной массы на несушку за месяц, г	251,29 ±11,88	274,25 ±18,43	140,46 ±10,16***	270,37 ±13,04	286,25 ±14,03
Живая масса перепёлок, г :					
- в начале опыта	235,32 ±8,38	233,01 ±8,55	236,80 ±5,99	244,98 ±6,38	231,77 ±7,98
- в конце опыта	245,10 ±4,99	249,62 ±9,32	261,63 ±6,27*	246,87 ±4,83	253,39 ±4,49
Сохранность поголовья, %	90,0	90,0	92,5	97,5	95,0

теризуется содержанием сырого протеина в корме и общим поступлением протеина в организм, влияет на продуктивность перепелов.

Яйценоскость на среднюю несушку была выше у перепелов 2-й группы по сравнению с птицей 1-й и 3-й групп соответственно на 8,9 (P>0,1) и 191 % (P<0,01), в корме которых содержание протеина был выше соответственно на 4 и 2%. Высокими показателями продуктивности характеризовались перепела 5-й группы, которые достоверно (P<0,05) превосходили по яйценоскости на начальную несушку перепелов 1-й и 3-й групп. Низкий уровень продуктивности наблюдался у перепелок 3-й группы.

Анализируя данные эксперимента, следует отметить, что не было обнаружено линейной зависимости между содержанием протеина и показателями яичной

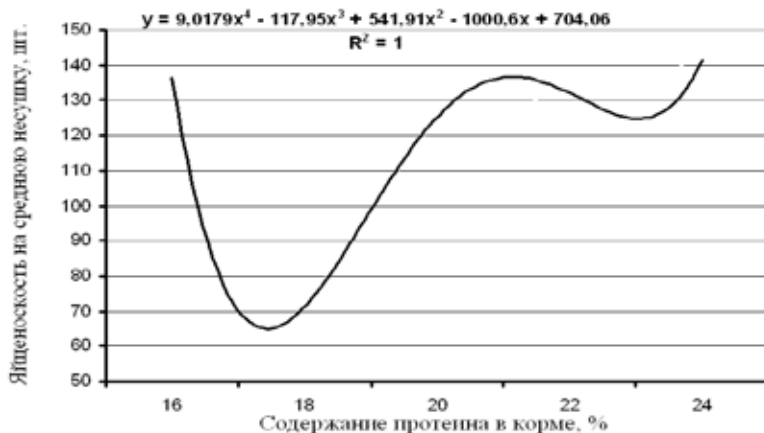

Рис. 1. Зависимость между содержанием протеина в корме и яйценоскостью перепёлок

продуктивности перепелов. Графический анализ показателей, характеризующих связь между содержанием протеина в корме и яйценоскостью (рис. 1) показывает, что лучше всего он описывается полиномиальной кривой с величиной достоверности аппроксимации (R^2), равной 1.

Оценка динамики яйценоскости по её интенсивности (рис. 2) позволяет использовать в практике кормления перепелов комбикорма с несколько более низким содержанием протеина, учитывая установленный факт нелинейного влияния корма на продуктивность, а также разработать программы дифференцированного кормления. В частности, в первые три месяца яйценоскости можно использовать корм с содержанием 16 %, с 3 по 6 месяц 24 или 20 % протеина в зависимости от цели оптимизации.

Затраты корма на 10 яиц и 1 кг яичной массы на несушку в группах соотносились с уровнями яйценоскости. По живой массе в конце опыта значительных различий между перепелками не обнаружено. Единственное исключение касается перепелов 3-й группы, которые по этому показателю несколько превосходили птицу других групп.

Результаты корреляционного анализа по влиянию уровней протеинового питания на некоторые показатели продуктивности перепелов представлены в таблице 4.

Таблица 4

Коэффициенты ранговой корреляции Спирмена между факторами кормления и продуктивностью перепелов

Показатель	Яйценоскость на среднюю несушку	Потребление корма	Масса яиц
Содержание протеина в корме	0,4	- 0,3	0,6
Количество потребленного протеина	0,6	0,3	0,5
Энерго-протеиновое отношение	- 0,4	0,3	- 0,6

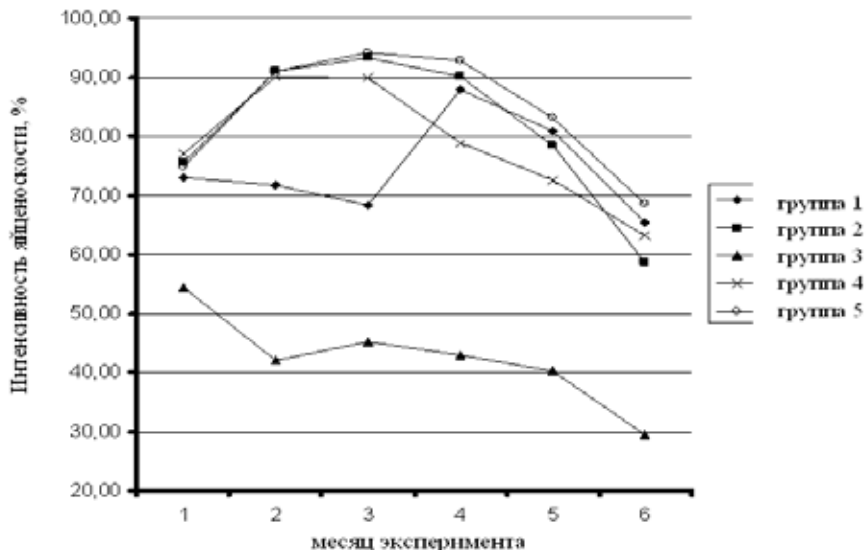

Рис. 2. Динамика интенсивности яйценоскости перепёлок

Установлено, что уровень протеинового питания и энерго-протеинового отношения имеют слабую связь с величиной потребления корма. Наиболее заметное влияние указанные факторы кормления имеют на массу яиц. Причем если увеличение содержания и количества потребленного протеина положительно сказывается на массе яиц ($r = 0,5-0,6$), то широкое энерго-протеиновое отношение в корме, наоборот, приводит к уменьшению массы яиц ($r = - 0,6$) и снижению яйценоскости ($r = - 0,4$). Влияние содержания протеина в корме на яйценоскость может быть оценено как умеренное ($r = 0,4$), а количество потребленного протеина является заметным ($r = 0,6$) фактором влияния на яйценоскость. Несмотря на то, что уровень значимости коэффициентов корреляции превышал $0,05$, полученные данные могут свидетельствовать о характере влияния полноценности протеинового питания на показатели продуктивности взрослых перепелов.

Выводы.

1. Нелинейный характер ответа организма перепелов на поступление разного количества сырого протеина может быть использован в разработках программ кормления, базирующихся на дифференцированном подходе к нормированию содержания протеина. В первые три месяца яйценоскости перепелов породы фараон содержание протеина может составлять 16 и 24 %, после этого колебаться в пределах от 20 до 24%.

2. Наиболее заметное влияние на яйценоскость и массу яиц осуществляет количество потребленного протеина, которое реализуется путем изменения его содержания в корме.

3. Перспективы дальнейших исследований заключаются в детальном изучении влияния уровня протеинового питания на использование питательных веществ кормов и качество продукции.

Литература

1. Ібатуллін І. І. Науково-практичні рекомендації з годівлі перепелів [Текст] / І. І. Ібатуллін, В. В. Отченашко, Н. М. Слободянюк [та ін.]. – К.: НАУ, 2006. – 44 с.
2. Рекомендації з нормування годівлі сільськогосподарської птиці [Текст] / Н. І. Братишко, А. І. Горобець, О. В. Притуленко [та ін.]. – Бірки: Інститут птахівництва УААН, 2005. – 101 с.
3. Виробництво перепелиних яєць. Технологічний процес. Основні параметри : СОУ 01.24-37-538:2007. – [Чинний від 2007-03-05] / Ю. Петров, О. Пономаренко, Т. Ручко, М. Сахацький. – К.: Мінагрополітики України, 2007. – 15 с. (Стандарт організації України).
4. Scholtz N. Serum chemistry reference values in adult Japanese quail (*Coturnix coturnix japonica*) including sex-related differences [Text] / N. Scholtz, I. Halle, G. Flachowsky, H. Sauerwein // Poultry Science. – 2009. – Vol. 88. – P. 1186–1190.
5. Iwasawa A. The crystal polymorphism of calcium carbonate is determined by the matrix structure in quail eggs [Text] / A. Iwasawa, M. Uzawa, M. A. Rahman [et al.] // Poultry Science. – 2009. – Vol. 88. – P. 2670–2676.
6. Saatci M. Genetic parameters from univariate and bivariate analyses of egg and weight traits in Japanese quail [Text] / M. Saatci, H. Omed, I. Ap Dewi // Poultry Science. – 2006. – Vol. 85. – P. 185–190.
7. Hassan S. M. Effect of early feed restriction on reproductive performance in Japanese quail (*Coturnix coturnix japonica*) [Text] / S. M. Hassan, M. E. Mady, A. L. Cartwright [et al.] // Poultry Science. – 2003. – Vol. 82. – P. 1163–1169.
8. Li Y. X. The effect of crude protein level in diets on laying performance, nutrient digestibility of yellow quails [Text] / Y.X. Li, Y.Q. Wang, Y.Z. Pang [et al.] // International Journal of Poultry Science. – 2011. – Vol. 10 (2). – P. 110–112.
9. Ghazvinian K. The effect of energy to protein ratio on production performance and characteristics of Japanese quail eggs [Text] / K. Ghazvinian, M. Irani, R. Jamshidi [et al.] // Annals of Biological Research. – 2011. – Vol. 2 (2). – P. 122–128.
10. Слободянюк Н. М. Перетравність корму, обмін речовин та продуктивні якості перепелів за різних рівнів годівлі : автореф. дис... канд. с.-г. наук : спец. 06.02.02 «Годівля тварин і технологія кормів» / Слободянюк Наталія Михайлівна ; Нац. аграр. ун-т. – К., 2003. – 18 с.
11. Ібатуллін І. І. Продуктивність молодняку м'ясних перепелів за різних джерел жиру в комбікормі [Електронний ресурс] / І. І. Ібатуллін, М. Ю. Сичов // Наукові доповіді НУБіП України. – 2010. – № 6. – Режим доступу до журналу : http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Nd/2010_6/10iifmf.pdf.
12. Отченашко В. В. Продуктивність м'ясних перепелів залежно від рівнів протеїну в комбікормах [Текст] / В. В. Отченашко // Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок. – 2011. – Вип. 12. – № 3,4. – С. 129–138.
13. Сметанська І. М. Продуктивна дія фітобіотичної добавки [Текст] / І. М. Сметанська // Молоді вчені у вирішенні проблем виробництва і переробки продукції тваринництва : всеукр. наук.-практ. конф., 29-30 листоп. 2011 р. : тези доп. – Вінниця : Вінницький НАУ, 2011. – С. 44–45.

14. Отченашко В. В. Яєчна продуктивність м'ясних перепелів за використання комбікормів із різними рівнями обмінної енергії [Текст] / В. В. Отченашко // Молоді вчені у вирішенні проблем виробництва і переробки продукції тваринництва : всеукр. наук.-практ. конф., 29-30 листоп. 2011 р. : тези доп. – Вінниця : Вінницький НАУ, 2011. – С. 37-39.
15. Smith T. Feeding Quail [Electronic resource] / T. Smith // Publication 2383. Extension Service of Mississippi State University, 2000. – Mode of access to Journ. : <http://msucares.com/pubs/publications/p2383.htm>.

Ташлицкая А. В.

аспирант кафедры физиологии

сельскохозяйственных животных и химии им. В. К. Юрченка

Винницкого национального аграрного университета, Украина

Научный руководитель – кандидат с.-х. наук, доцент **Огородничук Г. Н.**

ВЛИЯНИЕ СКАРМЛИВАНИЯ ФЕРМЕНТНОГО ПРЕПАРАТА НА ПЕРЕВАРИВАЕМОСТЬ ПИТАТЕЛЬНЫХ ВЕЩЕСТВ КОРМА ЦЫПЛЯТАМИ-БРОЙЛЕРАМИ

Установлено, что за действия средней дозы добавки (третья группа) наблюдалось достоверное увеличение перевариваемости сухого вещества на 3,6%, протеина – на 10,4%, клетчатки – на 11,2% по сравнению с показателем контрольной группы. Также зафиксирована тенденция к увеличению перевариваемости жира и безазотистых экстрактивных веществ (БЭВ).

Ключевые слова/Keywords: фермент/enzyme, цыплята-бройлеры/ broiler chickens, перевариваемость/ digestibility, протеин/ protein, жир/ fat.

Перевариваемость кормов или доступность питательных веществ корма для организма животных – конечный этап процесса пищеварения, который зависит от условий кормления, объема рациона и его состава, индивидуальных особенностей и подготовки корма к скармливанию [1].

Но даже при хорошо сбалансированном рационе иногда трудно добиться высокой переваримости компонентов комбикорма. Этой проблемой занимается ферментная промышленность, выпуская препараты нового поколения, которые способствуют повышению биодоступности питательных веществ [2].

В частности, исследования фитазных препаратов показали, что дополнительное введение их в рацион цыплят-бройлеров повышает переваримость протеина на 2,1-2,8%, клетчатки – на 10-30% [2, 3, 4].

Использование в кормлении мультикомпонентных препаратов на основе фитазы, протеиназы и целлюлазы позволяет повысить переваримость протеина на 4,1%, жира – на 1,33-13%, БЭВ – на 5-6% [5, 6].

Вместе с тем тема скармливания монокомпонентных препаратов на основе протеиназы изучена недостаточно и требует более детального раскрытия. Поэтому **целью работы** было изучить влияние ферментного препарата «Проторизин» на перевариваемость питательных веществ корма подопытной птицей.

Объект исследования – цыплята-бройлеры кросса Кобб-500.

Методика исследований. Опыт проводили в условиях научно-исследовательской фермы Винницкого национального аграрного университета. Цыплят содержали в одноярусных клетках с соблюдением зоогигиенических требований. Продолжительность опыта – 42 суток.

Для эксперимента отобрали 200 цыплят, из которых по принципу аналогов было сформировано 4 группы, по 50 голов в каждой [7].

Кормили птицу дважды в день полнорационным комбикормом (ОР) с до-

Таблица 1

Схема научно-хозяйственного опыта

Группы	Количество животных в группе, гол.	Период, суток	Особенности кормления
1 – контрольная	50	42	ОР (полнорационный комбикорм)
2 – опытная	50	42	ОР + Проторизин в дозе 150 г/т корма
3 – опытная	50	42	ОР + Проторизин в дозе 200 г/т корма
4 – опытная	50	42	ОР + Проторизин в дозе 250 г/т корма

бавлением ферментного препарата в рацион опытных групп (табл. 1).

Перевариваемость питательных веществ корма определяли индивидуальным методом. Для этого из каждой группы отобрали по четыре головы животных (2 петушка и 2 курочки). Подготовительный период длился 3 дня, а учетный 5. В течении подготовительного периода цыплята привыкали к индивидуальным условиям содержания, а в учетный проводился контроль за количеством съеденного корма и выделенного помета. Помет собирали один раз в сутки – утром [8]. Статистическую обработку проводили на ПВЭМ по методу Н. А. Плохинского [9].

Химический состав корма и помета определяли за общепринятыми методиками [10, 11].

Результаты эксперимента и их обсуждение. За результатами исследований установлено, что дополнительное потребление бройлерами фермента по разному повлияло на перевариваемость питательных веществ комбикорма (табл. 2).

За действия средней дозы добавки у птицы 3-й опытной группы наблюдалось достоверное увеличение перевариваемости сухого вещества – на 3,6% ($P < 0,05$) по сравнению с показателем контрольной группы.

Нужно отметить, что скармливание препарата способствовало повышению

Таблица 2

Кoeffициенты перевариваемости питательных веществ корма, % ($M \pm m$, $n = 4$)

Показатель	Группа			
	1-контрольная	2-опытная	3-опытная	4-опытная
Сухое вещество	78,9±1,13	78,5±0,71	82,5±0,92*	79,6±0,69
Протеин	79,9±1,50	84,2±0,79*	90,3±0,47***	85,0±1,01*
Жир	87,7±1,41	87,1±0,95	88,4±0,72	89,1±0,63
Клетчатка	35,9±1,97	31,2±4,03	47,1±1,62**	42,9±2,06*
БЭВ	89,0±0,90	89,2±0,32	91,3±0,59	89,7±0,57

Примечание: * – $P < 0,05$, ** – $P < 0,01$, *** – $P < 0,001$.

усвояемости протеина у цыплят всех опытных групп. Так, у бройлеров 2-й, 3-й и 4-й групп этот показатель был на 4,3% ($P<0,05$), 10,4% ($P<0,001$) и 5,1% ($P<0,05$) выше аналогов 1-й контрольной группы. Вероятно такая разница была достигнута в следствии действия кормовой добавки.

Уровень перевариваемости жира имел тенденцию к увеличению у бройлеров, которым скармливали среднюю и наивысшую дозы «Проторизина».

Данные физиологического опыта показали, что при введении в рацион минимальной дозы добавки (2-я группа) перевариваемость клетчатки несколько снизилась, но достоверной разницы не установлено. Тогда как у птицы 3-й и 4-й опытных групп данный показатель был на 11,2% ($P<0,01$) и на 7% ($P<0,05$) соответственно, выше аналогичного контрольной группы.

Также установлено, что перевариваемость БЭВ имела тенденцию к повышению у цыплят всех опытных групп.

Выводы.

1. За действия средней дозы добавки (третья группа) наблюдалось достоверное увеличение перевариваемости сухого вещества – на 3,6%, протеина – на 10,4%, клетчатки – на 11,2% по сравнению с показателем контрольной группы.

2. У цыплят 4-й опытной группы перевариваемость протеина возросла на 5,1%, клетчатки – на 7%.

Литература

1. Ібатуллін І. І. Годівля сільськогосподарських тварин / І. І. Ібатуллін, Д. О. Мельничук, Г. О. Богданов. – Вінниця: Нова книга, 2007. – 616 с.
2. Егоров И. Фитаза в растительных комбикормах для бройлеров / И. Егоров, Э. Анчиков // Птицеводство. – 2007. – № 4. – С. 35-37.
3. Синеокий С. П. Фитаза в комбикормах для цыплят-бройлеров / С. П. Синеокий, А. А. Гончарук, Л. Н. Борщевская и др. // Ефективне птахівництво. – 2011. – № 7. – С.18-20.
4. Сеницын А. Ферментный препарат на основе фитазы / А. Сеницын, О. Сеницына, О. Окунев и др. // Птицеводство. – 2005. – № 9. – С. 35-36.
5. Темираев Р. Пробиотики и ферментные препараты в рационах цыплят / Р. Темираев, В. Гаппоева, Н. Гагкоева // Птицеводство. – 2009. – № 4. – С. 20-21.
6. Штеле А. Л. Белый люпин в комбикормах, обогащенных ферментами, при выращивании бройлеров / А. Л. Штеле, В. А. Терехов, Е. Н. Андрианова и др. // Птицеводство. – 2011. – № 11. – С. 15-17.
7. Козир В. С. Практические методики исследований в животноводстве / В. С. Козирь, А. И. Свеженцов. – Д.: Арт-Пресс, 2002. – С. 319-330.
8. Кононенко В. К. Практикум з основ наукових досліджень у тваринництві / В. К. Кононенко, І. І. Ібатуллін, В. С. Патров.– К., 2000. – 96 с.
9. Плохинский Н. А. Руководство по биометрии для зоотехников / Н. А. Плохинский. – М.: Колос, 1969. – 256 с.
10. Маслиева О. И. Анализ качества кормов и продуктов птицеводства/ О. И. Маслиева. – М.: Колос, 1970. – 176 с.
11. Лаврова Г. П. Зоотехнический анализ кормов: учебное пособие к лабораторным занятиям / Г. П. Лаврова, Е. И. Машкина. – Барнаул: Изд-во АГАУ, 2006. – 30 с.

V.S.Dargahov

candidate of geographical sciences, senior lecturer,
Baku State University

R.N.Karimov

candidate of geographical sciences, senior researcher,
The Institute of Geography,
Azerbaijan National Academy of Sciences

CHARACTERISTICS OF NATIONAL PARKS AS RECREATIONAL RESOURCES

For the present, over 6500 national parks, natural reservations and natural parks are in the world. Most of them falls to the share of European countries. The Unites States is a country with the highest number of national parks. Created in 1872, Yellowstone was the first national park in the world. Northeast National Park in Greenland is known as the largest national park on a global scale. According to the definition of the International Union for Conservation of Nature, the national parks are the protected areas which have an area of 1000 hectare at least, and where exploitation of minerals and fuels are prohibited. *This paper deals with the analysis of possibility of developing of tourism in national parks, and clas-sification of them by different criteria. The emphasis is laid upon aim and functions as well as practical significance of national parks used in tourism.*

The use of national parks with recreational purpose is associated with the devel-opment of ecotourism in European countries in the mid-twentieth century. At this stage, the spread of use of national parks were coinciding with the new character of relationships between humans and the environment as well as the development of environmental nurture and enlightenment. The use of national parks and reservations started to develop as an alter-native kind of ecotourism in 70-80s of the twentieth century in the Europe and the United States. This new direction in tourism takes into consideration possible environmental haz-ard. For example, prohibiting of tree-cutting to build ferry-boats is one of features typical for this kind of tourism.

Study of national parks in terms of tourism shows that besides with having impor-tance of eco-tourism they are also used in investigating of biodiversity of the environment, arranging of 'quiet rest' and safari tours. As the national parks are directly connected with the natural environment, they are characterized with the following three peculiarities that must be taken into consideration:

1. Favorable condition in term of tourism allows to define paths and observation stations which is important in recreational business.
2. In process of using natural parks in tourism, damages caused to the nature, natural landscapes as well as material and cultural monuments may be lowered to at minimum. In this regard, it is important to carry out eco-logical monitoring, and study damage on environment affected by anthropogenic activity.
3. As tourism activities have the function of high environmental nurture when developing in natural parks, this activity is considered to be one of means for involving large number of

people to excursions.

The functions of using national parks as tourism resources are the following:

1. *The protection of natural complexes and encouragement of development of tourism related to the natural environment.* For this purpose, particular zones for protection of the rare species of plant and animal are being created in the territory of national parks. 2. *Environmental awareness of the population as well as scientific and practical sides of use of national parks in tourism.* The places of mentioned activity are considered to be suitable places for carrying out environmental monitoring. In order to attract people to this kind of tourism in mass, the possibilities and advantages of national parks are widely being used, and this process plays significant role in ecological enlightenment. Scientific and practical importance of the national parks is related to study of flora species as well as lifestyle of fauna. 3. *Restoration of destructed natural and historical monuments* as well as creation and development of infrastructure. These mentioned tasks are positive sides of using national parks in tourism. Some natural species may face threat of distinction or decrease. The needed infrastructure facilities must include observation points, small accommodation establishments, including other leisure places. 4. *Environmental monitoring.* Having scientific and practical importance, natural parks may be used as a place for carrying out monitoring by corresponding governmental and international entities. Monitoring provided in territory of national park allows to control dynamics and growth of flora and fauna species. 5. *Restrictive function of national parks in tourism.* These functions include prevailing of individual use, non-complete creation of facilities of infrastructure, and inadmissibility of change of biodiversity when using of them. The individual character of using natural parks is related to diversity of requirements of tourism.

Depending on goals and objectives of national parks, *the functions of using national parks in tourism may be classified as the following:*

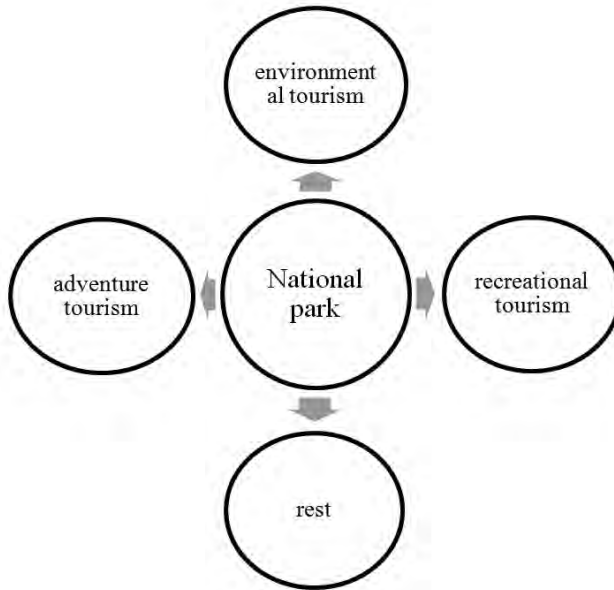
* *The use of potentialities of national parks in creating product of tourism* in accordance with the requirement of consumer. This is practiced mainly during cognitive tours. In most of Western countries, use of national parks is closely related to safari tours. At the same time, with locating in the vicinity of national parks, different leisure- and entertainment facilities serve as attracting factor for national parks as well.

* In accordance with the requirements of the consumers, *the existence of observation points in national parks, and creation of needed condition for development of photo-hunting.* In order to increase the effectiveness of management in the territory of national parks, creation and rendering of several thematic plans and demonstrative photos is important. Therefore, demonstration of photos reflecting fauna and flora of the national park as well as providing tourists with cartographic plans and giving information on the dangers at the entrance of national parks is necessary. This will provide comfort to the tourists.

* *Maintaining of historical and architectural monuments* at the required level as well as functioning in accordance with sanitary norms in the territory of national parks. In this regard, the requirements on using these buildings must be defined, and this will allow to efficiently use existing resources by tourists.

* In order to stimulate the development of tourism infrastructure, *the land is rented in the territory or in the vicinity of national parks.* This positively affects on investment.

* In order to efficiently use resources of national parks, *it is possible to coordinate tourist routes.* This is important because including of national parks into domestic or exist-

Picture 1. Peculiarities of use of national parks in tourism

ing international routes promotes to development of tourism.

Some European and Russian experts classify national parks in term of being used in tourism into some groups such as: 1) national parks with beautiful or specific landscape; 2) national parks rich in forest and park; 3) national parks of sport and health significance; 4) water parks-located parks; 5) parks of biosphere; 6) agroparks and etc. In this classification, the function of forms of use of national parks as well as environmental protection is being taken into consideration. However, classifying national parks as water parks, sport parks and agroparks is disputable.

The following kinds of national parks are used more as an expression in scientific literature: landscape parks and forest parks.

Landscape parks are related to the environment, and are typically created in the territories with specific landscape. These parks have an importance of ecological tourism, ecological enlightenment, science and excursion.

Forest parks are of natural or anthropogenic origin, created in green areas distinguished by their exotic view. They differ from landscape parks for implementing complex function and bearing recreational, cognitive, artistic, architectural and sanitary peculiarities. The created forest parks must have suitable territories for excursions, walking, quiet rest, different types of hunting, sport etc.

The natural national parks are being created in areas with typical and rare landscape samples. These group of parks includes specially protected areas, ecological zones, areas where fauna and flora samples of scientific importance are concentrated. Natural national parks is suitable place for tourist preferring quiet rest and excursion.

Historical and architectural recreation parks are being created in compact areas rich in ethnographic samples and cultural monuments. Having an importance of recreation, they

are used in cognitive tours, trips and ethnographic tourism.

The existing national parks in the world may be classified from view of peculiarities and functioning as follows:

1. *The national parks not having environmental and scientific importance, and not used widely in tourism.* These group of national parks and reservations are places where environmental condition is maintained well. Such national parks are created in a number of countries, including Czech Republic, Ukraine (Carpathian Mountains), Austria, Australia (south-west regions). As these parks have scientific significance, functioning in their territories as tourist is partially licensed.

2. *The national and natural parks where natural landscapes and anthropogenic complexes are protected together,* and participation of tourists in their territory is provided. In these parks, assessment of the environment in term of tourism is taken into consideration. The mentioned parks are composed of tourist paths, tourism information centers, and accommodation to spend the night. Two third part of national parks suitable for tourism are of this group.

3. *The national parks used in safari and photo-hunting more.* Such parks are widespread in the Central and South African countries, South Africa, Australia, Brazil, India and other countries.

References

1. Dargahov, V.S. 2008. Recreational and tourism resources. Baku.
2. Karimov, R.N. Safarov, R.S. 2011. Ecotourism: to-day and in the future. / VII Международная конференция «Стратегия качества в промышленности и образовании», Том 1, с. 103-106. Варна (Болгария).
3. Ветитнев, А.М., Журавлева, Л.Б. 2006. Курортное дело. Москва.
4. Кусков, А.С., Голубева, В.Л., Одинцова, Т.Н. 2005. Рекреационная география. Москва.
5. Экономика и организация туризма: международный туризм. 2006. Москва.

Svetlana A. Bozrikova

PhD Student, Balashov Institute of Saratov State University

JOURNALISTIC NARRATIVE VS STRAIGHT NEWS STORY¹

Annotation: On the examples of two journalistic texts on the same topic, the author of the paper illustrates the difference between a journalistic narrative and a straight news story, namely in their composition, language style, and manner of narration.

Keywords: journalistic narrative, straight news story, composition, style, point of view.

Today narrative journalism, a type of writing combining factual reportage techniques with narrative style, has become a popular form used by writers eager to give their personal perspectives on noteworthy events and public issues. A considerable popularity of this phenomenon in the world is explained by the fact that journalistic narratives influence the reader more than traditional journalistic information or literary fiction [1, p. 143].

Nowadays Russia, like numerous other countries, is enchanted with the phenomenon of narrative journalism: factual stories on burning issues are occupying more and more space in prestigious magazines and newspapers like *Snob*, *Russkiy Reportyor*, *Komsomolskaya Pravda*, etc. as well as in literary journals like *Znamya*, *Oktyabr*, *Novy Mir*; special journals publishing primarily journalistic narratives like *Story*, *Karavan Istoriy*, *Kriminalnye Istorii* are growing in number.

Oddly enough, an obvious interest towards the phenomenon among Russian journalists and the public is not backed up by theoretical research. There are neither scientific journals like *Literary Journalism Studies* nor conferences on narrative journalism in Russia like those held regularly by the Nieman Foundation or IALJS. In general, scientific papers on narrative journalism are few in number.

The purpose of this paper is to compare some key characteristics of a journalistic narrative and a traditional magazine or newspaper article, namely composition, language style, manner of narration (point of view).

The material for the analysis is two journalistic texts on the same topic – South Park murder-rape – written in traditional news and narrative styles: the first is the article ‘*Kalebu gets life without parole in South Park murder-rape*’ by KOMO staff taken from the site *komonews.com* [2, URL]; the second is the feature ‘*The Bravest Woman in Seattle*’ (The 2012 Pulitzer Prize Winner) by Eli Sanders taken from the newspaper ‘*The Stranger*’ [3, URL].

Composition

The traditional news article ‘*Kalebu gets life without parole in South Park murder-rape*’ does not have a plot. It is written in the “inverted pyramid” style. The most significant information is given in the first one-sentence paragraph:

‘SEATTLE - A man who raped and stabbed a lesbian couple during a bloody attack in

¹ This work was supported by the Ministry of Education and Science of the Russian Federation.

Seattle two summers ago was sentenced to life in prison without possibility of parole Friday in King County Superior Court’ [2, URL].

A single sentence provides the reader with the information of *what* happened – the criminal, mounted ‘*a bloody attack*’, ‘*was sentenced to life in prison without possibility of parole Friday in King County Superior Court*’; *who* the victims were – ‘*a lesbian couple*’; *where* the crime happened – ‘*in Seattle*’; *when* – ‘*two summers ago*’; *how* – he ‘*raped and stabbed*’ them.

The next five paragraphs reveal less significant (but still important) details, as well the answer to the question *why*:

‘Kalebu admitted during his trial that he raped and stabbed the women in their home, saying God told him to do it’ [2, URL].

The closer to the end, the less important information is presented. So, we can see that this article does not have a dramatic structure.

The events in the feature ‘*The Bravest Woman in Seattle*’ are organized into a plot including exposition, rising action, climax, falling action and resolution.

Exposition: The woman on the witness stand (Butz’s partner) starts testifying on South Park rapes and murder.

Rising action: After an ordinary day Butz and her partner go to bed. In the middle of the night they are awoken by a naked man with a knife who is going to rape them.

Climax: Kalebu rapes the women and attempts to murder them.

Falling action: Butz’s partner manages to run away.

Resolution: Butz’s partner survives and testifies on the rapist. Butz dies.

Language style

The style of the first article can be characterized as clear, concise, unemotional. It is stereotypical in terms of both lexicology and syntax. For example, Butz’s escape and death are described in a clear matter-of-fact complex sentence:

‘One of the women died of her injuries after fleeing the home, naked and bleeding from her stab wounds’ [2, URL].

The style of the second article is image-bearing, emotional, with a peculiar individual author’s selection of vocabulary and syntax. For example, the same information is presented in the feature in the form of the scene given from Butz’s partner perspective (interrupted with the foreshadowing given from the narrator’s point of view):

‘He punched Butz in the face. (An autopsy later showed her three bottom teeth broken and pushed back.) Butz grabbed the nightstand.

“I saw her holding that metal table, that little teeny tiny table. She kind of pushed him back with it.”

No stories mattered anymore. No hopes. No promises. It was now fight or flight in that room, kill or be killed. Butz threw the table through the window. She pushed herself through the jagged glass, fell to the ground outside, got up, sprinted to the curb, ran into the street. Then, her partner said, “As quickly as she started running, she just fell straight back” [3, p. 7].

Point of view

The first article is written in an unbiased manner. To achieve an effect of objectivity, the author uses plenty of personal names, dates, figures, etc: ‘*Friday in King County Superior Court*’, ‘*in Seattle’s South Park neighborhood on July 19, 2009*’, ‘*Isaiah Kalebu, 25, was convicted last month of <...>*’. ‘*Jennifer Hoper, 38, survived and told the jury <...>*’ [2, URL]; as

well as reference phrases: 'According to court documents', 'Kalebu's attorneys say', 'As the judge sentenced him' [2, URL]; and passive voice constructions: 'was sentenced', 'was convinced', 'was found guilty' [2, URL].

The article is published anonymously, without the name of a newsman – the provider of the information identifies themselves just as 'KOMO News' or 'KOMO staff'. The headline presents a kind of objective annotation – 'Kalebu gets life without parole in South Park murder-rape' [2, URL].

The second article is purposefully subjective. To create an intimate story, the journalist "immersed" into the situation – he attended all court hearings to feel the events as deeply as possible. The author reflects his personal emotions, feelings, and thoughts towards the events:

'In a building filled with trial horrors, this courtroom was about to go well beyond the normal – beyond what most people are brave enough to imagine, let alone recount. Some of her testimony from this day is not going to be recounted in this story. It got very gruesome. But in order to understand her courage it's necessary to hear, as much as possible, what she lived through.' [3, p. 5].

*'The horror of what happened next made the court reporter's eyes well up, made the bailiff cry, had the whole room in tears. The jury handed around a box of tissues. The prosecutor took long pauses to collect himself. <...> The **Seattle Times** reporter seated next to me cried. I cried.'* [3, p. 6].

The headline of the feature itself reveals the author's attitude towards the major character, the woman evaluation – 'The bravest woman in Seattle'.

Thus, the comparison of the particular journalistic texts illustrates that, first, straight news stories have the "inverted pyramid" structure (when the information is presented in the descending order of importance), while journalistic narratives have a dramatic plot structure (including exposition, rising action, climax, falling action, and resolution); second, regular newspaper articles are created in the newspaper style (they are clear, accurate), and journalistic narratives – in the belles-lettres style (they are image-bearing, emotional); third, the author of a traditional journalistic text presents information in an unbiased manner, while the author of a journalistic narrative describes events personally (which often requires immersion).

References:

1. Sharp, L. McGaffey. (2009) 'Creative Nonfiction Illuminated: Cross-Disciplinary Spotlights'. PhD diss., the University Of Arizona.
2. KOMO staff (2011) 'Kalebu gets life without parole in South Park murder-rape'. KOMO News. Available at: <http://www.komonews.com/news/local/127607933.html> [14 September 2013].
3. Sanders, E. (2011) 'The Bravest Woman in Seattle'. The Stranger. Available at: http://www.pulitzer.org/files/2012/feature_writing/strangerbravestwoman.pdf [14 September 2013].

Бех Л.В.

Старший науковий співробітник Національного музею мистецтв
ім. Богдана та Варвари Ханенків

ФАРФОР У ПОБУТІ УКРАЇНСЬКОЇ ЕЛІТИ 18 СТОЛІТТЯ

Ключові слова / Key words: фарфор / porcelain, побутування / functioning, еліта / elite, посуд / tableware

У 18 столітті козацька старшина, перетворившись на одного із головних представників шляхетства, стає провідним замовником коштовного посуду, що слугував оздобою вишуканих інтер'єрів та розкішних трапез. Уривчасті відомості про українські маєтки означеного періоду свідчать про оснащення «китайських кабінетів» у відповідності до загальноєвропейської моди. Наприклад, китайські кімнати існували у Підгорецькому, Кристинопільському [13, с. 47, 58] та Вишневецькому замках [11, с. 23]. В резиденції Радзивілів у Золочеві, яка перебудовувалась у 1730-х роках, поряд з двоповерховим мурованим палацом знаходився одноповерховий Китайський палац, який мав «круглу залу, шість покоїв при ній і “креденс”» [7, с. 33]. На жаль, нам не вдалося віднайти більш докладної інформації щодо оснащення означених приміщень. Чи були вони оздоблені китайськими лаками та фарфором, чи самим лише фарфором, і яку частку займав останній у їх оформленні, нам невідомо. Проте, навіть цієї мізерної інформації достатньо для того, щоб констатувати проникнення та вплив європейського шинуазрі на оформлення маєтків української знаті, а значить, і проникнення європейських смаків щодо фарфорового оздоблення. Важко уявити, що «китайські кабінети» українських палаців могли зовсім обійтися без фарфору, який у європейській свідомості невід'ємно був пов'язаним із поняттям китайського.

Щодо фарфорового посуду, то для окреслення сфери його побутування в межах означеної хронології важливим видається звернення до особливостей розвитку місцевої кулінарії, а через них до специфіки оздоблення столу. Як відомо, знать Речі Посполитої з одного боку тяжіла до європейської моди та європейського стилю життя, а з іншого притримувалась старосвітських звичаїв. Тож, на польську кухню впливали як західні (французька, німецька, італійська, англійська), так і східні кулінарні традиції. З кінця 17 століття ваги набирають вишукані традиції більш легкої французької кухні, в моду входять різноманітні супи, бульйони, паштети, випічка тощо, приготовані за французькими рецептами [17]. Окрім того, в результаті поширення французької моди та передових завоювань в сфері приготування та споживання їжі, з'являється потреба у запрошенні найшановніших у Європі французьких кухарів та у перекладі французьких куховарських книг [17]. Такі книги почасти містили поради щодо використання фарфорового посуду. Наприклад, у книзі Грімона де Лариньє (1755) зазначалося скільки точно знадобиться фарфорового посуду для сервірування обіду на 20 кувертів у три подачі без десерту [14, с. 98-99, 110]. З темою сервірування столу невід'ємно пов'язані розкішні настільні прикраси, які ви-

готовлялися з цукру, тіста, металу, каміння, скла і звичайно ж з фарфору. Про те, що українська еліта була знайома з європейською «бенкетною модою» свідчать записки В.І. Ярославського. Описуючи життя багатого поміщика Михайла Івановича Комбурля у Хотині, Ярославський зазначає, що господар ще за часів Катерини II звик організовувати пишні обіди, вечірки та бали. У маєтку вишукано сервірували стіл, використовуючи кришталеві дошки, на які зазвичай ставили фарфорові «стопки», а також прикрашали їх ландшафтами, створеними за допомогою кольорового піску [5, с. 142-143]. Саме таке витончене декорування столу у останній чверті 18 століття входить в моду у Франції, а слідом за нею і в інших країнах [14, с. 149].

Також, інформацію про традиції бенкетування серед окремих представників української еліти кінця 18 століття дає роман Г. Квітки-Основ'яненка «Пан Халявський». Про використання керамічного посуду в тексті роману опосередковано свідчать два епізоди. По-перше, згадка про гру з використанням креймашек – уламків від розбитих керамічних тарілок або кахлів. По-друге, свідчення про введення звичаю пити чай та каву. Під час чаювання використовували самовар, а також чашки з блюдцями. Спочатку чай наливали у чашку, а потім переливали до блюдця, щоб остудити напій [6]. Складно уявити, щоб ці маніпуляції проводили з розпеченим від гарячого чаю металевим посудом. Дійсно, про використання фарфорового чайного посуду переконливо свідчать численні згадки у документах 18 століття. Наприклад, серед опису майна Павла Полуботка згадуються 9 фарфорових чашок. Досить цікаво, що вони віднесені до рубрики кришталевого посуду [12, с. 23]. Таким чином, якщо в описах майна цього часу немає переліку усіх предметів, а згадується лише «посуд срібний, олов'яний, кришталевий», то немає певності, що мова не йде і про фарфор. Щоденник генерального хорунжого М. Ханенко рясніє згадками про фарфоровий чайний посуд, а також про покупки чаю та кави. У 1733 році від отця Варсанофія Ханенку принесли «финжалъ фарфуровый и мисочку болшіе», у 1745 році він придбав 6 пар фарфорових чашок, трохи згодом ще «фарфурной посуды 10 штук» і ще 12 пар чашок фарфорових, завершують фарфорові покупки в цьому році «3 посуды фарфурные высокие съ кришками, пара сосудовъ низкихъ съ кришками-жь, 24 пары разныхъ цвѣтовъ чашокъ чайныхъ зъ мисочками, а 6 паръ зъ кришками, да одна мисочка съ подножіемъ мосіенжnymъ, чайникъ фарфурный». У 1747 році М. Ханенко придбав ще дюжину фарфорових чашок з синіми квітами [15]. Трохи менше згадок про фарфоровий чайний посуд містить щоденник генерального підскарбія Якова Марковича. Проте, цей недолік компенсує той факт, що на його сторінках ми зустрічаємо окрім простої фіксації покупки або подарунку фарфорових чашок та чайників, згадку про місце виробництва: «где купилемъ зъ китайскихъ товаровъ картину за 40 а. чашку черепаховую за 1 р., пушку деревяную на табакъ за полтину и пару чашокъ фарфуровихъ за полтину жъ» [3, с. 239]. Про походження фарфорового чайного посуду, яким користувались представники заможних верст населення, певні дані дають описи майна церковної еліти. Так, серед майна Сифа Гамалії, настоятеля Віденського монастиря, згадується китайський фарфоровий чайник, а серед особистих речей киево-кирилівського архимандрита Кирила Кучеровського фігурує сім пар саксонський та три пари китайських чайних чашок [16, с. 175-176]. Виходячи з численних описів майна ченців можемо стверджувати, що фарфоровий чайний посуд, китайського та німецького виробництва, був досить поширеним та звичним. Про доволі широке застосування фарфорового посуду для чаю та кави свідчать

і розкопки Новобогородицької фортеці (сучасна Дніпропетровська область), яка зводилася за часів Івана Мазепи. До імпортив, знайдених у житлах, належать фаянсові та фарфорові піали та чашки [9, с. 67-68]. Про темпи розповсюдження моди і зростання попиту на іноземні фарфорові вироби свідчать і відомості Добрянської прикордонної служби за 1766 рік. Так, за даними свідченнями на терени України було ввезено 848 дюжин та 51 штуку різноманітних чайників, чашок, піал, цукорниць, тобто більше 10 тисяч виробів [16, с. 121].

Проте, окрім чайного посуду у 18 столітті на українських територіях був поширений, мабуть, увесь існуючий арсенал посудних форм. Підтвердженням тому може слугувати інвентар Олицького замку 1755 року. Окрім згадок про використання китайських фарфорових плиток, в ньому подається перелік фарфорового посуду, серед якого зустрічаються різноманітні тарілки, теріни, салатники, цукорниці, кошики, глечики тощо [1, с. 313, 319, 328]. Деякі уявлення про розповсюджений асортимент дає складений у 1764 році опис майна, яке залишилось після смерті Шарфи Степанівни Скоропадської: «Фарфуру три креденсь, и въ имбару. Полоскательныхъ двѣ чашки, молочникъ одинъ, чашокъ саксонскихъ зъ ушкамы, 14 паръ, а простыхъ 10 паръ (...) чашка чайная зъ мисочкою и кришкою, талъброкъ саксонскихъ 2, (...) каменныхъ талъброкъ 34» [10, с. 24]. Зустрічаються і фаянсові тарілки і супниці. Останні були знайдені, наприклад, поміж інших речей при розкопках на території вже згаданої Новобогородицької фортеці [9, с. 67] та Старого Арсеналу у Києві [2, с. 390].

В даному контексті цікавим видається опис подорожі Катерини II по Україні в 1787 році. У палаці імператриці бенкетний стіл сервірували паризьким срібним сервізом. На обіді, влаштованому в честь Катерини II київськими купцями, знову ж таки використовували срібний з позолотою сервіз, для цього випадку навмисно позичений у графа Румянцева-Задунайського. Та ж історія повторилась і у Харкові. Згадки про вироби з тонкої кераміки пов'язані із двома епізодами під час перебування у Києві. По-перше, із піднесенням імператриці у Фролівському монастирі ігуменею Августиною (у дівочтві Апраксина) хліба з сіллю на фаянсовому тарелі, а, по-друге, зі згадкою французького посла Луї Філіпа де Сегюра про піклування імператриці, яка для забезпечення комфортного життя посла у Києві, надіслала йому поміж іншим фарфоровий сервіз. В цілому, фарфор у описах подорожі Катерини II згадується лише по відношенню до імператорського почту, або російських територій. Так, як тільки імператриця наближується до російського кордону – з'являються згадки про фарфор. Наприклад, в містах Орел та Тула місцеве купецтво окрім хліба на срібних тарелях підносило Катерині II фрукти у фарфорових кошиках, або на фарфорових тарелях [4, с. 107, 113, 116, 411, 413-414, 461, 470, 226-227]. На перший погляд така ситуація видається дивною. Її можна пояснити вибіркоким характером подачі інформації, або ж припустити, що фарфор не належав до помітних явищ побуту українських елітарних кіл. Друга версія видається більш переконливою. Як відомо, фарфор на українські території у складі Російської імперії завозився переважно російськими ж купцями [16, с. 121], засвідчуючи великодержавну моду. Українська знать у даний період ще намагалась трималася старосвітських звичаїв, традицій блискучого минулого. Мода проникала у її побут, трансформуючи його, але цей процес був поступовим і нерадикальним. В даному контексті можна згадати вже цитованого «Пана Халявського» Квітки-Основ'яненка, або ж ту надмірну орієнтальну розкіш,

яка вразила Катерину II під час спілкування з графинєю Потоцькою у Києві [4, с. 414]. Імпортований фарфор був звичним, проте все ж іноземним компонентом українського повсякдення, в той час як розкішний срібний посуд – згадкою про місцеві традиції.

Серед доволі красномовних свідчень на користь вкорінення фарфору в якості елітарного матеріалу в просторі українського повсякдення, свідчить окрім іншого поява «білого золота» у списках посагу. Так, наприклад, фарфор фігурує серед посагу дочки бунчукового товариша Параски Скоропи (1758) [16, с. 159] та серед приданого дочки графа І. Безбородько Клеопатри (1811) [8, с. 148]. Фарфорові вироби також стають вишуканим подарунком і не тільки на дипломатичному, офіційно-державному рівні, але й на рівні особистісного, тобто перетворюються на сувенір, пам'ятний подарунок. Так, М. Ханенко у 1749 році від Урила Івановича отримав у подарунок фарфорову люльку [15], а майор І. С. Лашкевич у 1791 році зазначає у листі до своєї дружини: «...купилъ равно и фарфоровыхъ черепокъ и блюдечекъ и табакерку бабушкѣ...» [10, с. 139].

Проте, на нашу думку, найбільш переконливим свідченням на користь визнання українською елітою необхідності використання фарфору є заснування на українських теренах у 18 столітті двох приватних фарфорових підприємств: в 1747 році у Жовкві за часів володарювання Міхала Радзивіла та майже через 40 років – у Корці з ініціативи князя Чарторийського.

Отже, фарфор у 18 столітті входив до українського побуту послуговуючись декількома шляхами, а його вкорінення було обумовлене дією різних культурних традицій. Найпотужнішим був, що й не дивно, європейський імпульс, до якого додалися російський та азійсько-традиційний (турецькі кордони та місцеві орієнталізовані традиції). В цілому, фарфор в Україні побутовував у визначених європейською традицією сферах: облаштування інтер'єрів та сервірування столу, яке розпочалося із запровадження екзотичних іноземних напоїв – чаю та кави. Доволі традиційно фарфор в Україні виконував репрезентативну та декоративну функції, функцію офіційного, престижного подарунка (символу суспільно-політичного статусу) та сентиментального сувеніру (знаку сердечної прихильності), і звичайно ж роль невід'ємного супутника трапези. Однак, процес укорінення фарфору у побуті українських еліт у 18 столітті відрізнявся неоднорідністю. Полонізована шляхта та козацька старшина мали різні центри тяжіння. Тож, не дивно, що фарфорова присутність і її європейський характер були відчутнішими на західних теренах України: тут ми відмічаємо загальноєвропейську моду на облаштування фарфорових кабінетів та приватних фарфорових виробництв. Разом з тим, чим ближче до східних кордонів, тим менш актуальною ставала екзотичність «білого золота». Звичайно, як і для європейських країн, для України фарфор був матеріалом «без коріння», однак, матеріалом з конкретною, відчутною, повнокровною локалізацією і не менш конкретною традицією побутування. Тож, українцям не були відомі європейські ажіотаж та фарфорові безумства. Та й російський досвід штучної європеїзації, а відповідно стрімкого поширення фарфорової моди, яка була яскравою гранню тогочасної європейської культури, був незнайомий Україні. Фарфор проникав і укорінювався в українському побуті поволі, не змітаючи місцевих традицій у шаленому вирі.

Література:

1. Александрович В. Инвентар Олицького замку 1755 р. / Володимир Александрович // Вісник Львівського університету. Серія мистецтвознавство. – 2003. – Випуск 58

3. – С. 301–331
2. Гущина Л.В. «Гребенщиківська» тарілка тарілка XVIII ст. з фондів Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника / Гущина Л.В. // Могилянські читання 2011 року: Збірник наукових праць: Християнські реліквії: вивчення, збереження, експонування. – 2012. – С. 390-393
3. Дневник генерального подскарбья Якова Марковича // Киевская старина. – 1894. – № 3. – С. 225-240
4. Есипов Г.В. Путешествие Императрицы Екатерины II в Южную Россию в 1787 году // Киевская Старина. – 1891. – №1(С.), 3(С.); 1892. – № 3(С.), 5(С.).
5. Записки В. И. Ярославского // Киевская Старина. – 1887. – № 9. – С. 109-152
6. Квітка-Основ'яненко Г. Пан Халявський. – Режим доступу: <http://www.ukrcenter.com/Література/Григорій-Квітка-Основ'яненко/74918-1/Пан-Халявський>
7. Князі Радзивіли / [В. Александрович та ін.; відп. ред. Ю. Ференцева; пер. В. Журби, Н. Потапенкової]. – К. : Балтія-Друк, 2012. – 271 с. : іл.
8. Коваленко О. Григорій Милорадович і журнал “Киевская старина” / О. Коваленко // Сіверянський літопис. — 2007. — № 6. — С. 147-152
9. Ковальова І.Ф. Дослідження Новобогородицької фортеці у 2008 р. / І. Ф. Ковальова // Перлини козацького Присамар'я: містечко Самарь та Богородицька фортеця. Проблеми археології Подніпров'я: темат. зб. – Д. : Вид-во ДНУ, 2008. – С. 62–69
10. Лазаревский А. Любецкий архив графа Г.А. Милорадовича // Киевская старина. – 1895. – № 3. – Приложение 2 (С. 17-32); 1896. – № 1. – Приложение 2 (С. 129-144).
11. Лукомский В., Лукомский Г. Вишневецкий замок / В. Лукомский, Г. Лукомский // Старые годы. – 1912. – март. – С. 3–40
12. Милорадович Г. Книга пожиткам бывшего черниговского полковника Павла Полуботка и детей его, Андрея и Якова Полуботков, составленная по указу 1724 года майором Михаилом Раевским и лейб-гвардии сержантом Львовым // Чтения в Обществе истории и древностей российских при Московском университете. – 1862. – Кн. 3. – V. Смесь. – С. 1 – 90.
13. Родічкін І. Д. Старовинні маєтки України : Маєток як синтез мистецтв. Архітектура садів і парків. Поетика старовин. садиби : [Книга-альбом] / І.Д.Родічкін, О.І.Родічкіна. – К. : Мистецтво, 2005. – 383 с. : іл.
14. Сиповская Н.В. Фарфор в России XVIII века / Наталия Сиповская. – М.: «Пинакотекa», 2008. – 392 с.: ил.
15. Щоденник генерального хорунжого Миколи Ханенка. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/khanenko/khan.htm>
16. Яременко М. Насолоди освічених в Україні XVIII століття (про культуру вживання церковною елітою чаю, кави та вина) // Київська академія. – 2012. – Вип. 10. – С. 117-184.
17. Kuchowicz Z. Obyczaje staropolskie / Zbigniew Kuchowicz. – Режим доступу: <http://spoti.pl/dokument/1000/zbigniew-kuchowicz—obyczaje-staropolskie>

Генадис М. Е.

Старший преподаватель кафедры музыки
Филиал СГПИ в г. Ессентуки

**МЕЖПРЕДМЕТНЫЕ СВЯЗИ И ИХ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ
НА ЗАНЯТИЯХ ПО ДИСЦИПЛИНЕ
«МУЗЫКА И МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ»**

Построение эффективной дидактической системы межпредметных связей исходит из современной тенденции развития науки, ее гуманизации. Особое значение приобретают раскрытие на базе межпредметных связей нравственных аспектов науки, анализ взаимосвязей «человек-общество-природа», что составляет общую задачу гуманитарно-эстетического, общественно-исторического циклов предметов.

Межпредметные связи отражают комплексный подход к воспитанию и обучению, позволяют вычлнить главные элементы содержания образования, взаимосвязи между учебными предметами.

История этой проблемы свидетельствует о большом и давнем интересе к ней со стороны ученых и педагогов, еще в эпоху Возрождения прогрессивные педагоги, выступая против схоластики в обучении, подчеркивали важность формирования у учащихся представлений о взаимосвязях природных явлений. «Все, что находится во взаимной связи, должно преподаваться в такой же связи», - утверждал Я. А. Коменский (1592-1670). Позже многие педагоги и ученые развивали и обогащали эту мысль. И. Г. Песталотци (1746-1827) раскрыл многообразие взаимосвязей учебных предметов, отмечая опасность их разрыва. Немецкий педагог - идеалист И. Ф. Герbart (1776-1841) впервые стремился психологически обосновать межпредметные связи, отмечая, что область умственной сферы проявляется в способности воспроизвести раннее усвоенные знания в связи с теми, которые усваиваются в данный момент. Немецкий педагог - демократ А. Дистервег (1790-1866) писал: «Все должно цепляться друг за друга. Одно благодаря другому преуспевать и созреть»

Большой вклад в развитие педагогики внесли русские мыслители XIX века, которые видели одну из причин перегрузки программ в отсутствии взаимосвязи между предметами.

Наиболее обстоятельное обоснование теория межпредметных связей получила в трудах и практике великого русского педагога К. Д. Ушинского. Он впервые дал наиболее полное психолого-педагогическое обоснование межпредметных связей, утверждая, что «знание и идеи, сообщаемые какими бы то ни было науками, должны органически строится в обширный взгляд на мир и его жизнь» (Соч., 1948, т 3 , стр. 178).

В советский период и в настоящее время эта тема остается актуальной. Ряд статей в педагогических журналах, в вузовских кафедральных сборниках отражают опыт современных педагогов по установлению межпредметных связей (Л.Н. Боголюбов, И.Г. Огородников и др.). Ю.К.Бабанский подчеркивает: «В процессе формирования общенаучных умений и навыков, а также развития воли, эмоций и способностей

важно предусмотреть формирование системно-образующих понятий, законов и теории, а также усвоения фундаментальных научных фактов». Ю.Б.Алиев утверждает: «...поскольку учебные предметы строятся в логике конкретных наук и все они в той или иной степени связаны друг с другом, возникает необходимость установления межпредметных связей. Всестороннее исследование данной проблемы имеет принципиально важное значение как для развития научных, теоретических основ педагогики, так и для практической деятельности учителей».

Межпредметные связи играют большую прогрессивную роль в процессах обучения и воспитания:

- выполняют развивающую функцию;
- способствуют развитию логического способа мышления, обеспечивающего перенос знаний из одной предметной области в другую, умение видеть общее в частном и частное анализировать с позиции общего;
- включают в познавательную деятельность методы, имеющие общенаучный характер (абстрагирование, моделирование, обобщение и др.) и таким образом расширяют область предметного познания;
- активизируют учебную деятельность (напряжение памяти, эмоционально-волевых процессов, развитие воображение и речи и т.д.).
- формируют конкретные знания учащихся, раскрывают гносеологические проблемы.
- межпредметные связи – важнейший фактор оптимизации процесса обучения, повышения его результативности, устранения перегрузки преподавателей и студентов.

Степень использования межпредметных связей может быть различной: фрагментарной — межпредметные связи осуществляются в построении учебного материала в виде элементов, примеров, общих фактов и составляют фрагмент в структуре урока; и органическое включение в структуру урока учебного материала из других предметов, без которых не может быть хорошо изучен новый материал программы, требующий обобщения, и синтеза знаний.

Большими возможностями в этом отношении обладают предметы художественно-гуманитарного цикла. Содружество нескольких видов искусств (литература рассматривается не как обычный предмет, а как вид искусства), позволяет наиболее полно раскрыть связи в содержании родственных предметов.

Связь между искусствами естественна: ведь они возникают не на пустом месте. Все они рождаются из единого источника и вырастают на единой почве. Источник этот - реальная жизнь, питающая в равной мере искусство писателя, композитора, художника. А. Швейцер писал: «Мы делим искусства по материалу, которым они пользуются при художественном отображении мира... Музыкантом называют того, кто высказывается в звуках, живописцем того, кто пользуется красками, поэт говорит словами. Но это чисто внешнее отличие. В действительности материал, которым пользуется художник, - нечто второстепенное. Он не только живописец, или только поэт, или только музыкант, но все они вместе взятые. В его душе живет и живописец, и поэт, и музыкант. Его творчество основано на их взаимодействии. В каждой его мысли участвуют сообща все они. Различие только в том, что у одного преобладает один, у другого - другой из этих художников, и что каждый раз они выбирают себе

тот язык, который для них наиболее привычен».

Урокам искусства в последние годы уделяется особое пристальное внимание (этому вопросу посвящены многие номера журнала «Искусство в школе»), т.к. искусство обладает особой способностью завладевать душой человека, проникая в нее, даже если это не осознается. Оно является той силой, которая может потрясти и преобразовать человека.

В содержании предмета «Музыка» произведения других видов искусства рассматриваются в плане их художественных особенностей, эстетической ценности и под углом зрения темы урока. Установление межпредметных связей в содержании музыкального обучения не является отдельной задачей, это часть общей проблемы установления связей музыки и жизни.

Огромный вклад в развитие данной темы принадлежит авторам действующих программ для общеобразовательных школ, созданных в 80 – 90 гг. прошлого столетия: по предмету «Музыка» под редакцией Д.Б. Кабалевского, «Музыка» - музыкально – эстетическое воспитание под редакцией Н.А.Терентьевой, «Изобразительное искусство и художественный труд» под редакцией Б.Н. Неменского, «Мировая художественная культура» под редакцией Л.М.Предтеченской, а также по предмету «Музыка» под редакцией Е.Д.Критской (2004), по предмету «Музыка» под редакцией Т.И. Науменко, В.В. Алеева (2007) и др.

Весь опыт от изучения вышеизложенных документов можно реализовать и развивать на занятиях по дисциплине «Музыка и методика преподавания» для специальности Преподавание начальных классов в Педагогическом колледже, ВПО.

Несмотря на то, что о роли и значении межпредметных связей в педагогике сказано много, методика их использования освещена не достаточно. Автором статьи предлагаются методические рекомендации, сформировавшиеся в ходе личной практико-педагогической работы:

1. При подготовке к занятиям преподаватель должен в зависимости от выбора темы определить вид лекции (чаще всего возможна обзорная лекция, например, «Искусство эпохи Возрождения», или тематическая, например, «Французская революция 1830 года: «Марсельеза», устный рассказ о идеях революции, Э.Делакруа «Свобода, ведущая народ», Л.Бетховен Увертюра к драме И.Гёте «Эгмонт»).

2. После выбора темы урока и вида лекции перейти к подбору материала смежных видов искусства, объединённого одной тематикой. При подборе используются методы сравнения и сопоставления образной основы выбранных произведений. В результате анализа делается вывод о возможности взаимосвязи данного материала.

3. Материал компоновать с распределением времени занятия так, чтобы основным оставался музыкальный материал для слушания. Для того, чтобы слушание становилось слышанием нужны музыкальный анализ, разбор средств музыкальной выразительности прослушанного, беседа с учащимися по поводу услышанного, т.е. художественно – педагогический анализ.

Для того, чтобы лучше знать уровень подготовки студентов по литературе, изобразительному искусству, истории необходимо поддерживать связь с преподавателями этих учебных дисциплин, знать их учебный план и обязательно на него опираться.

Связь между разными видами искусства способствует более глубокому усвоению музыкального материала. Тестирование, проводимое среди студентов специальности 050709.52 « Преподавание в начальных классах» показало, что наиболее удачные уроки, в которых сначала рассказывается о самом композиторе, об эпохе, в которую он жил, о его произведениях, так как начинаешь понимать, почему он написал это произведение, а не другое. Больше всего нравятся уроки, раскрывающие сущность творчества и духовный мир композитора. Хочется еще больше узнать о музыке.

С помощью межпредметных связей успешнее решаются задачи эстетического воспитания учащихся, их разностороннего художественного развития, расширение общего кругозора.

В качестве примера приводим использование межпредметных связей в раскрытии тем по изучению художественных стилей. При рассмотрении стилей необходимо останавливаться на самых типичных их чертах, учитывая всю сложность и противоречивость этих явлений. Предлагаемый материал, можно варьировать в зависимости от желания учителя и подготовленности учащихся.

Эпоха Возрождения

Основной тезис: Воспевание силы и красоты человека, его разума, отважных дел и смелых мыслей.

Живопись: С. Боттичелли (1445-1510), Л.да.Винчи (1452-1519), Рафаэль Санти (1483-1520), Микеланджело Буонарроти (1475-1564) и др.

Литература: поэты Данте Алигьери (1265-1321), Франческо Петрарка (1304-1374), В.Шекспир (1564-1616).

Музыка: Лассо Орландо (Ролан де Лассю, ок. 1532-1594), Джованни Пьерлуиджи да Палестрина (ок. 1525-1594). Примеры светской музыки.

Классицизм

Принципы логической обоснованности, внутренней гармонии, строгой регламентации жанров, типизации и обобщенности выразительных средств.

Музыка: симфоническое творчество В.А Моцарта, Л.Бехтовена.

Живопись: Л.Давид, Ж.Гудон.

Литература: И.В.Гете, И.Ф. Шиллер. Поэзия.

Романтизм

Основной тезис: мотивы одиночества и т. д., с другой – идеализация и поэтизация далекого прошлого, народного быта, природы, выражение внутреннего эмоционального мира человека.

Музыка: Ф.Шуберт, Ф.Шопен, Р.Шуман

Литература: Дж. Байрон, Г.Гейне

Живопись: Э. Делакруа

Реализм

Правдивое и многостороннее отражение действительности специфическими средствами, присущими определенному виду искусств.

Музыка: оперное творчество Дж.Верди, Ж.Бизе

Литература: О.Бальзак, Стендаль

Изобразительное искусство: Ф.Милле, Г.Курбе.

Импрессионизм

Отображение жизненных впечатлений в том виде, в каком они ощущаются и непосредственно воспринимаются.

Живопись: К.Моне, Э.Мане, А.Сислей, П.Сезанн

Музыка: К.Дебюсси, М.Равеля

Символизм

Условно-иносказательными (в противовес реальным) образами - символами раскрывали «скрытый реалиями» мир.

Музыка: М. Чюрленис. А.Скрябин

Живопись: Х.фон Маре, А. Фейербаха, М.Чюрлениса, М.Врубеля.

Литература: В русской литературе - Д. Мережковский, К. Бальмонт, Ф. Сологуб, частично А.Блок.

В заключение хочется отметить, что тема «Межпредметные связи в обучении» остаётся актуальной, а невероятный рост развития информационных технологий делают её ещё более интересной и значимой.

Литература:

1. Абдуллин Э.Б. «Теория и практика музыкального воспитания» Пед.соч. Т.3, М., 1970.
2. Алексеева В. Что такое искусство - М.: Советский художник, 1991.
3. Алиев Ю.Б. Педагогика – М.2002. С. 151.
4. Апраксина О. «Эстетическое воспитание в начальных классах» М., 1975.
5. Асафьев Б. Избр. Статьи о музыкальном просвещении и образовании М.-Л. 1965.
6. Бабанский Ю.К. Педагогика- М., 1988.-С.26.
7. Рапацкая Л. А. Основы общехудожественной подготовки учителя музыки.- М., 1996. с.35-42.

ДИТЯЧІ МАЙДАНЧИКИ У ПРОСТОРАХ МІСТ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ.

Анотація. У статті здійснено спробу проаналізувати та доповнити загальну групу дитячих майданчиків як складової частини у класифікації МАФ.

Розширено та сформовано новий підхід до поділу дитячих майданчиків за характерними ознаками (стилістичними, функціональними, культурологічними). На основі віднайдених зразків (архівних матеріалів та існуючих МАФ) висвітлено основні способи місцезоташування дитячих майданчиків у міському середовищі.

Ключові слова: малі архітектурні форми, дитячі майданчики, міське середовище, гармонійність.

Постановка проблеми. Дитячі майданчики як елементи наповнення середовища міста повинні забезпечувати якісний рівень комфорту та зручностей для різних груп населення. Як складові багатоструктурного міського середовища ці малі архітектурні форми покликані гармонізувати простір між чужими для людини багатопверховими комплексами і людським сприйняттям, володіючи співрозмірними людині масштабами. Крім того, вони можуть вигідно вирізняти одноманітні житлові райони, надаючи їм відчуття відпочинку чи гри. Сьогодні роль і місце дитячих майданчиків в культурному середовищі міста помітно змінилася і тому їх треба переглянути. Зміни насамперед стосуються при виборі тематики, ідейного спрямування, образно-емоційної виразності, характеру розташування і використання, а також застосування будівельних матеріалів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження засобів для відпочинку та проведення дозвілля мешканців міст проводилось науковцями і раніше. У вітчизняній літературі вони згадуються як складові МАФ з короткими описами до них. Зокрема, у праці В. Свідерського “Малі архітектурні форми зовнішнього благоустрою для міст Української РСР” (1954)[9] подана загальна характеристика дитячих майданчиків. В.Шимко у праці “Архітектурно-дизайнерське проектування житлового середовища”[10] розглядає обладнання відкритих просторів у різних кварталах міст. Окремим дослідженням, де проаналізовані основні вимоги до дитячих майданчиків, є праця Г. Бельтціга “ Дитячі ігрові майданчики”[2]. Серед сучасних досліджень з цієї проблематики слід відзначити працю Г. Зіглера “Plastic and fantastic”[11]. У книзі наводяться кращі зразки обладнання європейських ігрових площадок та оригінальні комплексні рішення прилеглих територій. Різноманітні ігрові засоби у середньовіччі досліджено у роботі В. Даркевич “Народна культура середньовіччя”[4].

Сучасне міське середовище відіграє одну з основних ролей у забезпеченні естетичного та культурного розвитку суспільства. Дитячі майданчики – ігрові, спортивні та відпочинкові є невід’ємною складовою міст впродовж багатьох років. Історично поява ігрових майданчиків пов’язана з розвитком міст та збільшення чисельності населення. Здебільшого це були примітивні дерев’яні конструкції (гойдалки) з лавочками і декоративними клумбами у садах і парках. Призначалися вони

для відпочинку вельмож та їхніх дітей. Пізніше такі конструкції ускладнилися і збільшилась їх різноманітність. Про вигляд тогочасних МАФ такого типу можемо дізнатися із творів П. Брейгеля, В. Хогарта, Ж. Агаса та інших¹. Дитячі майданчики, що за зовнішнім виглядом вже нагадували сучасні зразки, з'явилися у кінці ХХ століття. Їх влаштовували місцеві організації благоустрою ("Тернопільське товариство благоустрою міста" (1896)). З ініціативи Г. Йордана був створений перший у Польщі і один з перших в Європі громадський парк для ігор та занять спортом (1889р.). Парк мав багату спортивну інфраструктуру: басейн, тенісні корти, каток, кілька полів для різних командних ігор, включаючи ігри у футбол, дитячі майданчики та спортивні обладнання[12]. В Україні ці МАФ набули поширення з кінця ХІХ ст. Першим був відкритий Миколаївський дитячий сад у 1887 р. (за принципом роботи дитячих майданчиків) у м. Одесі з ініціативи О. Чижевича. У Києві перший дитячий майданчик був відкритий у 1892 році [8]. На схилах Піскової гори (між Високим Замок та Кайзарвальдом) у Львові перед Першою Світовою війною (1908-1914рр.) був влаштований луна-парк з багатьма атракціонами як для дорослих, так і для дітей. У радянський період дитячі майданчики та обладнання для них значно розширили свою номенклатуру. З відбудовою навчальних закладів та дитячих садків відбувалось і облаштування прилеглих територій. Нові дитячі майданчики разом з основною своєю функцією – відпочинку та оздоровлення дітей – носили й ідеологічний характер. Їхня чисельність зростала за рахунок типових проектів того часу. Хоча можна було зустріти також тематичні ігрові майданчики. Особливо популярною була "космічна" тематика². У місті Хмельницькому у 80-их роках був створений дитячий майданчик "Космічний корабель", роботи скульптора М. Мазура (парк культури та відпочинку ім. М. Чекмана). Оригінальна конструкція, що нагадує фантастичний зореліт із скульптурою астронавта і пішохідним мостом. Ще одним типом МАФ у парках радянської України були шахові дошки збільшеного масштабу. В цей час і відбувається поділ такого типу МАФ за певними тематичними ознаками. Згідно з існуючими прикладами дитячих майданчиків є можливість поділу їх обладнання за спільними ознаками: каркасні (з використанням геометричних тіл, канатів); у вигляді героїв казок; у вигляді стилізованих об'єктів флори та фауни (тварини, морські мешканці, рослини, дерева та інше); у вигляді стилізованих будиночків та веж (замки, палаци, фортеці, мости); у вигляді стилізованих об'єктів техніки (автомобілі, ракети, літаки, кораблі та інше); у вигляді стилізованих збільшених у масштабі предметів інтер'єру (стільці, столи); дитячі майданчики створені за рахунок перепадів рельєфу і штучних стінок для підйому; дитячі майданчики з використанням звукових ефектів. Досить часто майданчики створюються на основі поєднання кількох тематик. Запропонований поділ не є універсальним і доповнюється новими прикладами.

Дитячі майданчики, як і будь яка інша МАФ, вимагають детального вивчення місцевості, на якій вони будуть встановлені. В іншому випадку вони будуть мати

1 Механічна карусель з'явилась в Росії за часів Петра Великого, випередивши французьку кінну лицарську. У перші роки царювання Катерини ІІ в Петербурзі на Царському лузі влаштовувалися каруселі або турніри. Перша карусель відбулася в Петербурзі в 1766 році [6].

2 У 1972 році поряд з будівлею вірменського костелу, де відкрили музей історії релігії і атеїзму, був розміщений дитячий майданчик у вигляді ракети. Цей макет ракети виготовив місцевий локомотиворемонтний завод. У 1990 році костел повернули церкві, а ракету відвезли на територію одного з промислових підприємств[3].

штучний вигляд, спотворюючи місцевий ландшафт. Знаходячись поблизу небезпечних для дітей об'єктів (фабрик, водойм, автомагістралей), такі МАФ слід обладнувати додатковими елементами захисту (підпірними стінками, насадженнями чагарників, високими загорожами). Водночас слід подбати про те, щоб майданчик не перетворився на клітку для дітей і перебування в ньому було якомога комфортнішим. В умовах зменшення зелених зон на території міст, щільної забудови і зниження екологічних характеристик довкілля виникає потреба у створенні дитячих площадок, які б могли замінити дітям відпочинок на природі. Крім позитивного впливу на здоров'я дітей, вони створюють умови для відпочинку протягом дня. Завдяки обладнанню дитячих майданчиків діти розвивають не лише фізичні характеристики, але й фантазію, навчаються спілкуватись у колективі. Спроектовані у вигляді природних форм, вони є більш цінними, оскільки діти віддають перевагу “незайманій природі”. Дитячі ігрові форми розташовуються на територіях дитячих садків, шкіл, парків, у житлових зонах та інших місцях. У місті Івано-Франківську в парку імені Т. Г. Шевченка було створене дитяче містечко (1987р.). Поряд з гойдалками та атракціонами художньо-виробничий комбінат виготовив дерев'яні фігурки персонажів відомих казок. Також був організований живий куток за допомогою виробничого об'єднання “Прикарпатліс”, де представлена фауна Карпат. Для освітлення доріжок та алей виробниче об'єднання “Карпатпресмаш” виготовило вуличні ліхтарі[7]. Цього ж року були складені плани щодо благоустрою мікрорайону Пасічна³.

До цього виду МАФ ставляться особливі вимоги при проектуванні. Дитячі майданчики повинні бути як функціональними, так і естетичними та насамперед – безпечними (простота, гігієнічність, довговічність, надійність). Залежно від типу ігор Е. Балакшина поділяє їх на такі групи:

площадки для заняття спортом і фізичними вправами (бігові доріжки, доріжки для стрибків, майданчики для гри з м'ячем та інші);

площадки для заняття творчими іграми, обладнані різного роду МАФ (гойдалки, каруселі, гірки та інші);

площадки для тихих ігор та індивідуальної творчості (обладнання для гри в шахи, ліпки з глини, малювання) [1, с. 97-98].

За віковими характеристиками дитячі майданчики поділяються на: 1) площадки для дітей ясельного віку (обладнані пісочницею і розміщені на сонячній ділянці); 2) площадки для дітей дошкільного віку (поряд з пісочницями розміщують також гойдалки, ліани, дитячі будиночки і за можливістю невеликі водні пристрої); 3) площадки для молодшого шкільного віку (значно більші за площею (250-300м²), з великою кількістю обладнання для ігор). За формою вони здебільшого прямокутні (зважаючи на навколишню забудову).

У радянський період були представлені всі вищезазначені типи дитячих майданчиків. У цей час досить активно пропагувалася ідея здорового способу життя та фізичної культури. Для цього організовувались піонерські літні табори, історико-краєзнавчі товариства (КТ), оздоровчі табори, спеціалізовані табори. У місті Тернополі поряд зі створенням гідропарку “Топільче” у 1985 році були організовані дитячі майданчики на його території. Особливо слід відзначити майданчики у формі

³ У Пасічній планувалося зведення спортивного комплексу медінституту зі стадіоном на 10 тисяч глядачів, Палац піонерів з дитячою залізницею, планетарієм та дитячими атракціонами.

космічних кораблів, ракет, “космічних тарілок” та іншого обладнання. Усі вони були розмальовані в яскраві кольори і доповнювались численними пішохідними мостиками і вежами. Хоча такі майданчики мають оригінальну форму і є функціональними, вони значно поступаються аналогам, виготовленим із природних матеріалів. Як доповнення до існуючих майданчиків у гідропарку зі старих дерев, що “віджили свій вік”, були створені паркові скульптури казкових героїв.

Багато дитячих майданчиків створюються у рекреаційних зонах. Такі рекреаційні території, створені для комунікації, розвитку фізичних та творчих здібностей (уяви, фантазії, довіри), вимагають продуманого підходу у їх проектуванні. На територіях більшості парків Західної України у другій половині ХХ століття були розміщені дитячі майданчики різного типу. Гарним прикладом було створення у Стрийському парку м. Львова “Дитячої залізниці” у 1951 році⁴. Дитячий майданчик у вигляді стилізованих залізничних вагонів діяв в парку ім. І. Франка в 60-их роках ХХ століття. Цікавої форми карусель була розміщена в парку культури і відпочинку ім. Б. Хмельницького у Львові та обладнання дитячого майданчика на вулиці Городоцькій біля місцевого цирку. Поряд з типовими зразками обладнання територій для відпочинку дітей у 1981 році неподалік від літературного музею, у Франковому гаю, створено “Стежку Івана Франка”. Художньо-меморіальний комплекс складається з лісової алеї, вздовж якої розміщено дерев’яні скульптури персонажів творів письменника, «Поляну казок» з дитячим майданчиком та дерев’яними скульптурами героїв казок Івана Франка та Літній театр.

В останні десятиліття на територіях парків та скверів встановлюють модульні типові конструкції дитячих майданчиків. Хоча вони достатньо економні і компактні, але втратили свою індивідуальність. На наш погляд, хорошим варіантом було б поєднання типових та оригінальних форм. Гарним прикладом є обладнання майданчика в парку імені Т. Г. Шевченка у м. Хмельницьку, виконані скульптором М. Мазуром. Поряд з типовими МАФ у парку розміщені майданчики у вигляді металевих казкових героїв, що розмальовані у яскраві кольори. Порівнюючи західноєвропейські і вітчизняні зразки дитячих майданчиків, можемо простежити ряд відмінностей: у першому випадку досить рідко можемо зустріти каруселі, гойдалки; активніше використовуються особливості рельєфу місцевості чи створюються штучні насипи з перепадами висот; використання канатних конструкцій, стінок для скелелазіння; використання майданчиків з елементами для підсилення звуку; у другому випадку – це активне використання конструкцій обертання; тематичні майданчики з імітацією ракет, літаків та інше; розміщення майданчиків на рівних поверхнях.

Висновки

Від часу появи дитячі майданчики значно змінили свій зовнішній вигляд і сьогодні займають вагоме місце в ландшафтній архітектурі та організації рекреаційних територій. Поряд з іншими типами МАФ можемо простежити, як соціальні і

⁴ Створена дитяча залізниця на основі ширококолісного полотна станції Персенкова «Вистави Крайової» (раніше використовувалась для підвезення експонатів). При прокладанні залізничних колій використано австрійський шляховий матеріал. Частково стрілочні переводи початку минулого століття збереглися і до сьогодні [5]. Такі дитячі залізниці були досить поширеними у радянський час. Подібного типу дитяча залізниця знаходиться у Києві, Луцьку.

культурні зміни у суспільстві вплинули на формотворення та стилістику дитячих майданчиків на території Західної України. У статті здійснений поділ даного типу МАФ за спільними характерними ознаками. Дитячі майданчики поєднують в собі декілька функцій: практичну, естетичну, оздоровчу та виховну. При їх плануванні, як і у випадку з іншими МАФ, слід звертати увагу на навколишній ландшафт і забудову, підкреслюючи вигідні особливості рельєфу чи структуру місцевої архітектури. Проектуючи нові дитячі майданчики, слід віддавати перевагу природним матеріалам та біонічним формам, оскільки вони більш наближені до природи і сприяють вихованню естетичних якостей. У благоустрої дитячих майданчиків важливе місце посідають декоративна скульптура і кераміка. Виконані у вигляді казкових героїв чи декоративних композицій, вони значно збагачують місцевий ландшафт.

Література

1. Балакшина Е. С. Внешнее благоустройство микрорайона / Е. С. Балакшина. — М.: Изд-во литературы по строительству, 1964. — 174с.
2. Бельціг Г. Дитячі ігрові майданчики / Г. Бельціг – К.: Будівельник, 1991. – 48с.
3. Бондарев І. Пам'ятники радянської епохи в Івано-Франківську. / І. Бондарев. Інформаційні системи [Електронний ресурс] / – Режим доступу: <http://www.ivfrankivsk.if.ua/menu.php?id=3205>
4. Даркевич В. П. Народная культура средневековья: светская праздничная жизнь в искусстве IX-XVI вв. / В. П. Даркевич – М.: Наука, 1988. – 344с.
5. Детские железные дороги [Електронний ресурс] / – Режим доступу: <http://dzd-ussr.ru/towns/lvov/index.html>
6. Захарова О.Ю. Русская конная карусель / О. Ю. Захарова . Інформаційні системи [Електронний ресурс] / – Режим доступу: http://ec-dejavu.ru/h/Horse_whirligig.html
7. Кіращук Н. Парк просить допомоги / Н.Кіращук. // Прикарпатська правда – Івано-Франківськ, 1987. – С.4.
8. Попиченко С. Історія становлення закладів суспільного дошкільного виховання в Україні (кінець XIX початок XX ст.) / С. Попиченко. Інформаційні системи [Електронний ресурс] / – Режим доступу: <http://ruh.znaimo.com.ua/index-22507.html?page=31>
9. Свицерский В. М. Малые архитектурные формы внешнего благоустройства для городов Украинской ССР: Дис. канд. архитектуры / Акад. архитектуры УССР. Ин-т градостроительства. – К., 1954.
10. Шимко В. Т. Архитектурно-дизайнерское проектирование городской среды: учеб.: доп. Мин. обр. РФ / В. Т. Шимко. – М. : Архитектура-С, 2006. – 384 с.
11. Hedjuk Z. “Plastic and Fantastic” / Mak Ziegler Hedjuk – Viena, Austria, 173.–173р.
12. Historia piłki nożnej na ziemiach polskich pod zaborami – lata 1888-1918. Інформаційні системи [Електронний ресурс] / – Режим доступу: <http://www.archiwumfutbolu.pl/lp/lppig/historia-pilki-noznej-w-polsce-1888-1918.php>

АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ МУЛЬТИМЕДИЙНОГО СОПРОВОЖДЕНИЯ ПРЕЗЕНТАЦИИ ИСТОРИЧЕСКИХ ФАКТОВ

Одним из важных элементов популяризации социокультурных объектов исторической памяти являются анимационные технологии. Особое место в подготовке презентаций становится обращение к духовным и материальным ценностям целевой аудитории. Главная задача, которую необходимо решить в разработке презентации — это продумать идейное содержание проекта, найти необычное дизайнерское решение, изюминку, которой может стать обращение к истории, легендам, декоративно-прикладным, архитектурным, эпиграфическим памятникам.

На базе КИИД была предпринята попытка создания интерактивной презентации о Булгарском городище, его архитектурных памятниках, построенная на основе легенды, связанной с возникновением булгарского народа и его культуры. Следует сразу отметить, что основной акцент таких проекта сделан был, прежде всего, на привлечение зрителей к культурным ценностям Древних Булгар, передача духа Великих Булгар через старинное предание, показано своеобразие и ценность архитектурных строений. В меньшей степени уделено внимания исторической последовательности событий, четкой констатации фактов, данным археологических раскопок.

Первым и важным этапом работы над презентацией стало изучение исторических событий, связанных с Великими Булгарами. Хронологические рамки презентации охватывают рубеж XIII—XIV веков, так как именно к этому времени относятся большинство сохранившихся архитектурных памятников Волжской Булгарии. «Болгаром» или «Великими Булгарами» именовалась столица Волжской Булгарии, расположенная на удобном и выгодном месте слияния Волги и Камы. Город Болгар был политическим, экономическим и культурным центром Волжской Булгарии. При отборе информации отразилась до сих пор актуальная дискуссия о происхождении и этнической истории татарского народа, что «связано с научными проблемами изучения древней и средневековой этнической истории: сложностью и недостаточностью источниковедческой базы, слабой разработанностью теоретической базы, но также, в определенной степени, и процессами этнической мобилизации, с тем, что В.А. Шнирельман назвал «борьбой за великих предков» (Shnirelman 1996; Шнирельман 1996), то есть вполне политической борьбой едва прикрытой академической научностью с апелляциями к героическому и великому прошлому» [3].

С монгольским завоеванием Восточной Европы, начавшимся в 1236 г. Волжская Булгария вошла в состав Орды, прекратив свое существование как самостоятельное государство. После завоеваний армии Батухана (Батые), Булгар снова стал отстраиваться. Начинается совершенно новая жизнь города Булгара. Во второй половине XIII в. город расширился. В период расцвета золотоордынской культуры в

XIV веке становится другим этнический облик города. «Принятие ислама имело для государства болгар большое значение, так как приобщило к мусульманской культуре, являвшейся тогда передовой культурой Востока. Все сохранившиеся здания в Булгаре относятся к золотоордынскому периоду, то есть к тому времени, когда Волжская Булгария была завоевана монгольским войском и ее история стала тесно связанной с историей Золотой Орды» [4; 28].

Древнее городище «Великие Булгары» среди всех тюркских городищ Поволжья отличается редкой сохранностью: здесь уцелели палаты, мавзолеи и минареты XIII-XV веков — уникальные памятники архитектуры и истории Волжско-Камской Болгарии. Площадь Болгарского городища — 380 га, и оно имеет форму неправильного треугольника, выходящего основанием к Волге. Всю территорию городища окружают остатки вала и рва общей протяженностью 5630 метров — Болгарская крепость была возведена в конце XIV — начале XV века, и по ее периметру стояла деревянная стена. Сейчас валы и рвы оплыли, и визуально заметны, только если приглядеться. Очевидно, большая часть города была деревянной, но всего археологи обнаружили в Булгаре около 100 каменных построек. Для осмотра доступны лишь семь из них: Соборная мечеть (фундамент и угловые башни), Северный мавзолей, Восточный мавзолей (сохранились полностью), Черная палата (сохранилась полностью), Малый минарет, заново построенный Большой минарет (воссозданный в 2000 г.). Многие архитектурные памятники сохранились только на уровне фундамента — Белая палата, Ханская усыпальница, Красная палата, Восточная палата, несколько мавзолеев. В северной части городища сохранились остатки Соборной мечети («Четырехугольника»). Напротив северного и восточного фасадов Соборной мечети находятся мавзолей-дюрбе: Северный («Монастырский погреб») и Восточный («Церковь Святого Николая»), входящие в комплекс мечети.

В ходе подготовки презентации архитектурные объекты рассматривались как общий архитектурный комплекс. Поэтому изучалось не только каждое по отдельности сооружение, но и их взаимосвязь и расположение относительно друг друга. В связи с этим в разных источниках были найдены разные карты и схемы городища с примерно одинаковым содержанием. А при посещении БГИАМЗ было сделано несколько фотоснимков макета городища с разных ракурсов. После проведенного исследования архитектуры было принято решение о том, что в презентации будут представлены не все его архитектурные памятники, а только те, которые более менее сохранились до наших дней или были отреставрированы.

Особым направлением работы становится изучение письменности и декоративно-прикладного искусства болгар. В книге «Эпиграфические памятники города Булгара» Д.Г. Мухаметшина и Ф.С. Хакимзянова есть содержательные сведения об эпиграфических памятниках XIII — XIV веков бывшей столицы Волжской Болгарии, которые рассматриваются как образцы декоративного искусства, языка и истории волжских болгар [4].

Распространение ислама и вместе с ним арабской письменности, приобщение к высокоразвитой в то время мусульманской культуре повлияли на формирование традиций оформления надмогильных плит, а вместе с тем, и на формирование болгарской письменности. Эпиграфические памятники болгарского народа примечательны своеобразной орнаментацией, красивым, каллиграфическим письмом. В кни-

ге Дины Валеевой «Искусство волжских булгар периода Золотой орды (XII-XV вв.)» дается описание использовавшихся в XII-XV вв. в Великих Булгарах каллиграфических почерков: рельефных куфи и скульса и врезанного насха.[2; с. 61]. Эти техники письма в оформлении текста мультимедийной презентации органично передают дух эпохи.

Особенности декоративно-прикладного искусства представлены своеобразными орнаментами. «Господствующей религией в Булгарии был ислам, но ни христиане, ни язычники в стране не подвергались гонениям официально со стороны государства. В стране складывалась оригинальная культура на базе местных традиций и привнесенных с исламом арабо-персидских влияний» [1]. В орнаментах сохранялись многие архаические мотивы кочевнического искусства. Булгары применяли два вида орнаментальных мотивов: к первым относятся изображения, отражающие животный и растительный мир, представления о небесных светилах (астральные и солярные знаки) и явлениях природы (вода, горы и пр.).

Именно такая специфика художественного языка — плоскостность, контурность (силуэтность), обобщение и символика, а также распространение звериного стиля, трактуемого в определенной условно-декоративной манере стала находкой для выстраивания общей концепции образа Древней Булгарии в презентации. При этом следует отметить отсутствие чего-либо хищнического, агрессивного в элементах декора. Они мирны, созерцательны и выражены в довольно слабой динамике (птицы — обычно в полете, у животных — небольшой поворот головы). Эти сложившиеся стилистические, иконографические черты звериного стиля ранних булгар устойчиво сохраняются и в искусстве позднейших времен. Из круга мотивов растительной орнаментики далекого прошлого продолжали бытовать формы лотосовидных пальметт восточноазиатского характера, Проведенное исследование декоративно-прикладного искусства булгар стало основой графического решения презентации.

Главной целью работы была необходимость запечатлеть в презентации дух Волжской Булгарии. Наиболее приемлемым представляется передать его через сказки, легенды, предания булгарского народа. В ходе изучения литературы о Волжской Булгарии было найдены булгарские сказания. Многие из них повествуют о принятии Алмыш-ханом ислама, о происхождение разных достопримечательных мест города Булгар. Немало легенд связано с архитектурными памятниками Волжской Булгарии. Большинство из преданий и мифов повествуют нам о происхождении булгар. Здесь нас привлекли сказания, собранные А.Х. Халиковым [5]. Другая легенда о происхождении города Булгар была найдена в электронном издании Р.И. Шамсутова «Забывшие тексты татарских шамаилей» [6; с.36-38].

По одной из версий, название булгар произошло на основе того, что на их знамени изображалась голова волка — одного из главных тотемов булгар. Согласно старинной булгарской легенде, волк спас малолетнего сына вождя эльбирских богатырей (протобулгар) во время неожиданного нападения врагов. Таким образом, волк сохранил жизнь единственному потомку булгарского рода — Газану. А тот, повзрослев, стал правителем булгарского ханства и положил основу городу Булгар. Именно эту легенду авторы приняли для графического решения презентации.

В информативной части презентации размещены три ссылки на три страницы: «Предание», «Городище», «История». В дизайне главной страницы присутствуют

анимированные персонажи из флэш-заставки. На странице «Городище» помещена интерактивная карта с обозначениями древнейших архитектурных объектов и памятных мест. Серия графических композиций, иллюстрирующих раздел «Городище», создали несколько шрифтовых и орнаментальных композиций с названием презентации, представили и проиллюстрировали одну из легенд о происхождении Булгар. Таким образом, при воссоздании образа Древней Булгарии графическими средствами передается визуальную красоту архитектурных памятников Великих Булгар, дух того времени.

Литература

1. Бариев, Р.Х. Глава II. Выделение булгар из тюркской общности. Часть II. Книга о национальных праздниках булгар: от мифа — к празднику // Волжские Булгары. История и культура. — СПб., 2005. // Режим доступа: http://s155239215.onlinehome.us/turkic/10_History/Djagfar_Tarihi/DjagfarTarihi6-10En.htm
2. Валеева, Д.К. Искусство волжских булгар периода Золотой орды (XII-XV вв.). — Казань: Фикер, 2003. — С.61.
3. Измайлов, И.Л. Средневековые булгары: этнополитические и этноконфессиональные аспекты идентификации [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://www.tataroved.ru/publication/metod/4/>
4. Мухаметшин, Д.Г. и др. Эпиграфические памятники города Булгара // Эпиграфические памятники города Булгара. — Казань: Татарское кн. изд-во, 1987. — С.28.
5. Халиков, А.Х. Происхождение татар Поволжья и Приуралья. Историко-этнографическое исследование формирования и развития татарского народа. — Казань: Татар. кн. изд-во, 1978. — 160 с.
6. Шамсутов, Р.И. Забытые тексты татарских шамаилей // Восточная коллекция — Казань, 2002. — С. 36-38 // Режим доступа: <http://orient.rsl.ru/upload/402-shamail.pdf>

СОВРЕМЕННЫЙ МИР: ДИАЛЕКТИКА НАЦИОНАЛЬНОГО И ОБЩЕЧЕЛОВЕЧЕСКОГО В КУЛЬТУРЕ

На современном этапе развития общество процесс взаимодействия, взаимовлияния национальных культур, диалектика национального и общечеловеческого в культуре приобретает своеобразный характер.

Поэтому, необходимо постоянно наблюдать появление нового, позитивного и негативного, что возникает в национальных культурах, в их сущности, структуре, характерах, темпах и масштабах развития.

Известно, что национальная культура как конкретно – историческая форма существования и развития общечеловеческой культуры проявляется в результатах творческой деятельности – как и собственно – духовных, так и материальных. Национальная культура определенного народа неразрывно связано с историческими корнями этого народа, являющегося её творцом и преобразователем, хранителем и потребителем, защитником и двигателем.

Она способствует формированию национальной целостности народа, преемственности поколений, своеобразного характера и самостоятельности исторического творчества. Национальная культура совершенствуется всей совокупности общественных отношений, творческих сил, способностей и потребностей, причем не вообще а во взаимодействия с общечеловеческой.

И в этом суть диалектики национального и общечеловеческого в культуре.

Национальное самосознание (наряду с другими) является движущей силой развития национальной культуры. Поскольку через него народ приходит к самопознанию, оценке своих интересов, своей истории взаимоотношений с другими народами, оно способствует его самоорганизации, накоплению созидательных сил, их консолидации на решении актуальных проблем дальнейшего развития и совершенствования национальной культуры.

Такая закономерность в сфере национальных культур более ярко проявляется в нынешних условиях демократизации общественной жизни.

Изучение всего лучшего, совершенного, зрелого необходимо национальным культурам как условие для дальнейшего развития. С этой точки зрения принципиальное значение приобретает вовлечение каждой национальной культуры в общемировой культурный процесс, её тесное соприкосновение лучшими достижениями общечеловеческой культуры. Национальная культура поднимается на высокую ступень развития, лишь достигнув уровня мировых требований. Диалектика здесь таково, что одним из критериев её развития является способность воспринимать достижения мировой культуры в целом. Если у неё не достаточно такая способность, то оно отстает в своем развитии и появляется стремление к самоизоляции. Конечно, мировая культура – это сложное, многогранное и внутренне противоречивое явление. Это характер ее усложняет процесс восприятие и взаимодействие национальных культур, находящихся на разных социально – экономического развития. Это

связно еще сохраняющимися существенными различиями в условиях производства и потребления культурных ценностей, различием образа жизни, религиозными вероисповеданиями и другими факторами. Отсюда возникает необходимость более разумного соединения процессов развития наших национальных культур с освоением ими духовных и материальных ценностей зарубежных нации и народностей. Имеется в виду заимствование и во влечение в национальную культуру народа таких ценностей, которые соответствуют законом внутреннего развития собственной культуры, не оторвут ее от национальных исторических корней, лучших достижений и прогрессивных традиции. Пока еще у нас не выработалось высокая культура межнационального духовного взаимодействия. Достаточно фактов не продуманных заимствований зарубежных образцов и эталонов человеческих отношений, нравственного поведения, общения и в сфере материального производства.

Развитие национальных культур осуществляется не прямо линейно, а зигзагами и скачками, находясь в постоянной борьбе противоположных сторон, переходя в новую качества отрицая старых консервативных элементов. В настоящее время мировая культура берёт от каждой национальной культурой самые лучшие достижения и самобытные прогрессивные традиции.

Искусственное сближение (как было в старом строе при союзе) и сближение которое механически копирует формы схематизирует, отрывает культуру от ее исторических корней, нарушает внутренние закономерности их самостоятельного и самобытного развития. Это требует соблюдения закономерностей естественно – исторической самобытности и традиции народов в системе развития культуры во всех этапах развития общества, особенно в условиях укрепления и развитии независимости государства. Диалектику национального и общечеловеческого в культуре нужно рассмотреть через категории «общее, «особенное» и « единичное».

Рассматривая национальное в системе культуры следует иметь в виду, что оно вкладывает в себя то ценное, что создано и создается творческими силами данной нации в соответствие объективных условий, этнопсихологических, региональных и других особенностей. В нынешних условиях сущность этой понятии углубляется, имея новый качественный характер. Национальное в системе культуры новой эпохи глобализации вкладывает с себя то ценное, что создано и создается творческими силами данной нации в тесном содружестве и взаимной творческой помощи с другими нациями на базе критического освоения материальных и духовных ценностей своего прошлого, творческого применения достижений всей культуры народов и нации мирового сообщества, учитывающего идеалы настоящего грядущего мирового прогрессивного развития, отрицающего национальную ограниченность и замкнутость.

В понятие общечеловеческое следует вкладывать значение демократического содержания национальной культуры, которое характеризуется высокой гуманистической идейностью. Отсутствие такого в объяснении сущности понятие общечеловеческого в культуре, привело к тому, что оно интерпретировалось однобоко, определенный упор делался на нигилистическое отношение к национальному, к тому, что должно было служить исходных составляющим общечеловеческую культуру. На современном этапе развития общества национальная культура, особенно национальная духовная культура приобретает яркой гуманистический характер. Конечно, такая тенденция связано с другими сферами общественной жизни.

Например, элементарные человеческие отношения, общения детей с родителями, со старшими людьми у узбеков имеет национальное своеобразие и как элемент духовной культуры высоко цениться. Если объективно подходить, то эти нравственные ценности являются общечеловеческими ценностями и должны быть элементами общечеловеческой культуры. Хотя не всегда и не у всех представителей различных народов эти принципы соблюдаются.

Таким образом, каждая национальная культура содержит не только то, что отличает одну нацию от другой, но так же и то, что свойственно всему человечеству, хотя общечеловеческое проявляется в культуре каждого народа своеобразно, специфически. Свести национальную культуру исключительно к этническим особенностям, отсутствующих в других культурах нельзя и считается ошибочно. Так, как человечество едино, не смотря на этническую раздробленность. Поэтому в любые времена в эпоху глобализации в том числе, все национальные культуры без исключения входят в общечеловеческую культуру. Национальные культуры вместе образуют духовное достояние человечества.

Развития и совершенствование национальной культуры в нынешних условиях развития нашего общества требует подъема на новую ступень демократизации духовной жизни народа и перехода к новым формам организации духовного производство. Степень развитости культуры народа, нации определяется не только тем, на сколько формы ее организации отвечают требованиям дальнейшего социального прогресса. Здесь демократизации выступает лишь как один важных факторов национального развития, как орудие достижения единства духовной жизни нации. Конечно, достижение такого единства не являются самоцелью, а представляет собой важное условие выхода общества на новый этап исторического развития.

Таким образом, принцип демократизации и формы духовного производства, характерные для культуре нации выступает в духовной жизни народов земного шара как общее. Конечно, культура каждого народа развивается в тесной связи с духовной жизнью других народов.

Список литературы:

1. И.А.Каримов Высокая духовность – непобедимая сила. Т.: «Маънавият», 2008.
2. Глобальные проблемы и общечеловеческие ценности. М., 1999.
3. Жураев В. Культура, мораль, человек. Т.: 1992.

Фирер Н. Д.

канд. филос. н., доцент Сибирского федерального университета

Лаврентьева Е. А.

студентка 3 курса филологического факультета Сибирского федерального университета

ИЗ ИСТОРИИ ИССЛЕДОВАНИЯ «ЖЕНСКОГО ВОПРОСА» В РОССИИ

Дискуссии о роли женщины в обществе, о ее социальном положении, предназначении, счастье, путях к нему, об отношениях ее в семье, особенностях женщин и мужчин существовали во все эпохи. «Но, как отмечает Л.Т. Шинелева, на каждом этапе исторического развития, острота, характер постановки женского вопроса были свои. Постоянно происходила эволюция его содержания». Положение женщины в обществе выступает в качестве индикатора его прогресса. «В нем, как в капле воды, отражаются правовые, экономические, социальные, политические, культурно-нравственные традиции и тенденции общественного развития» [1, с.21].

А. Бебель в книге «Женщина и социализм» (1879 г.) писал «о положении, которое женщина должна занять в нашем социальном организме, каким образом она может всесторонне развить свои силы и способности, чтобы сделаться полным, равноправным и деятельным членом человеческого общества» [2, с. 39].

В России XIX века отчетливо звучали идеи освобождения женщины как условия подлинного равноправия в обществе. Эти идеи легли в основу целой традиции, связавшей воедино «женский» и «социальный» вопросы, определив демократический характер женского движения в России.

Представители социал-демократического направления трактовали «женский вопрос», исходя из идей социализма, задач борьбы за свержение монархии, уничтожения эксплуатации.

Сторонники социокультурного направления (В. М. Хвостов, А. Сологуб-Чеботаревская, Е. Щепкина) включали «женский вопрос» в общий контекст развития цивилизации и культуры человечества. По их мнению, первые требования женского равноправия были сформулированы именно в русле просветительских идей, а духовно-личностное, гуманистическое начало составило содержание женского протеста лишь в той мере, в какой его определяли требования равноправного труда и равной заработной платы [3, с.173].

В начале XX века А. М. Коллонтай, Л. Браун, К. Цеткин подчеркивали экономическую основу в борьбе за женское равноправие. «Чтобы решиться потребовать равноправия с мужчиной, женщина должна была стать прежде всего экономически самостоятельной...» [Цит. по: 1, с.22].

Позднее «женский вопрос» трактовался более широко. К примеру, В. Л. Бильшай, считала, что он «представляет собой сложнейшую социальную проблему, охватывающую экономические, политические, правовые и этические стороны общественной жизни. Содержание понятия «женский вопрос» многообразно. Оно вбирает в себя весь спектр отношений женщины и общества (социальные, экономические,

политические, культурно-нравственные), а также само женское движение, отражает состояние прогрессивной теоретической мысли и ход общественного развития [Цит. по: 1, с.22].

Современное изучение «женского вопроса» в нашей стране развивается в двух основных направлениях. Одно продолжает всестороннее осмысление темы «женщина и общество». Второе продолжает традиции феминизма в рамках «гендерных исследований», с тем существенным отличием, что феминизм изучает только один пол – женский, в гендерных же исследованиях представлены, как минимум, два пола – мужской и женский. Современные гендерные исследования признают полицентричность мира, различие и многообразие признается конституирующим началом природы, мира, мира мужчин и женщин. В результате, подчеркивает Т. А. Волкова, «наше общество сейчас вновь возвращается к забытому пониманию того, что социальный мир состоит не только из классов и сословий, богатых и бедных, начальников и подчиненных, различия между которыми в конечном счете вторичны, но прежде всего – из мужчин и женщин» [4, с. 4].

Концепция «гендера», по мнению Н. А. Шведовой, – первая политическая и социологическая теория, «рассматривающая женщину не в ее «природном», «естественном» качестве, не как биологическое существо, судьба которого предопределена его физиологическими особенностями, но как существо социальное, со своим особым статусом, социальными интересами, запросами, как представительницу определенной социальной страты, способную или нет действовать сообща с другими» [5, с.178].

О. А. Воронина, рассматривая гендер как социальную конструкцию, представляет его организованной моделью социальных отношений между женщинами и мужчинами, конструируемую основными институтами общества [6, с.12]. Гендер как культурная метафора отражает сложный социокультурный процесс конструирования обществом различий в мужских и женских ролях, поведении, ментальных и эмоциональных характеристиках, ...где важным элементом конституирования гендерных различий является их поляризация и иерархическое соподчинение, при котором маскулинное (мужское) автоматически маркируется как приоритетное и доминирующее, а феминное (женское) – как вторичное и подчиненное [там же, с.13].

Женщины являются особой прослойкой, имеющей свои специфические проблемы, поэтому их социальной и профессиональное самочувствие становится объектом исследований [7, с. 17].

«Современный мир, – говорит Н. М. Габриэлян, поэтесса, прозаик, главный редактор феминистского журнала «Преображение», – сотрясаем множеством кризисов: экологических, экономических, социальных, политических. Все эти кризисы – лишь проекции более глобального кризиса, а именно кризиса сознания. И, возможно, возрастающий ныне интерес к женщине и «женственности» свидетельствует о том, что они могли бы сыграть не последнюю роль в выходе из социокультурного тупика» [8, с. 132].

Женщины сегодня, особенно в сфере воспитания и образования, – важная часть интеллигенции если не в плане воспроизводства культуры, то в плане воспроизводства культурности членов общества, где одним из главных показателей должна стать высокая культура отношения к женщине.

Литература

1. Шинелева Л.Т. Женщина и общество: Декларации и реальность.- М.: Политиздат, 1990.
2. Бебель А. Женщина и социализм. – М.: ИПЛ, 1959.
3. Яновский Р.Г., Перминова А.И., Мельникова Т.А. Женщина и общество в России // Вопросы философии. – 1998. № 9. – С. 173-176.
4. Волкова Т.А. Социально-философский анализ полового диморфизма и гендерной самоидентификации. Дис...канд. филос. наук. – Томск, 1998.
5. Шведова Н.А. Дочери или падчерицы России // Политические исследования. – 2000. №2. – С. 178-184.
6. Воронина О.А. Социокультурные детерминанты развития гендерной теории в России и на Западе // Общественные науки и современность. – 2000. №4.- С.9-20.
7. Беляева Г.Ф., Горшкова И.Д., Костикова И.В. Университетские женщины. Штрихи к портрету // Общественные науки и современность. – 2000. №2.- С. 178-187.
8. Габриэлян Н.М. Пол. Культура. Религия // Общественные науки и современность. – 1996. №6.- С. 126-133.

ПОД- СЕКЦИЯ 7. Клиническая медицина.

Бакалец Е.В.¹, Марущак М.И.³, Дзыга С.В.², Бегош Н.Б.¹, Заец Т.А.¹
¹ Д.мед.н., заведующий кафедрой; ²К.мед.н., доцент; ³К.мед.н., ассистент
кафедры функциональной диагностики и клинической патофизиологии
Тернопольского государственного медицинского университета имени
И.Я.Горбачевского, Украина

ИЗМЕНЕНИЯ ПОКАЗАТЕЛЕЙ ИММУННОГО СТАТУСА ПОД ВЛИЯНИЕМ КОМПЛЕКСНОЙ ТЕРАПИИ У БОЛЬНЫХ С АЛЛЕРГИЧЕСКИМИ ДЕРМАТОЗАМИ НА ФОНЕ АКТИВНОЙ ЦИТОМЕГАЛОВИРУСНОЙ ИНФЕКЦИИ

Ключевые слова: аллергические дерматозы, цитомегаловирусная инфекция, иммунитет /**Key words:** allergic dermatosis, cytomegalovirus infection, immunity

Изучение иммунологических механизмов развития различных заболеваний является одной из основных задач современной медицины. Иммунный ответ – это защитный механизм, который пытается локализовать антигены, попавшие в организм, образование иммунных комплексов способствует удалению антигена из крови и т.п. Вместе с тем эти реакции вызывают повреждение собственных тканей, что приводит к развитию аллергических заболеваний [1, 3].

Доказано, что аллергические заболевания являются причиной возникновения иммунодефицитных состояний. Они, в свою очередь, являются основой для активации оппортунистических инфекций [2; с. 3], одной из которых является цитомегаловирусная инфекция (ЦМВИ). Известно, что цитомегаловирус (ЦМВ) способен индуцировать гиперчувствительность замедленного типа, формируя своеобразный синдром взаимного отягощения [4, 5].

Цель работы – изучить влияние иммунокорректирующей и противовирусной терапии на иммунный статус у больных с аллергическими дерматозами (АД) на фоне активной цитомегаловирусной инфекции.

Наличие ЦМВИ подтверждали путем определения в сыворотке крови титров IgM и IgG к ЦМВ с помощью твердофазного энзимного иммуноанализа и выявления ДНК ЦМВ в крови и в слюне методом полимеразной цепной реакции. Клеточный иммунитет определяли подсчетом субпопуляций лимфоцитов (CD³⁺, CD⁴⁺, CD⁸⁺, CD22⁺, CD16⁺) методом непрямой иммунофлюоресценции с помощью моноклональных антител. Уровень сывороточных иммуноглобулинов классов А, М, G определяли методом радиальной иммунодиффузии по Манчини, Ig E – с помощью твердофазного энзимного иммуноанализа типа ELISA. Концентрацию циркулирующих иммунных комплексов (ЦИК) исследовали по методике Ю.А. Гриневич, Л.Я. Каменец. Активность системы комплемента (СН₅₀) определяли по 50 % гемолизу.

Обследовано 114 пациентов с АД. В 89 (78,07%) обнаружены антитела IgM и

(или) IgG к ЦМВ. Активность ЦМВИ подтверждена выявлением ДНК ЦМВ в крови и в слюне методом полимеразной цепной реакции в 69,6 % случаев.

У всех больных АД независимо от наличия ЦМВИ определено угнетение Т-клеточного звена иммунной системы (снижение количества клеток на 24,5 %-35,1 %), увеличение иммунорегуляторного индекса на 48,7 %, возрастание функционального напряжения гуморального иммунитета (повышение в крови содержания Ig A, M, G в 1,5-1,8 раза), снижение активности общего комплемента на 36,6 %, повышение содержания циркулирующих иммунных комплексов в 2,9 раза ($p < 0,05-0,001$). У трети больных в 8,4 раза повышен уровень общего IgE.

Использование ацикловира в таблетках по 200 мг 5 раз в сутки курсом 10-12 дней и гропринозина из расчета 50 мг/кг в сутки курсом 30 дней подряд способствует нормализации показателей иммунной системы: увеличилось количество CD3⁺ на 20 %, CD8⁺ – на 68,1 %, иммунорегуляторный индекс снизился на 25,6 %, возросла активность общего комплемента на 38,6 %, снизилось количество ЦИК на 48,2% и содержание Ig A, M, G, E. Такая терапия приводит к стойкой ремиссии у 63,3 % больных, у остальных – к уменьшению площади кожного поражения на 68,6 % ($p < 0,001$), показателя SCORAD – на 52,2 % ($p < 0,001$), существенного снижения содержания IgM и IgG к ЦМВ.

При лечении больных без учета наличия сопутствующей ЦМВИ последняя активизируется, не происходит нормализации показателей иммунной системы, клиническая ремиссия наступает лишь в 30,0 % больных.

Таким образом, полученные данные указывают на целесообразность включения противовирусной терапии в комплексном лечении больных с аллергическими дерматозами с сопутствующей цитомегаловирусной инфекцией.

Література:

1. Ищейкин К.Е. Порівняльне вивчення показників імунної системи в дітей хворих на atopічний дерматит і екзему // Український журнал дерматології, венерології, косметології. – 2009. – № 2. – с. 58-63.
2. Вирусы семейства герпеса и иммунитет / Ф.С. Харламова, Н.Ю. Егорова, И.Т. Гусева и др. // Детские инфекции. – 2006. – № 3. – С. 3-10.
3. Boguniewicz M, Leung DY. Atopic dermatitis: a disease of altered skin barrier and immune dysregulation // Immunological Reviews. – 2011. – V. 242. – N 1. – p. 233-246.
4. De Benedetto A., Kubo A., A Beck L. Skin Barrier Disruption: A Requirement for Allergen Sensitization? // Journal of Investigative Dermatology – 2012. – N 132. – p. 949–963.
5. Minnicozzi M, Sawyer RT, Fenton MJ. Innate immunity in allergic disease // Immunological Reviews. –2011.– v. 242. – N 1. –106-127.

Орбцова Мария Валерьевна

студентка НИУ «Белгородского государственного университета»

ОСОБЕННОСТИ ОКАЗАНИЯ ХИРУРГИЧЕСКОЙ ПОМОЩИ БОЛЬНЫМ СТАРШИХ ВОЗРАСТНЫХ ГРУПП В УСЛОВИЯХ ГОРОДСКИХ ПОЛИКЛИНИК

На сегодняшний день вопрос об обслуживании пожилых и старых людей стоит в нашей стране очень остро. Создано много целевых государственных программ помощи людям старших возрастных групп.

Можно выделить три типа помощи: *первичная медико-санитарная помощь*, включая широкий набор методов и приемов, которые доступны как для каждого человека в отдельности, так и для всего населения и применяются при их полном и непосредственном участии; *первичная медицинская помощь* обычно обеспечивается на уровне, ассоциируемой с врачом общей практики; *гериатрическая помощь* в основном обеспечивается под руководством медицинского специалиста, который обычно входит в состав комплексной бригады.

Целью нашего исследования явилось изучение медико-организационных аспектов обследования и лечения пациентов старших возрастных групп в условиях поликлиники.

Материалом исследования явился контингент больных пожилого и старческого возраста, обратившихся за медицинской помощью к хирургу поликлиники №1 города Белгорода за 2011 год.

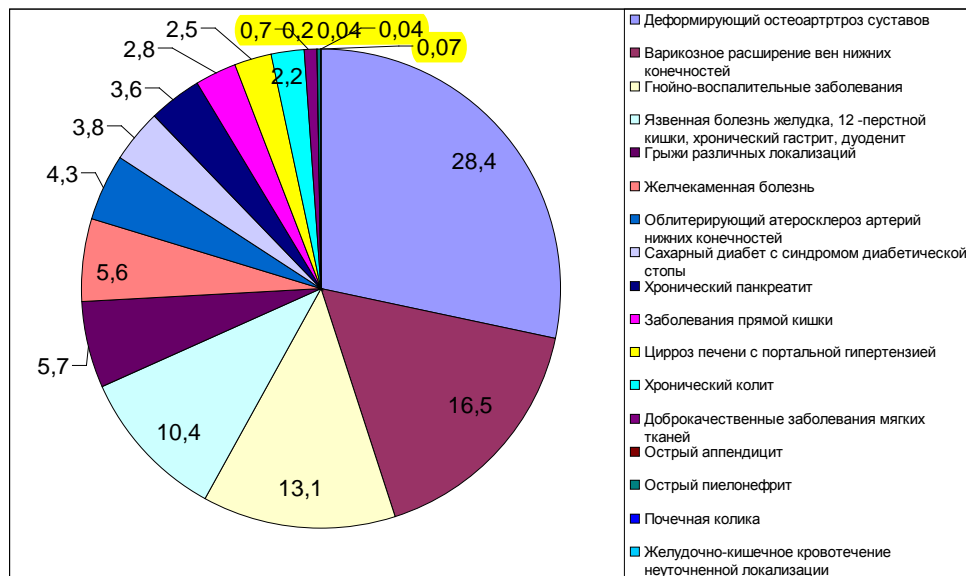

Рис.1 Структура хирургической патологии у лиц пожилого и старческого возраста, наблюдающихся у хирурга в поликлинике по месту жительства.

Таран Інна Віталіївна

здобувач наукового ступеню кандидата наук з фізичного виховання
Львівського державного університету фізичної культури

ОСОБЛИВОСТІ АВТОРСЬКИХ МЕТОДИК ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ПРИ СПАСТИЧНИХ ФОРМАХ ДИТЯЧОГО ЦЕРЕБРАЛЬНОГО ПАРАЛІЧА

Ключові слова / Keywords: дитячий церебральний параліч / cerebral palsy, інвалідність / disability, методика / technique, лікувальна фізична культура / therapeutic physical training.

Постановка проблеми. Проблема органічних уражень нервової системи у дітей, зокрема дитячого церебрального паралічу, є однією з найактуальніших у дитячій неврології. Актуальність проблеми пов'язана зі зростанням дитячої інвалідності в Україні. За даними експертів ВООЗ кількість дітей з обмеженням життєвих і соціальних функцій становить близько 10% населення земної кулі [43]. В Україні діти-інваліди становлять у середньому 2 – 3% від загальної кількості дітей [12]. У 2011 році в Україні визнано інвалідами 18717 дітей [6, 19]. Серед причин інвалідності дитячого населення на першому місці залишаються хвороби нервової системи – 18,2% [6, 19, 31], поширеність яких за останні 10 років збільшилася майже вдвічі [22]. Ці дані засвідчують масштабність та глобальний характер проблеми інвалідності.

В Україні серед загальної кількості інвалідів дитячого віку зі захворювань нервової системи діти з церебральним паралічем займають провідне місце і їх кількість становить 2,6% [12]. Актуальність проблеми зростає у зв'язку з упровадженням в Україні з 2007 р. нових критеріїв європейських стандартів виходжування новонароджених з вагою 500г (ВООЗ), що збільшить ризик інвалідності.

Проблема ДЦП має не тільки медичне і соціальне [18], але й загальнолюдське значення, оскільки мова йде про дітей, які з дня свого народження та майже на все життя стають інвалідами. Це обумовлено значною поширеністю органічних уражень нервової системи, що супроводжується різноманітністю клінічних проявів, патофізіологічних механізмів їх розвитку, важкістю в лікуванні та реабілітації.

Зв'язок теми з важливими науковими чи практичними планами. Роботу виконано згідно з темою 4.2 «Фізична реабілітація неповносправних з порушеннями діяльності опорно-рухового апарату» Зведеного плану НДУ у галузі фізичної культури і спорту на 2011 – 2015 рр.

Мета – вивчити застосування основних авторських методик фізичної реабілітації хворих з церебральним паралічем спастичної форми.

Завдання:

Вивчити та узагальнити дані літературних джерел з проблеми фізичної

реабілітації хворих з церебральним паралічем.

Проаналізувати особливості авторських методик фізичної реабілітації хворих з церебральним паралічем спастичної форми.

Результати аналізу літературних джерел. За К. А. Семеновою (1979), ДЦП – це органічне не прогресуюче ураження мозку, яке виникає в період внутрішньоутробного розвитку, під час пологів або в період новонародженості та супроводжується руховими розладами типу паралічів або парезів, рідше гіперкінезів і атаксії, а також порушення мови та психіки.

За наказом МОЗ України від 01. 12. 2009 року №889 розрізняють такі клінічні форми ДЦП [24]:

- G80.0 – Спастичний церебральний параліч (подвійна геміплегія);
- G80.1 – Спастична диплегія (синдром Літгля);
- G80.2 – Дитяча геміплегія (спастична геміплегія);
- G80.3 – Дискінетичний церебральний параліч (гіперкінетичний, атетоїдний);
- G80.4 – Церебральний параліч атактичний (атонічно-астатична форма);
- G80.8 – Інший дитячий церебральний параліч (змішані синдроми церебрального паралічу).

Пірамідний тип церебрального паралічу є найбільш поширеним типом церебральних паралічів, за статистикою, ним страждає приблизно 80% всіх осіб цього захворювання [37].

За даними багатьох авторів [4, 7, 14, 21, 23, 39] переважна кількість хворих з ДЦП спостерігається зі спастичними формами, а саме зі спастичною диплегією, що за розповсюдженням рухових порушень є тетрапарезом, при якому руки пошкоджуються значно рідше ніж ноги, інколи мінімально. У дітей зі спастичною диплегією найчастіше спостерігається вторинна затримка психологічного розвитку. 70% дітей мають мовні відхилення у формі дизартрій, значно рідше – алалія та затримка психічного розвитку – 60 – 80% [17] Важкі порушення зору трапляються приблизно у 10% дітей із ДЦП [15].

Рухові, психічні та мовні порушення залежать від ступеня й локалізації ураження головного мозку. Уже в перші місяці життя у дітей зі спастичною диплегією ДЦП такі вроджені рефлекси, як захисний, опори, повзання й крокові рухи слабо виражені або відсутні. Хапальний рефлекс, лабіринтовий шийний рефлекс, симетричний шийний тонічний рефлекс, асиметричний шийний тонічний рефлекс та рефлекси з голови на тулуб і з тазу на тулуб посилені й можуть наростати при відсутності лікування [1]. Розвиток рухових навичок залежить від ступеня виразності патологічних рефлексів [3, 40]. Настановні рефлекси розвиваються пізно, як правило після 2 – 3 років життя. Часто виникають патологічні синергії, контрактури тазостегнових і гомілковостопних суглобів, рідше колінних [46, 49].

Унаслідок порушень механізмів центральної регуляції м'язового тону у хворих з ДЦП виявляють патологічне підвищення його у флексорах, пронаторах, аддукторах [2, 16]. Як вказують деякі автори [5, 10], при ДЦП відбувається специфічний розподіл спастичності: найбільш виражене підвищення тону за типом спастичності в м'язах-згиначах кінцівок, у м'язах, які приводять стегна, у внутрішніх ротаторах стегон, підшовних згиначів стоп, у пронаторах передпліч і кисті. Такий розподіл

м'язового тонусу визначає позу дітей із церебральним паралічем спастичної форми [34, 44].

Рухові порушення являють собою своєрідне відхилення моторного розвитку, що без відповідної корекції впливає на весь хід формування нервово-психічних функцій [4]. Наявність ряду нередукованих тонічних рефлексів і відсутність своєчасного розвитку настановних є причиною створення «рефлекс-заперечуючих поз», що є одним з найважливіших факторів патогенезу контрактур суглобів. У дітей з церебральним паралічем затримане або порушене формування таких рухових функцій, як утримання положення голови, навику сидіння, стояння та ходьби. Тому хворі з церебральним паралічем потребують від суспільства не тільки великих матеріальних затрат, але й психологічних.

Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів проголошують, що кожна людина та її потреби важливі для суспільства [32]. Однією з найбільш складних проблем є розробка засобів і методів рухової активності для хворих ДЦП [5].

Недостатня ефективність відновного лікування ДЦП обумовлюється поліетіологічністю, складністю патогенезу і мультифакторіальних клінічних проявів. Усі ці обставини змушують вітчизняних і зарубіжних учених, лікарів-неврологів, ортопедів, педіатрів та реабілітологів схилитися до того, щоби зосередити увагу на допомозі цим хворим через забезпечення їх усіма можливими умовами, засобами і допоміжними пристосуваннями для їх соціальної адаптації, зводячи відновлювальне лікування до мінімуму.

На сьогодні розроблено багато авторських методик реабілітації ДЦП. Розглянемо найвідоміші з них.

К. Бобат і Б. Бобат (1945 – 1987) стверджують, що перш ніж навчити правильного руху, необхідно змінити патологічний руховий стереотип. Основний прийом цього комплексу – укладання в позу «ембріона» – виробляється правильна реакція опори, знижуються сенсорні кінестетичні порушення. Найважливішим чинником є вироблення рефлексів на положення, рефлексів з тіла на тіло і рефлексів, що сприяють утриманню рівноваги його у просторі.

В основі методу Г. Кебота (1946) є твердження про необхідність значного посилення у паретичних хворих різко ослабленої пропріоцептивної нервово-м'язової імпульсації. Автор розглядав пропріоцептивну імпульсацію як імпульсацію від нервових закінчень у м'язах, суглобах і лабіринті внутрішнього вуха. Метод пропріоцептивного нервово-м'язового полегшення він визначав як метод для посилення вольового м'язового скорочення шляхом стимуляції пропріоцептивних нервових закінчень. Для реалізації цього методу автор пропонував кілька прийомів – роботу м'яза з опором руху, що викликається його скороченням; може бути використаний пропріоцептивний рефлекс на розтягнення м'яза, що полегшує наступний вольовий рух; комбінацію деяких патологічних рефлексів з вольовими зусиллями. Отже, основа цієї методики – вироблення групових рухів, спрямованих на активізацію мотонейронів спинного мозку, що здійснюють скорочення м'язів.

Метод А. Петьо (1945 – 1967) [35] має на меті виховання рухових навичок для досягнення побутової і соціальної адаптації через усвідомлення рухового дефекту і виховання вміння концентрувати увагу та волю на досягненні кожного поставлено-

го в цей момент завдання. Кондуктивна стимуляція головним чином спрямована на «вольову» моторику, передусім – на керовану волею моторику рук, менше – на моторику тулуба та нижніх кінцівок. Петьо вважав, що дитина – це неподільна цілісність (фізична, інтелектуальна й емоційна), тому вона вимагає інтегрованого підходу з істотним акцентом на розвиток сильного почуття власної гідності [29].

Методика Темпл-Фея (1954) використовує форми руху, контрольовані структурами спинного мозку і стовбура для розвитку найпростіших активних рухів дитини. Примітивні форми рухів відтворюються у процесі формування рухового акту на основі етапів філогенетичного розвитку.

Метод У. М. Фелпса (1956) є сукупністю низки прийомів і їх різних комбінацій, а саме: масаж, пасивний, пасивно-активний та активний рух, рух при опорі, умовний рух, автоматичний рух, розслаблення, спокій, початковий рух після розслаблення і так далі.

Прийоми, запропоновані Фелпсом.

1. Умовний рух – де використовуються такі два типи прийому: а) взємопов'язані довільні рухи можуть бути завчені за допомогою пасивних рухів, при яких нормальна пропріорецепція більш здорової кінцівки, наприклад, руки – повинна вплинути сприятливо на дефектну пропріорецепцію паретичної руки і тим самим надати можливість виконати нормальний рух; б) рухи виконуються повільно, ритмічно, симетрично і мають стимулювальний характер. Вони повинні бути вибрані з групи звичайних рухів, безпосередньо корисних і пов'язаних з найпростішими фізіологічними потребами.

2. Автоматичний рух формується за умови опору на іншому рівні. Так, формування тильного згинання стоп виконується під час флексії коліна або стегна.

За методикою О. С. Стерник (1972) відпрацьовуються в численних варіантах вправи, призначені для корекції постави, порочних установок у суглобах, що тренують рухливість, активну моторику, можливість переходу з одного руху на інший. Музичний акомпанемент є в цьому випадку важливим терапевтичним засобом, що сприяє руховій активності. Після відпрацювання окремих елементів танцю необхідно переходити до навчання танців з урахуванням можливостей дитини.

За методом В. В. Польської (1975) використовуються допоміжні спеціальні засоби, надувні іграшки, ортопедичні укладки в сполученні з пасивним розтяганням напруженого м'яза одночасно з масажем.

О. К. Сенько (1976) розробив методику лікування гіпсовими пов'язками. Вважає, що підхід до корекції контрактур залежить від переважального впливу лабіринтового або шийного симетричного тонічного рефлексів, що визначають згинальну або розгинальну патологічну синергію м'язів нижніх кінцівок.

К. А. Семенова., Н. М. Махмудова (1976 – 1979) об'єднали деякі прийоми, неодноразово згадані – перед початком лікувальної фізкультури необхідне максимальне розслаблення усіх або більшості спазмованих м'язів тіла і кінцівок за допомогою масажу; пригнічення залишкових проявів тонічних рефлексів; розслаблення функціональних контрактур у суглобах кінцівок; робота з послідовного становлення вертикальної установки голови і тіла, статичної і локомоцій; корекція структури ходьби, установки стоп; виховання рухів у проксимальних і дистальних відділах верхніх кінцівок.

О. В. Жолус (1980) пропонує методику лікувального плавання для дітей перших трьох років життя, в якій використовуються прийоми пригнічування тонічних рефлексів, що не редукуються вчасно та стимуляцію розвитку вроджених рухових рефлексів. Методика плавання розрахована на корекцію рухових порушень новонароджених і дітей грудного віку.

В. Вайт (1981) базує свою методику на принципі онтогенетичного становлення моторики, пропонуючи для цієї мети використовувати вроджені рефлекторні механізми. Це вироблення активно-рефлекторних або активних рухів зі спеціальних вихідних положень, при цьому частина кінцівки фіксується. Рухи виконуються активно і пасивно одночасно верхніми й нижніми кінцівками у положенні «лежачи на животі», при цьому голова повинна бути повернута у бік руки, що виконує рух.

Методика за А. Е. Штеренгерцом (1989) ґрунтується на біомеханіці рухів, серйозності ураження й віці хворого. Особлива увага приділяється емоційному глу, навчанню трудових навичок, спортивним іграм.

Методика Г. Домана (1989 – 1990) заснована на тому, що у хворого відтворюється пасивно весь комплекс фізіологічних синергій – у м'язах тулуба, кінцівок – який забезпечує виконання заданого пасивного руху, що імітує довільний. Таким чином розвивається кінестетична пам'ять про рух і потім його відтворення, тою чи іншою мірою наближене до завдання. Рухи проводяться пасивно, по 10 – 20 разів і більше в одну хвилину, по 50 – 100 разів за одне заняття для встановлення координаційних зв'язків та закріплення їх схеми в центральних мозкових структурах. Потім вправи виконуються пасивно-активно, активно до тих пір, поки не будуть засвоєні. Після цього приступають до розробки рухів більш високої стадії розвитку.

Автори А. Г. Смолянінов, В. С. Шаргородський (1996) пропонують використовувати запропоновану методику «замкнутого кінематичного ланцюга», яку вони розглядають як своєрідний універсальний «рефлексоруйнувальний» прийом. Використовуються прийоми за їхньою фізіологічною спрямованістю на стан нейром'язового апарату переважно через структури сегментарного рівня спинного та головного мозку. Для цієї мети вони запропонували вправи, при яких дистальні відділи рук і ніг пов'язані один з одним безпосередньо або через жорстку опору. Така схема побудови вправи дозволяє виконати тільки запрограмований рух, роблячи неможливим реалізацію тонічних рефлексів, у тому числі і невидимих рефлекторних рухів. Запропонований метод є «рефлексоруйнувальним» або «рефлексогальмувальним». У процесі виконання вправ досягається стимуляція рефлексів випрямлення, погашення тонічних нередукованих рефлексів.

За А. П. Хохловим, А. Н. Доценко (1996) методика діагональної гімнастики припускає активний і пасивний вплив на рецептори опорно-рухового апарату з метою нормалізації через імпульсацію в ЦНС структур головного і спинного мозку, активність яких забезпечує підтримання правильної пози, локомоцію, маніпулятивну діяльність. У результаті цього підвищується врівноваженість і рухливість процесів гальмування та збудження, відновлюються втрачені та розвиваються нові рухові функції, нормалізуються моторно-вісцеральні рефлекторні реакції. Всі основні методики ЛФК автори об'єднують у такі три групи: методики філогенетичної спрямованості, методики онтогенетичної спрямованості та методики аналітичного характеру, спрямовані на розвиток і тренування окремих рухів.

К. А. Семенова (1996) розробила метод динамічної пропріоцептивної корекції зі застосуванням рефлекторно-навантажувального пристрою «Гравістат» і низки ортопедичних пристосувань для формування фізіологічного стереотипу руху. Конструкція пристрою дає можливість здійснювати на організм хворого багатопрофільний вплив – скорегувати порушену діяльність фізіологічно активних сполук; скорегувати позу і положення частин тіла одну відносно одної, зберігаючи при цьому рухову активність пацієнта; створити умови для корекції порушень рефлекторної системи; створити осьове навантаження на кістково-опорний апарат хворого, включаючи плечовий пояс, хребет і нижні кінцівки. У комбінезоні «Гравістат» розподіл задніх тяг не дозволяє здавлювати міжхребцеві диски і хребці дитини; забезпечити активну діяльність м'язів стопи та правильне її положення; створити еластичний каркас для тіла або окремих його частин; частково компенсувати відсутню функцію м'язів; активацію і нормалізацію вісцеральних систем і органів, що важливо для хворих на ДЦП з урахуванням недостатності функціонування таких систем, як зовнішнє дихання, кровообіг, травлення і т.п. Модель можна застосовувати дітям віком від 3 – 5 років. У цьому віці патологічний руховий стереотип вже сформований і визначено характер недостатності основних рухових функцій.

В. И Козьявкін (1999) розробив систему інтенсивної нейрореабілітації – багатокомпонентний підхід зі застосуванням різноманітних методів впливу. Основний комплекс лікувальних заходів передбачає біомеханічну корекцію хребта, мобілізацію суглобів кінцівок, рефлексотерапію, мобілізувальну гімнастику, апітерапію і механотерапію. Методика спрямована на усунення функціональних блокад суглобів хребта і відновлення їх нормальної функції, відновлення активності м'язів тулуба і напрямок потоку пропріоцептивної інформації в центри. Це сприяє формуванню у пацієнта нового функціонального стану, що забезпечує активацію резервних і відновних процесів в організмі.

В.Т. Кожевникова (2005) у своїй методиці використовує статичні розтягування, які виконуються одночасно 2 – 4-ма методистами (основа методу стретінга); застосовуються великі м'ячі, на яких для цієї мети укладається дитина, з подальшою роботою на батуті для впливу на вестибулярний апарат. Методика названа «м'яч – батут – розтяг».

У відділі відновного лікування дітей з ДЦП НДІ педіатрії РАМН за участю К. А.Семенової (2007) був розроблений метод локальної гіпотермії – накладення крижаних аплікацій на рухові точки спазмованих м'язів верхніх і нижніх кінцівок. Лід, маючи парабіотизувальну дію на систему пропріорецепторів певного м'яза, гальмує спричинену ним нього патологічну імпульсацію у відповідні мозкові структури. Проведені відразу після цієї процедури вправи сприяють розвитку більш правильно-го фізіологічного рухового акту.

За даними майже всіх вищезазначених авторів, найефективніші результати при впливі лікувальних засобів отримують саме на ранній стадії захворювання, позаяк після 3-х років патологічний руховий стереотип вже майже сформований і результати відновного лікування менш ефективні. Але, на жаль, на нашу думку, саме у цьому віці, коли у дитини нарастають патологічні синергії, формується патологічний руховий стереотип і визначено характер недостатності основних рухових функцій, більшість батьків хворих дітей тільки перебороли в собі психологічний бар'єр,

пізнали саму проблему та почали активно шукати шляхи для її вирішення. Діти, в хронічно-резидуальній стадії захворювання потребують від суспільства більше допомоги – як медичної так і соціально-економічної, а застосування фізичної реабілітації мусять мати комплексний характер. Тим більш, що з переходом захворювання в хронічно-резидуальну стадію у дітей зі спастичною формою тільки починає розвиватися маніпулятивна діяльність пальців, яка виявляється недостатньою та може не сформуватись і надалі

Висновок. Визначені провідні методики фізичної реабілітації безумовно мають багато позитивних рис, але більшість авторів не передбачають комплексного впливу на корекцію загальної і дрібної моторики, та психоемоційного стану.

Перспективи подальших досліджень пов'язано з розробкою та впровадженням авторської програми фізичної реабілітації у практику лікувально – профілактичних закладів.

Список літератури:

1. Анохин П. К. Биология и нейрофизиология условного рефлекса / Анохин П. К. – М. : Медицина, 1968. – 124 с.
2. Белоусова Е. Д. Повышение мышечного тонуса (спастичность) : руководство по фармакотерапии в педиатрии и детской хирургии. / Е. Д. Белоусова, О. Н. Малиновская. – М. : Медпрактика, 2004. – Т. 6. – С. 138-144.
3. Восстановительное лечение детей с поражением центральной нервной системы и опорно-двигательного аппарата : учеб.-метод. пособие / под ред. И. В. Добрякова, Т. Г. Щедриной. – СПб. : СПбМАПО, 2004. – 317 с.
4. Восстановительное лечение детей с перинатальным поражением нервной системы и детским церебральным параличом / Семенова К. А. – М. : Закон и порядок, 2007. – 616 с.
5. Гросс Н. А. Применение физических упражнений с учетом функционального состояния детей с нарушением функций опорно-двигательного аппарата / Н. А. Гросс // ЛФК для дошкольников и младших школьников. — 2005. — № 2. — С. 26–34.
6. Детская инвалидность в Украине [Электронный ресурс] / Н. М. Корнеев, С. Р. Толмачева, Т. В. Пересыпкина, Т. П. Сидоренко // 3 турботою про дитину. – 2012. – № 5. – С. 3–6 – Режим доступа : www.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/psmno/2012_4/01.pdf (27. 02. 2013).
7. Детские церебральные параличи. Основы клинической реабилитационной диагностики / [Козьявкин В. И., Ткаченко С. К., Качмар О. А., Бабадаглы М. А.]. – Л. : Медицина, 1999. – 295 с.
8. Доман Г. Что делать, если у вашего ребенка повреждение головного мозга? / Глен Доман ; пер. с англ. С. Л. Калинина. – Рига : Juridiskais birojs Vindex, SIA, 2007. – 329 с.
9. Ефименко Н. Н. Содержание и методика занятий физкультурой з детьми, страдающими церебральным параличом / Н. Н. Ефименко, Б. В. Сермеев. – М. : Советский спорт, 1991. – 54 с.
10. Железняк Ю. Д. Основы научно-методической деятельности в физической культуре и спорте : учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. завед. / Железняк Ю.

- Д., Петров П. К. – М. : Академия, 2001. – С. 14–22.
11. Жолус О. В. Методика лечебного плавания, страдающих детским церебральным параличом / Жолус О. В. – М. : Медицина, 1980. – 42 с.
 12. Значення реабілітаційних заходів для попередження первинної інвалідності при перинатальних ураженнях ЦНС : матеріали наук.-практ. конф. студ., молодих вчених, лікарів та викладачів (Суми, 21–23 квітня 2010 р.) / М-во охорони здоров'я та освіти і науки; Сум. держ. ун-т. та мед. інст. – Суми, 2010. – 251с.
 13. Кожевникова В. Т. Современные технологии в комплексной физической реабилитации больных детским церебральным параличом / Кожевникова В. Т. – М., 2005. – 207 с.
 14. Колкер И. А. Детский церебральный паралич. Инструментальная диагностика. Лечение // Колкер И. А., Михайленко В. Е., Шмакова И. П. — Одесса: ЗАО «Пласке», 2006. — 312 с.
 15. Куренков А. Л. Транскраниальная магнитная стимуляция в клинике детской неврологии / Куренков А. Л., Соколов П. Л., Никитин С. С. // Журнал неврологии и психиатрии им.С.С.Корсакова. – 2001. – Т. 101, № 10. – С. 59– 64.
 16. Левченкова В. Д. Патогенетические основы формирования детского церебрального паралича : автореф. дис. ... д-ра мед. наук / Левченкова В. Д. – М., 2001. – 39 с.
 17. Лильин Е. Т. Современные представления об этиологии детского церебрального паралича / Е. Т. Лильин, Н. И. Иваницкая // Российский педиатрический журнал. – 2002. – № 3 – С.35–40.
 18. Медична та соціальна реабілітація : навч. посіб. / за заг. ред. І. Р. Мисули, Л. О. Вакуленко. – Т. : ТДМУ, 2005. – 402 с.
 19. Моисеенко Р. О. Показатели состояния здоровья детского населения Украины за 2011 год [Электронный ресурс] / Р. О. Моисеенко, М. В. Голубчиков, Н. И. Руденко. – К., 2011. – 420 с. – Режим доступа : www.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/psmno/2012_4/01.pdf (02. 2013).
 20. Новое в лечении больных детским церебральным параличом / К. А. Семенова, В. И. Доценко, Б. Л. Жизневский [и др.] // Вестник Российской АМН. – 1996. – № 5. – С. 12–17.
 21. Основи медико-соціальної реабілітації дітей з органічними ураженнями нервової системи : навч.-метод. посіб. / за ред. Мартинюка В. Ю., Зінченко С. М. – К. : Інтермед, 2005. – 416 с.
 22. Особенности эпидемиологии инвалидности при заболеваниях нервной системы в Украине / Н. К. Хозбей, Т. С. Мищенко, В. А. Голик, Н. А. Гондуленко // Неврология. – 2011. – № 5(43). – Режим доступа : www.mif-ua.com/archive/issue-21476/ (02. 2013).
 23. Павлов Ю. И. Анализ основных причин, способствующих развитию церебрального паралича по данным специализированного детского учреждения / Ю. И. Павлов, И. И. Грицань // Детская и подростковая реабилитация. – 2007. – № 1. – С. 27–29.
 24. Про затвердження клінічного протоколу санаторно-курортної реабілітації дітей з церебральним паралічем : наказ МОЗ України від 01.12.2009 року № 889 // Управління закладом охорони здоров'я. – 2010. – № 1. – С. 93– 103.

25. Польской В. В. О некоторых предпосылках нарушений статики и локомоции у детей первых 2-х лет жизни, страдающих детским церебральным параличом : автореф. дис. ... канд. мед. наук / Польской В. В. – М., 1975. – 33 с.
26. Семенова К. А. Лечение двигательных расстройств при детских церебральных параличах / Семенова К. А. – М. : Медицина, 1976. – 183 с.
27. Семенова К. А. Медицинская реабилитация и социальная адаптация больных детским церебральным параличом / К. А. Семенова, Н. М. Махмудова. – Ташкент : Медицина, 1979. – 123 с.
28. Сенько О. К. К вопросу о патогенезе развития контрактур и деформаций нижних конечностей при детском церебральном параличе и методика их консервативного лечения : дис. ... канд. мед. наук / Сенько О. К. – М., 1976.
29. Система керованого навчання : інформ.-метод. посіб. для батьків, педагогів та реабілітологів / [Бойко А., Карбишева Т., Круль М., Луценко Т., Пауль П.] / упоряд. Т. М. Луценко. – [2-ге вид, перероб. та допов.]. – Суми : Університетська книга, 2009. – 76 с.
30. Смолянинов А. Г. Кинезитерапия детского церебрального паралича / А. Г. Смолянинов, В. С. Шаргородский. – К., 1996. – 60 с.
31. Состояние проблемы детской инвалидности / Л. В. Ващенко, А. Л. Хитрик, О. Ф. Рубашная, Л. И. Вакуленко, Л. П. Бадогина, А. В. Вакуленко // Педиатрия. Неонатология. – 2012. – № 6(41). – Режим доступа : www.mif-ua.com/archive/article/34721 (02. 2013).
32. Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів: Резолюція Генеральної Асамблеї ООН № 48/96, прийнята на сорок восьмій сесії ГА ООН 20 грудня 1993 року – К.: ВГСПО “НАІ України”, 2003. – 40 с.
33. Стерник О. А. Использование элементов хореографии в лечении детских церебральных параличей / О. А. Стерник // Медицинский журнал Узбекистана. – 1972. — № 4. — С. 77—79.
34. Улицкий Л. А. Диагностика нервных болезней : руководство для врачей / Л. А. Улицкий, М. Л. Чухлина. – СПб., 2001. – С. 49 – 72.
35. Финк А. Кондуктивная педагогика А. Петё. Развитие детей с нарушениями опорно-двигательного аппарата. – М. : Академия, 2003. – 132 с.
36. Хохлов А. П. Диагональная гимнастика для детей и взрослых с церебральной патологией / А. П. Хохлов, А. Н. Доценко. – М., 1996. – 15 с.
37. Церебральний параліч та реабілітація його спастичних форм : метод. вказівки до виконання практичних робіт з курсу «Фізична реабілітація при захворюваннях нервової системи» для студентів спеціальності «Фізична реабілітація»/ Д. М. Воронін, В. М. Трач. – Хмельницький : ХНУ, 2008. – 55 с.
38. Штеренгерц А. Е. Лечебная физическая культура и массаж при заболеваниях и травмах нервной системы у детей / Штеренгерц А. Е. – К. : Здоровье, 1989. – 186 с.
39. Этапная реабилитация больных со спастическим параличом / А. В. Пчеляков // Вестник физиотерапии и курортологии. – 2001. – № 1 – С. 66 – 68.
40. Allano G. Kinesithérapie des blocs interscaleniques dans le d'épaules douloureuses on enraidies / Allano G., Kats Fournier, Boursier A. // SCI. – 2005. – Vol. 452. – P.21 – 24.

41. Bobath B. Motor development in the different types of cerebral palsy / Bobath B., Bobath K. – London – England, 1975. – P. 2 – 19.
42. Fay T. Neurophysical Aspects of Therapy in Cerebral Palsy / Fay T. // Archives of Physical Medicine. – 1948. – Vol. 29. – P. 327 – 334.
43. Health for all. Statistical Data Base, Vers. — Copenhagen : WHO Regional Office Europe Update, 2009.
44. Homberg V. Rehabilitation cerebravascular diseases / Homberg V. // Cerebral Ischemia. – 1991. – P. 211 – 216.
45. Kabat H. Proprioceptive facilitation in therapeutic exercise / Kabat H. // Physical Medicine Library. – 1958. – Vol. 3.
46. Valmassy R. Clinical biomechanics of the lower extremities / Valmassy R. – St. Louis : Mosby, 1996. – 510 p.
47. Phelps W. H. The role of physical therapy in cerebral palsy / Phelps W. H. – London, 1958. – P. 251 – 261.
48. Vojta V. Das Vojta-Prinzip / Vojta V., Peters A. — Springer : Heidelberg. — 1992. – 137 s.
49. Wong M. S. Biomechanical evaluation of the Milwaukee brace / M. S. Wong, J. H. Evans // Prosthet. Orthot. Int. – 1998 – Vol. 22, № 1. – P. 54 – 67.

Малеева Т.Л.

аспирант кафедры УЭФ ГБОУ ВПО ПГФА Минздрава РФ
г. Пермь, Российская Федерация

КАНАЛЫ СБЫТА ТОВАРОВ АПТЕЧНОГО АССОРТИМЕНТА НА ПРИМЕРЕ ДЕТСКОГО ПИТАНИЯ

Ключевые слова: Фармацевтический маркетинг/Pharmaceutical marketing, канал сбыта/Canal distribution.

В настоящий момент производство детского питания в России находится на достаточно высоком уровне и вполне выдерживает конкуренцию со стороны западных предприятий. В тоже время ряд авторов, проводившие обобщенные маркетинговые исследования рынка товаров детского питания, отмечают необходимость изучения ряда групп факторов, оказывающих влияние на развитие данного рынка: потребительские факторы и факторы внешней среды, в том числе влияние торговых организаций – конкурентов по данной группе товаров.

Фармацевтический маркетинг – это система организации и управления фармацевтической деятельностью в сфере обращения лекарственных средств, ориентированная на изучение запросов потребителей с целью улучшения качества жизни отдельного индивида и повышения благосостояния общества в целом. (ММА им. И.М.Сеченова, 2001 г.).

Доведение продукта до потребителя — элемент комплекса маркетинга, характеризующий деятельность организации, направленную на то, чтобы сделать продукт доступным целевым потребителям. Одним из ключевых вопросов доведения продукта до потребителя является выбор для различных видов продукта типа канала распределения.

Под каналом распределения понимается ряд организаций или отдельных лиц, включенных в процесс, делающий продукты доступными для использования или потребления индивидуальными потребителями или производственными организациями; это путь, по которому товары движутся от производителя к потребителю [1, с. 5]. Участники канала распределения выполняют следующие функции: собирают и распространяют маркетинговую информацию; стимулируют сбыт; устанавливают контакты; подгоняют продукт под требования потребителей (сортировка, сборка, упаковка); проводят переговоры; транспортируют и хранят товары; финансируют функционирование канала; принимают на себя риск за функционирование канала.

Каналы распределения можно охарактеризовать числом уровней канала (канал нулевого уровня, одноуровневый канал, двухуровневый канал и т.д.). Каналом нулевого уровня для продуктов ДП являются производители ДП, которые представлены как отечественными (ОАО «Детское питание «Истра-Нутриция», группа компаний «Нутритек») (Винни, Нутрилак, Агуша), так и зарубежными фирмами (Hipp (Германия), Nutricia (Голландия), Similac (Испания), Humana (Германия), Nestle (Швейцария)).

Оптовые фирмы представлены следующими компаниями: ООО Доста Групп,

ООО Великие, ООО Росби и др.

Среди розничных каналов сбыта товаров ДП выделяют:

- специализированные детские магазины;
- супермаркеты;
- аптечные организации (аптеки, аптечные пункты и аптечные киоски) [2];
- специализированные аптеки для детей.

Сила в каналах дистрибуции имеет тенденцию принадлежать тому, у кого наилучшие взаимоотношения с конечным потребителем [3, с.12].

Для изучения потребительских факторов, влияющих на фармацевтический рынок товаров детского питания, был использован метод анкетирования, в котором приняли участие население (родители детей в возрасте до 6-ти лет) городов Пермь и Киров. Период проведения анкетирования с января по март 2013 года. Всего получено 54 анкеты.

Анализ собранных данных позволил выделить основные причины приобретения детского питания в аптечных организациях:

1. уверенность в качестве покупаемой продукции – 71,1 % ;
2. удобство в месте покупки – 15.8 % ;
3. наличие широкого ассортимента и доступность по цене 7,9%;
4. хорошее обслуживание – 5,3%.

Таким образом, современная аптечная организация является одним из наиболее успешных каналов сбыта товаров детского питания.

Литература:

5. Голубков, Е.П. Маркетинговые исследования: теория, методология и практика. — М.: Издательство «Финпресс», 1998. — 416 с.
6. Приказ Министерства Здравоохранения и Социального развития N 553н от 27 июля 2010 г. « Об утверждении видов аптечных организации».
7. Кристофер, М. и др. Маркетинговая логистика / Мартин Кристофер, Хелен Пэк. – М.: Издательский дом «Технологии», – 2005. – 200 с.

Мельников С.В.

Аспирант, СПбГХФА, каф. Управления и Экономики фармации

АКТУАЛЬНЫЕ ОТЛИЧИТЕЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ АПТЕЧНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ

Ключевые слова/Keywords: аптека/pharmacy, формат/format, конкуренция/competitive

В настоящее время создаётся впечатление, что аптеки в своём развитии зашли в тупик, не развиваются, их деятельность повторяет прошлые циклы. Высокие темпы роста и свободные доли фармацевтического рынка до кризиса 2008г способствовали увеличению объёмов продаж и экспансии на новые рынки сбыта [5, с.35]. Все больше усилий прилагается по развитию бизнеса в направлении поиска новых механизмов сочетания обеспечения социально доступного и грамотного фармацевтического консультирования [3] и удержанию прибыльности аптек.

Основной целью деятельности аптечных организаций является достижение двух главных результатов: маркетингового – удовлетворение наиболее эффективным способом спроса потребителей фармацевтической помощи, и экономического – поддержание рентабельности деятельности.

Российский розничный фармацевтический сектор достиг точки насыщения, в Санкт – Петербурге на одну аптеку приходится около 3600 человек, в Москве 4500. В условиях высоко конкурентного насыщенного рынка наиболее экономически и социально обоснованным методом совмещения медицинского и коммерческого аспектов деятельности аптечной организации может служить стратегия ориентации на конкретную целевую аудиторию потребителей [1], что выражается в появлении соответствующих форматов торговли.

Формат торговли, как метод управления аптечной организацией актуален в условиях современной экономической действительности. В настоящее время в обществе наблюдается расслоение, и оно будет происходить дальше: коэффициент Джини в 2012 году составил 0,42 против 0,39 в 2000 году [7]. Коэффициент Джини – количественный показатель, оценивающий степень дифференциации доходов населения.

Было выбрано и обследовано 64 аптеки из 1380, открытых для населения Санкт-Петербурга [6], что является репрезентативной выборкой, рассчитанной по формуле:

$$n = N / (1 + 0,015N), \text{ где}$$

n – объём репрезентативной выборки

N – общее количество аптечных организаций Санкт-Петербурга, за исключением больничных аптек.

Исследование проводилось методами «полевых» маркетинговых исследований: наблюдения, подсчёта чеков, «тайного покупателя». Исследовались аптеки различных районов Санкт-Петербурга.

В соответствии с ГОСТ-Р 51773 выделяют следующие признаки предпри-

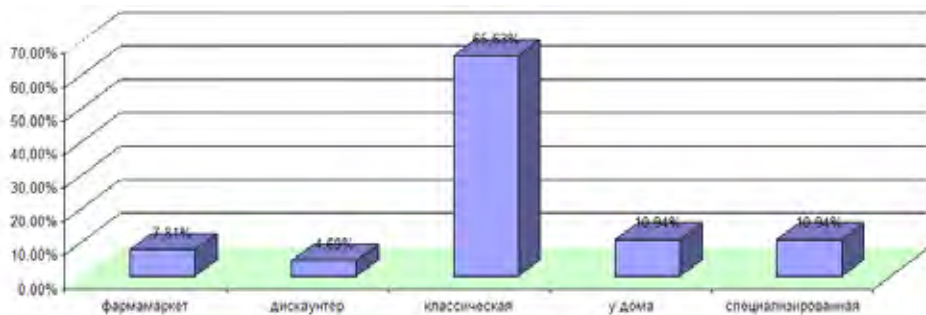

Рисунок 1. Распределение аптечных организаций по форматам торговли.

ятий торговли:

Характер ассортимента: универсальный, ограниченный ассортимент продовольственных, непродовольственных товаров, наличие собственных торговых марок, широкий, ограниченный ассортимент, специализированный ассортимент, узкий, комбинированный ассортимент.

Формы торгового обслуживания: самообслуживание, индивидуальное обслуживание, индивидуальное обслуживание через прилавок, обслуживание по каталогам, по предварительным заказам.

Площадь торгового зала,

Способ организации торговой деятельности: автономные, фирменные,

Другие отличительные особенности: наличие стоянки, наличие цехов для производства продукции, розничная, оптовая, мелкооптовая продажа,

Форма собственности.

Существуют различные системы отнесения торгового предприятия к одному из форматов, базирующиеся на сочетании групп вышеперечисленных параметров. Различные наборы этих групп формируют базу для отнесения к тому или иному формату.

Анализ репрезентативной выборки аптечных организаций Санкт – Петербурга с последующей статистической обработкой результатов показывает характер распределения аптечных организаций по следующим форматам торговли. (Рис. 1.)

Данное распределение подтверждает массовую направленность аптечного бизнеса на сегодняшний день, и в то же время показывает стремление к сегментации и маркетнгово-ориентированной коммерческой политике, направленной на удовлетворение потребностей целевого сегмента покупателей.

В конечном итоге, решение такой сложной задачи как совмещение и удовлетворение медицинского аспекта фармацевтической деятельности наряду с основной целью любого коммерческого предприятия – получением прибыли, лежит именно в дифференциации торговых объектов аптечных сетей. Специфика формата аптеки «у дома» или «удобной» аптеки заключается в индивидуальном подходе к узкой группе постоянных покупателей. Уровень издержек и торговых наценок аптеки дискаунтера не позволит оказывать качественное и продолжительное консультирование, необходимость поддержания покупательского потока на высоком уровне диктуется спецификой выхода данного аптечного предприятия на точку безубыточности.

На сегодняшний день, лидирующие маркетинговые позиции в фарм-ритейле принадлежат крупным аптечным сетям, именно они, в конечном итоге формируют «высоту барьера», которую необходимо преодолеть новым игрокам для входа на рынок, при этом большинство фирм концентрируются на потребностях «ядра» рынка, предлагая товары, удовлетворяющие нужды большей части покупателей [1, 4]. Как следствие рынки сегментированы слабо, потребности покупателей удовлетворяются частично, а все конкурирующие бренды сконцентрированы на одном и том же уровне релевативной характеристики товара.

Постоянная ценовая конкуренция основных игроков фарм-ритейла выводит с рынка не только единичных предпринимателей но и собственные денежные средства, без которых невозможно осуществлять социально качественное предоставление услуг.

Работа на развитом рынке, в том числе и аптечном, – это работа не столько и не только с товаром, это прежде всего работа с потребителем. Аптечный бизнес сегодня должен интегрировать усилия по выявлению и удовлетворению потребностей людей. Работа с потребителем, анализ и прогноз развития взаимоотношений с покупателями – наиболее перспективные методы коммерческой деятельности аптечного учреждения, нежели управление поведением покупателя при продажах [1].

Проведенное каждой организацией сегментирование потребительского рынка позволит более полно и качественно соответствовать запросам населения и оперативно реагировать на его изменения. Форматы торговли подстраивают всю деятельность аптеки под запросы целевого покупателя. Без эффективной ориентации на определённую целевую группу потребителей невозможно добиться качественной и экономически выгодной фармацевтической помощи [2].

Литература:

1. Ж.Ж.Ламбен. Менеджмент ориентированный на рынок / Перев. с англ. под ред. В. Б. Колчанова. – СПб.: Питер, 2001. – 800 с.
2. Молоткова Н.В., Соседов Г.А. Основы коммерческой деятельности. – издательство ТГТУ, 2004. – 89с
3. Багирова В. Л. Управление и экономика фармации. Издательство: Медицина, 2004. – 720с.
4. Котлер Ф. Основы маркетинга. Краткий курс. М.: Издательский дом «ВИЛЬЯМС», 2007, – 656с.
5. Рыжкова М.В., Чистякова Е.Ю., Дукельская Н.К. Выбор торгового формата аптечной организации, – //Ремедиум, 2012, – №11, – с.35-39
6. Официальный информационный сервер комитета по здравоохранению Администрации Санкт-Петербурга. [Электронный ресурс] URL: <http://www.zdrav.spb.ru/> (Дата обращения: 27.05.13).
7. Официальный сайт. Федеральная служба государственной статистики. [Электронный ресурс] URL: <http://www.gks.ru> (Дата обращения: 27.05.13).

Ткаченко Н.А.,

доцент кафедры управления и экономики фармации Запорожского государственного медицинского университета, к.фарм.н.

Червоненко Н.М.,

доцент кафедры управления и экономики фармации Запорожского государственного медицинского университета, к.фарм.н.

Григорян И.А.

провизор-интерн факультета последипломного образования Запорожского государственного медицинского университета

ИЗУЧЕНИЕ МОТИВОВ ВЫБОРА ПРОФЕССИИ «ПРОВИЗОР» СТУДЕНТАМИ ЗАОЧНОЙ ФОРМЫ ОБУЧЕНИЯ

Ключевые слова: фармация, образование, мотивы выбора / **Keywords:** pharmacy, education, motives of choice

Нормативные и содержательные основы профессиональной деятельности побуждают современных специалистов к проявлению совокупности профессиональных знаний, умений и навыков, основой формирования которых является прямая мотивация их профессионального выбора. Интерес личности к продуктивному профессиональному самовыражению проявляется под влиянием совокупности факторов, среди которых важную роль играет профессиональная мотивация, формируемая в процессе профессиональной ориентации и подготовке.

В формировании компетентного специалиста в сфере фармации не последнюю роль занимает приоритетность мотивов выбора профессии провизора.

Целью работы явилось определение приоритетных мотивов выбора профессии «провизор» студентами заочной формы обучения. В качестве объекта исследования выступили студенты Запорожского государственного медицинского университета фармацевтического факультета 4 и 5 курсов заочной формы обучения (ЗФО). Для выполнения поставленной задачи были использован метод анкетирования, метод сравнительного и аналитического анализа.

Анализ социально-демографического сегмента респондентов показал, что в исследовании приняли участие 87,8% представителей женского пола и 12,2% мужчин.

По возрастной категории студенты заочной формы обучения распределились следующим образом. Наиболее значимую группу составили респонденты в возрасте от 20-25 лет – 84,3%. В возрастной сегмент от 26 до 30 лет вошли 11,3% студентов. Незначительный возрастной показатель составили лица от 31 до 35 лет и свыше 35 лет: соответственно 1,7% и 2,7%.

Одной из возрастных классификаций психологов лица в возрасте до 30 лет представляют категорию «молодежь». Согласно такой градации 95,6% студентов можно отнести к категории молодежи (от 20 до 30 лет) и 4,4% респондентов к лицам более 30 лет.

В результате анкетирования установлено, что 87,8% студентов заочной формы обучения ранее получили среднее специальное образование в фармацевтических или медицинских училищах. После школы на специальность «фармация» данной формы обучения поступило 8,7% опрошенных. Сегмент студентов, которые уже имели одно (или первое) высшее образование был незначителен – 3,5%.

Исследование, посвященное проблеме мотивации выбора профессии, показало большое разнообразие методов влияющих на выбор профессии «провизор». Установлено, что для большей части респондентов (18,2%) приоритетным мотивом при выборе профессии «провизор» стало хорошие условия труда. Желание помочь людям указали 17,3% опрошенных. Для 13,3% респондентов сыграл роль престиж данной профессии в современном обществе. Почти такую же часть студентов привлекает хорошая оплата труда (12,3%). О профессии провизора 11,8% студентов мечтали с детства. Желание продолжить династию фармацевтов и рекомендации родителей указали по 7,9% анкетированных. В равной мере приоритетными мотивами стали желание продолжить династию медицинских работников и желание получить высшее образование в любом высшем учебном заведении – по 4,4%. Иные мотивы указали 2,5% респондентов.

Результаты исследования показали, что студенты в анкетах указали от 1-4 причин, которые стали определяющими в выборе профессии «провизор». Почти половина студентов (47%) указали только одну причину, которая сыграла решающую роль в выборе профессии. 33% респондентов, отвечая на этот вопрос, отметили два варианта ответа. Для 17,4% студентов определяющими мотивами в выборе профессии «провизор» сыграли три причины указанные в анкете. Незначительный сегмент занимают анкеты, в которых отмечены 4 причины выбора профессии.

Для дальнейшего анализа факторы мотивации в выборе профессии распределили по двум группам: 1 – экономические мотивы и 2 – социально-психологические.

В первую группу факторов мотивации в выборе профессии вошли: работа хорошо оплачивается, хорошие условия труда, главное получить высшее образование, престиж специальности в обществе.

Вторая группа была представлена следующими факторами: мечта с детства, желание помочь людям, настояли родители, продолжение династии медицинских (фармацевтических) работников, иное.

Результат такого распределения ответов респондентов показал, что больше половины студентов заочной формы обучения ориентировались на социально-психологические мотивы в выборе профессии провизор – 51,7%. Остальные 48,3% предпочли экономические факторы.

Вывод. Установлено, что 95,6% студентов заочной формы обучения составляет категория «молодежь» и в анкетах указали от 1-4 причин, которые стали определяющими в выборе профессии «провизор».

Козлов А.В.

Аспирант географического факультета
НИ МГУ им. Н. П. Огарева, г. Саранск

МЕТОДОЛОГИЯ НАУЧНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ В СФЕРЕ СЕЛЬСКОГО ТУРИЗМА. ГЕОСИСТЕМНЫЙ ПОДХОД

Ключевые слова / Keywords: Методология исследований / Research Methodology, сельский туризм / rural tourism, геосистемный подход / geosystem approach

Современные тенденции в туристской сфере диктуют совершенно новые направления, отвечающие все более изменчивым потребностям человека.

Туристский рынок на сегодняшний день становится все более насыщенным различными предложениями, образуются новые функциональные единицы в мировой туристской системе, расширяются границы понимания туризма не только как экономического, географического, социального явления, но и как философской и, что наиболее актуально в XXI веке, экологической концепций.

Развитие сельского туризма в качестве нового сектора туристской деятельности, и тем более как объекта научных исследований, требует рассмотрения и точного определения понятийного, категорийного аппарата, определения общей концепции данного феномена, и что наиболее важно, методологической основы исследований теоретического и практического характера.

Методология исследований в данной сфере, хотя и заимствует принципы и методы исследований других областей туризма, находится в стадии становления и требует большей разработанности и осмысленности.

Методология исследования туристской деятельности позволяет обосновать научный подход к изучению и решению теоретических практических вопросов сельского туризма. В ее основе лежит изучение данного вида туризма как общественного, нового явления, носящее активный характер.

Методология как учение о методах исследования в сельском туризме составляет совокупность взглядов, результат понимания и осмысления практики жизни, что позволяет создавать конкретные теоретические суждения об изучаемых явлениях и процессах. Для изучения данного направления как вида деятельности людей, как развивающейся отрасли, проводят исследования с помощью различных методов. В науке о туризме специалисты и ученые опираются на общую, специальную и частную методологию.

Общая методология обеспечивает правильные и точные представления об общих законах развития туризма, в частности и аграрного. В основе ее лежит диалектический подход к пониманию сущности туризма.

Специальная методология позволяет формулировать законы и закономер-

ности, относящиеся к своеобразию формирования, развития феноменов, которые исследуются. Данная методология при исследованиях конкретных явлений и процессов в туризме позволяет применить соответствующие методы и принципы, методики, способы и приемы.

Частная методология представляет собой совокупность методов, способов и методик исследования конкретных явлений, которые составляют объект и предмет ее анализа.

В теоретических исследованиях вопросов сельского туризма и решении практических задач используются различные методы. Общенаучные методы, такие как анализ и синтез, наблюдение, эксперимент, сравнение, являются незаменимыми в исследованиях данного вида туризма. Так как область знаний сельского туризма составляют различные аспекты, то большое количество и разноразнообразие методов и приемов имеет место быть. При решении различного рода задач часто используются географические методы, такие как метод районирования, историко-географический, картографический методы, геосистемный анализ, новейшие аэро – космические методы.

Так как туризм, а в частности и сельский, несет в себе в большей степени экономическую сущность, применяются различные экономические методы. Среди них качественный и количественный анализ деятельности предприятий сельского туризма, различные графические и математические методы исследования экономической составляющей.

При решении практических вопросов часто применяются социологические методы исследования, такие как опрос, интервью, контент-анализ.

Специфика исследования сельского туризма, разработки методологической базы и теории состоит в том, что данное явление – точка соприкосновения многих дисциплин и поэтому вызывает некоторые сложности в его понимании. Глубокие теоретические знания, теории и парадигмы являющиеся теоретической основой, отсутствуют по причине молодого состояния сферы туризма в общем, не говоря уже о сельском туризме. Методологию данного вида туризма можно охарактеризовать как современную методологию, опирающуюся на новые разработки и технологии, однако не оставляя во внимание традиционные методы.

Одним из таких наиболее важных методов с точки зрения понимания сельского туризма как объекта географических исследований является геосистемный подход. В данном контексте сельский туризм рассматривается как единая система, определенная территориально, которая включает три главных элемента или подсистемы: природа, население и хозяйство и имеет прямые, косвенные и преобразованные связи. Все три элемента крайне важны и присутствуют в организации сельского туризма в полной мере.

Сельский туризм не может существовать без природной базы, так как ориентирован на отдых в сельской местности, которая главным образом состоит из природных элементов (ландшафт, климат, растительные и животные ресурсы и т.д.) Население и хозяйство также является крайне важным, так как туризм представляет собой хозяйственную деятельность, опирающуюся и на трудовые ресурсы в частности.

Т.В. Гукалова, магістрант

Н.П. Бондар, доцент

О.В. Арпуль, доцент

Національний університет харчових технологій

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА В ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

В Україні прослідковується нестача закладів розміщення для людей з обмеженими фізичними можливостями, незважаючи на те, що у готелях повинні бути забезпечені умови доступу і проживання інвалідів, що пересуваються на кріслах-колясках (згідно з ДБН В.2.2-17 та ДСТУ 4269). При цьому в готельному комплексі передбачають резервні одно-і двомісні номери з відповідним обладнанням, шириною проходів і дверних прорізів, а також пристроїв для безперешкодного пересування інвалідів по горизонтальних і вертикальних комунікаціях. За стандартами проектування готелів ганки основних входів обладнують пандусами з уклоном не більше 1:12 для вільного пересування. Система відчинення, фіксації і зачинення дверей центрального входу також має забезпечувати інвалідам на кріслах-колясках безперешкодний вхід – вихід до будинку готелю. Номери для інвалідів на кріслах-колясках, з дефектами зору та незрячих розміщують на першому поверсі. [1]. Але, всього цього в недостатньо, оскільки статистика по Україні за 2011 рік свідчить про те, що кожен 15 громадянин країни – інвалід. Однак, це не завжди помітно, тому що люди з обмеженими можливостями не часто подорожують державою, адже умов для вільного та комфортного пересування майже відсутні.

Що стосується інших держав, то різні країни світу приділять туристам з обмеженими фізичними можливостями більшої уваги, вони створюють та реконструюють нові готельні комплекси для більш комфортного перебування та відпочинку. Наприклад, готель «*Access centres*» в Туреччині, пропонує унікальну можливість повноцінного відпочинку сім'ям, людям будь-якого віку і фізичних можливостей. Цей готель спеціально спроектований і обладнаний під потреби людей з обмеженими фізичними можливостями. Так, кожен номер передбачає всі умови для комфортного перебування гостя залежно від групи інвалідності та з урахуванням фізичних можливостей. Повністю весь готель пристосований для вільного та зручного пересування осіб в інвалідних візках, це ж стосується і усієї території готелю, наприклад в басейнах передбачені гідравлічні ліфти. Іншим прикладом є готель «*Silken Puerta*» в іспанській Малазі, який так же оснащений всім необхідним для проживання людей з обмеженими фізичними можливостями. У кожному номері є стандартні таблички з проханнями не турбувати або прибрати номер, виконані шрифтом Брайля, персонал на рецепції навчений мові жестів. Кімнати і санвузли обладнані всім необхідним оснащенням для потреб інвалідів. Гості готелю мають можливість вільно та комфортно пересуватися по всій території готелю та території в цілому.

Що ж стосується України, то наявна база закладів розміщення менш забезпечена спеціалізованими закладами для людей з обмеженими фізичними можливостями-

ми. Наявність спеціальних пандусів, ліфтів, тощо, є не зовсім достатнім для комфортного відпочинку, особливо зважаючи на відсутність у персоналу спеціальних навичок обслуговування осіб із обмеженими фізичними можливостями. Також необхідно звернути увагу на те, що не всі гості можуть без сторонньої допомоги вільно пересуватися готелем, вільно відвідувати заклади харчування та почуватися незалежним, адже інвалідність – це лише стан, а не обмежений спосіб життя.

На території України все ж функціонують заклади розміщення, які в деякій мірі відповідають потребам інвалідів. Наприклад, пансіонат «Сонячний», який знаходиться в Криму, має більш комфортні умови для перебування людей з обмеженими можливостями. Перший поверх обладнаний всім необхідним матеріально-технічним обладнанням, на території готелю є спеціальні пандуси, які безпосередньо ведуть до моря.

Зкладам розміщення України необхідно більшої уваги приділяти універсальному дизайну в готелях, оскільки на сьогоднішній день стан номерного фонду не в повній мірі задовольняє потреби людей з обмеженими можливостями.

Що стосується Івано-Франківщини, то в останні роки спостерігається повільне зростання завантаженості готелів. Згідно головного управління статистики у Івано-Франківську за 2010 рік, кількість підприємств готельного типу на території області становила 42 одиниці з одночасною місткістю 2074 місця (1180 номерів). Із загальної кількості підприємств розміщення безпосередньо на готелі припадає 75%, з них 2 категорійних (надають сервіс рівня три «зірки»), є молодіжна база та гірський притулок, 2 гуртожитки для приїжджих та 3 інших місця для короткотермінового проживання. [2].

Приблизно 20% гостей Івано-Франківщини, що користуються послугами готельного сектору – це переважно вітчизняні туристи. У 2010 році послугами 42 закладів розміщення області скористувалося 73 246 осіб, з них 7262 – іноземці із 26 країн світу (переважно жителі сусідніх держав – Польщі, Росії, Молдови, Словаччини, а також – Німеччини, Канади, США, Італії та ін.).

На території області розташовано 13 санаторно-профілактичних закладів (місткістю переважно на 250 ліжко-місць), 3 лікувально- оздоровчих комплекси та лише один пансіонат «Синегора», на 200 ліжко-місць, в якому послуги отримують громадяни похилого віку, ветерани війни та праці, інваліди, які потребують стороннього догляду, побутового і медичного обслуговування.

Варто відзначити, що останнім часом в Івано-Франківську приділяється чимала увага покращенню стану розвитку рекреаційних і туристичних ресурсів. Так, як за останні роки була проведена робота з масштабної реконструкції найвизначніших пам'яток історії і культури, а також інфраструктури міста і області. В даному регіоні спостерігається зростання туристичних фірм і з року в рік збільшується кількість туристів.

Пожвавлення розвитку туризму в Івано-Франківській області також пов'язане з вдалим географічним розташуванням, а саме розміщенням в зоні рекреації – Карпатських гір. В Івано-Франківській області приділяється чимала увага покращенню стану і розвитку рекреаційних і туристичних ресурсів, як наслідок поживався розвиток готельного господарств в області, що пов'язано з унікальністю географічного положення Українських Карпат, оскільки клімат сприятливий для оздоровлення та

лікування захворювань опорно-рухового апарату, нервової, серцево-судинної системи, органів дихання та ін. На сьогодні стан готельного господарства області залишає бажати кращого, оскільки він не за всіма критеріями відповідає загальним вимогам і здебільшого номери мають застарілу матеріально-технічну базу.

Таким чином, у Івано-Франківську наявна достатня кількість закладів розміщення, в тому числі для ділових людей, курортні, спортивні готелі, транзитні готелі та готелі, що розташовані поруч з основними трасами міста та є лише один пансіонат.

Аналітичний огляд дає підставу вважати, що проектування нового спеціалізованого закладу розміщення на території Івано-Франківської області буде доречним та перспективним, адже обрана місцевість ідеально підходить для оздоровлення та відпочинку в цілому.

Література

1. Державні будівельні норми України. Будинки і споруди . Готелі. ДБН В.2.2-20-2008 (5.1.1, 6.1.6, 6.2.3.) 2. Готельне господарство Івано-Франківської області у 2007-2010 рр.: Стат. зб. – Івано-Франківськ: Гол. упр. статистики в Ів.-Фр. обл., 2010 – 59 с

Нездойминов С. Г.

к.э.н., доцент

Грачева А.

магистрант

Одесский национальный экономический университет

РЫНОК ЛЕЧЕБНО-ОЗДОРОВИТЕЛЬНОГО ТУРИЗМА В УКРАИНЕ

Ключевые слова: рынок лечебно-оздоровительного туризма; туристическая территория, рекреационно-ресурсный потенциал; регион.

Keywords: market of medical tourism, territory of tourism, recreation and resource potential; region.

Формирование рынка лечебно-оздоровительного туризма является результатом действия нескольких групп факторов. В качестве основных, приведем следующие:

а) социально-экономические факторы (уровень социально-экономического развития рекреационной территории, политическая и финансовая стабильность, рост общественного богатства и доходов населения);

б) рекреационно-ресурсный потенциал (природного и антропогенного происхождения);

в) состояние туристической инфраструктуры и экологии в регионе приема туристов;

г) фактор географического положения (особенно по отношению к главным регионам удовлетворения туристского спроса);

д) социокультурный фактор (сокращение рабочего времени, рост свободного времени, менталитет туристов и приоритеты в системе духовных и культурных ценностей и т.д.).

Пространственно-временное сочетание (реализация) этих групп факторов обуславливает формирование относительно стабильных туристских потоков, что, в свою очередь, ведет к зарождению, формированию и развитию курортных регионов, характеризующихся определенной интенсивностью рекреационного движения. В целом Украина сочетает три важнейших условия туристского развития: историко-культурные достопримечательности, природную среду и их транспортную доступность. Для полноценного развития рынка туризма, достижения эффективных результатов важна именно их совокупность. Современная индустрия туризма характеризуется высокими темпами развития. Согласно данным Барометра международного туризма UNWTO, в 2012 году международные туристические доходы выросли более чем на 4%. Специалисты UNWTO прогнозируют в 2013 году рост количества международных туристических доходов на 3-4%. По их оценке, удельный вес туризма в создании валового национального продукта стран мира в 2010 году достиг 11,3% [1].

Туристическая привлекательность курортной территории формируется в

первую очередь наличием природных туристических ресурсов, историко-культурных ресурсов, удовлетворительного состояния окружающей среды, уровня социально-экономического развития региона. Украина пока не относится к мировым лидерам развития курортно-оздоровительного туризма. Согласно данным статистики, объем предоставленных туристических услуг в 2010 году составил 0,75% ВВП Украины, в том числе иностранным туристам – 0,09% ВВП Украины, туристам, которые выезжали за границу – 0,49% ВВП Украины [2, с.92]. Доход от предоставления туристических услуг (без НДС, акцизного сбора и других обязательных платежей) в 2010 составил 4937716 тыс. грн, или 0,46% ВВП [3, с.16]. Поступление валюты от предоставления туристических услуг нерезидентам Украины составило 70,96 млн дол США против расходов резидентов Украины, которые составили 214,32 млн дол США (туристы, которые выезжали за границу) [2, с. 92]. Численность туристов, которые были обслужены в 2010 году уменьшилась по сравнению с 2009 годом, с 2290097 человек до 2280757 человек, в основном за счет лиц, охваченных внутренним туризмом (численность таких туристов, уменьшилась за исследуемый период с 1 094170 человек до 649 299 человек). В тоже время, увеличилась численность иностранных туристов с 282 287 человек до 335 835 человек. Увеличилась и численность граждан Украины, которые выезжали за границу: с 913 640 человек до 1295623 человек. Доля иностранных туристов, посетивших Украину в 2010 году с целью досуга, отдыха, спортивно-оздоровительного туризма в общей численности иностранных туристов составила 69,5%, с целью лечения – 12,9%. Доля граждан Украины, которые выезжали за границу с целью досуга, отдыха, спортивно-оздоровительного туризма в общей численности украинских туристов составила 93,8%, с целью лечения – 0,1%. Из приведенных статистических данных следует, что выездной туризм превышал въездной на 74% [2, с. 77].

Специалисты отмечают, что рынок лечебно-оздоровительного туризма как экономическая система представляет собой совокупность экономических отношений и институтов, определяющих характер функционирования, взаимодействия субъектов хозяйствования, которые обеспечивают производство и реализацию лечебно-оздоровительных услуг. На входе в эту систему находятся туристические и природно-рекреационные ресурсы, а на выходе – санаторно-курортные и оздоровительные услуги. В социальном плане функционирование санаторно-курортного комплекса обусловлено потребностью людей в отдыхе, лечении, курортной реабилитации, воспроизводстве физических, эмоциональных и интеллектуальных сил. В Украине насчитывается 241 населенный пункт, отнесенных к курортным, среди которых подавляющее большинство находится в АР Крым (131), затем следует Одесская (22), Львовская (18) и Херсонская (12) области. Остальные регионы Украины имеют от 1 до 9 курортных территорий. В Одесской области насчитывается 22 курорта, расположенных преимущественно на Черноморском побережье в пределах следующих административно-территориальных единиц: областной центр – г. Одесса; Белгород-Днестровский район – 7 поселков: Затока, Сергеевка, Косовка, Курортное, Николаевка, Попаздра, Приморское; Коминтерновский район – 6 поселков: Гвардейское, Лески, Фонтанка, Крыжановка, Новая Дофиновка, Сычавка; Овидиопольский район – 5 поселков: Грибовка, Дальник, Каролино-Бугаз, Санжейка, Ильичевка; Татарбунарский район – 3 поселка: Лебедевка, Приморское, Тузлы. Исследования данных статистики дают возможность оценить вклад рекреационно-курортных предприятий Одесского

Таблица 1

Структура санаторно-курортного комплекса Украины и Одесской обл. по типу лечебно-оздоровительных учреждений в 1970-2010 г.г. [4, с. 196; 5]

Типы лечебно-оздоровительных учреждений	1970		1990		2005		2010	
	Всего	в т.ч. Одес. регион	Всего	в т.ч. Одес. регион	Всего	в т.ч. Одес. регион	Усього	в т.ч. Одес. регион
Санатории, ед.	483	45	505	43	524	37	510	35
- доля Одесского региона, %		9,3		8,5		7,1		6,9
Санатории-профилактории, ед.	266	0	556	19	291	9	234	9
- доля Одесского региона, %		-		3,4		3,1		3,8
Дома и пансионаты отдыха, ед.	186	16	332	15	321	13	290	8
- доля Одесского региона, %		8,6		4,5		4,0		2,8
Базы и другие учреждения отдыха, ед.	912	95	2389	367	2016	309	1977	373
- доля Одесского региона, %		10,4		15,4		15,3		18,9
Всего лечебно-оздоровительных учреждений, ед.	1847	156	3782	444	3152	368	3011	425
- доля Одесского региона, %		8,4		11,7		11,7		14,1

региона в развитие материальной базы лечебно-оздоровительного туризма в Украине. Таблица 1 содержит сведения о развитии санаторно-курортного комплекса Украины и Одесского региона за период с 1970 по 2010 год.

Таким образом, за последние 40 лет общее количество санаторно – курортных и оздоровительных учреждений Украины увеличилось на 1164 единицы (или в 1,6 раза), однако наибольший темп развития отмечен в 1990 году (3782 заведения), после чего начался процесс постепенного уменьшения материальной базы за счет сокращения количества санаториев – профилакториев, пансионатов, домов и баз отдыха. Количество санаториев незначительно выросло в период с 1990 до 2010 года, «пик» численности которых приходится на 2005 год. Развитие санаторно – курортного комплекса Одесского региона за 1970-2010 годы также характеризуется расширением системы рекреационных учреждений – на 256 единиц (или в 2,7 раза). Как и на общегосударственном уровне, максимальное количество лечебно-оздоровительных учреждений в Одесском регионе зарегистрировано перед распадом СССР – 444 ед.

Негативной тенденцией в Одесской обл. на протяжении исследуемого периода, является снижение доли санаториев (с 9,3 % до 6,9 %), пансионатов и домов отдыха (с 8,6% до 2,8 %) в структуре санаторно-курортного комплекса [5]. Позитивным фактором является увеличение количества баз отдыха, расположенных в Одесском регионе – с 95 до 373 единиц (или в 3,9 раза), именно за счет которых был обеспечен общий рост рынка лечебно-оздоровительного туризма в регионе.

Таким образом, проведенные исследования потенциала рынка лечебно-оздоровительного туризма в Украине и динамика въездного туризма убеждают в необходимости разработки маркетинговой стратегии развития курортных территорий, региональных программ системного развития и поддержки рекреационных предприятий валеологического типа, повышению конкурентоспособности санаторно-курортных услуг. Комплексный подход к формированию современного рынка лечебно-оздоровительного туризма в Украине диктует необходимость совершенствования нормативно – правовой базы, регулирующей правоотношения в сфере модернизации санаторно-курортного и туристского комплекса регионов, системы налогообложения, решения вопросов собственности, системы государственного регулирования и поддержки туристской деятельности. Для этого необходима корректировка национальной системы сертификации курортно-оздоровительных услуг и категоризации санаториев как средств размещения с учетом процессов интеграции Украины в ЕС. А также разработка организационно-правового механизма внедрения международных и национальных стандартов туристско-рекреационного обслуживания, урегулирование вопросов землепользования на пляжах Азово-Черноморского побережья, системных мер по управлению береговой морской зоной, формирование реестров курортных и экскурсионных объектов, природных лечебных ресурсов, проведение экспертных исследований состояния экологической обстановки на курортных территориях.

Литература :

1. World Tourism Organization UNWTO [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://media.unwto.org/en/press-release/2013-01-28/international-tourism-continue-robust-growth-2013>

2. Санаторно-курортне лікування, організований відпочинок та туризм в Україні. Статистичний бюлетень. – Київ: Державна служба статистики України. – 2011. – 92 с.
3. Туристична діяльність в Україні у 2010 році. Статистичний бюлетень. – Київ: Державна служба статистики України. – 2012.
4. Ринки туристичних послуг: стан і тенденції розвитку: монографія /за заг. ред. професора В.Г. Герасименка; авт. кол.: В. Г. Герасименко, С. С. Галасюк, С. Г. Нездоймінов та ін. – Одеса: «Астропринт», 2013. – 304 с.
5. Готелі та інші місця для тимчасового проживання Одеської області : статистичний збірник. – Одеса: Головне управління статистики в Одеській області, 2011. – 68 с.

